

Schulden uit rechtsfeiten ontstaan na de toelaatbaarheid tot de procedure collectieve schuldenregeling (wet 5 juli 1998). Een praktisch-juridische analyse en vergelijking met de faillissementsprocedure en de visie-Patart

Jo VAN CAMPENHOUT, advocaat bij de balies van Brussel en Dendermonde

Samenvatting

Deze bijdrage gaat op zoek naar de positie van nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten ontstaan tijdens de procedure collectieve schuldenregeling, en de daaruit voortvloeiende (rechts)gevolgen op de verhaals- en executierechten van de schuldeisers, evenals op de houding van de gerechtelijk schuldbemiddelaar die zich geconfronteerd ziet met deze vorm van schuldvordering.

In het verlengde daarvan maakt de vraag of bepaalde standpunten en oplossingen in de doctrine en rechtspraak t.a.v. de 'positie' van nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeit – daar waar de wetgever het verlenen van een 'tweede kans', de beoogde financiële re-integratie, en de (procedurele) schuldhulp afhankelijk heeft gemaakt van goed huisvaderschap in hoofde van de verzoeker-schuldenaar – niet (zijn) verworpen tot een (moeilijk te aanvaarden) 'derde ... -igste kans' voor de schuldenaar en zults (andermaal) ten koste van de concurrente schuldeisers en de schuldeisers uit nieuwe rechtsfeiten ('deepest pocket rule?'), ook het voorwerp van de bijdrage uit'.

I. INLEIDING

1. Het feit dat de schuldenaar-verzoeker tot de procedure collectieve schuldenregeling is toegelaten, sluit niet uit dat gedurende de procedure er – gewild of geheel onvrijwillig – nieuwe schulden kunnen ontstaan².

De schuldenaar-verzoeker is immers ook na de toelaatbaarheid nog (beperkt) handelingsbekwaam, en hoewel de verzoeker – behoudens machtiging door de schuldbemiddelingsrechter – geen daden kan stellen die een normaal

vermogensbeheer te boven gaan en/of het onvermogen vergroten en/of een schuldeiser (in de boedel) bevoornden – de voor de debiteur zogenaamde *verboden handelingen* – verliest hij het beheer over zijn vermogen niet en is hij juridisch bekwaam.

De wetgever heeft in dezer immers niet gekozen voor een onderbewindstelling³.

De beschikkings- of beheersbevoegdheid van de schuldenaar-verzoeker is daarmee niet onbepaald maar *doelgebonden*, en staat in functie van het belang van de schuldeisers en meer algemeen in functie van het belang van het welzijn van de procedure⁴.

2. Het lot van nieuwe schulden die kunnen ontstaan na de toelaatbaarheid is door de wetgever onduidelijk en onvolledig geregeld in het artikel 1675/7, § 3 en 5 Ger.W. Het is bijgevolg terugvallen en teruggrijpen naar doctrine en rechtspraak, om de aard van die nieuwe schuldvorderingen, de eraan verbonden rechtsgevolgen en de gevolgen voor de procedure collectieve schuldenregeling, te beoordelen en te bepalen. Dit geeft in de praktijk aanleiding tot verschillende en uiteenlopende opvattingen, visies en toepassingen.

Boedelschulden

3. Het meest becommentarieerd tot dusver onder de nieuwe schulden, zijn de boedelschulden – schulden van de boedel – dewelke niet aan de samenloop in de collectieve schuldenregeling zijn onderworpen (i.t.t. de schulden *in* de boedel), wat volgens een meerderheidsopvatting in de rechtsleer impliceert dat de middelen van tenuitvoerlegging en de intresten op deze boedelschulden niet zijn geschorst⁵.

1 'Deep pocket' is een emotionele uitdrukking. Het impliceert dat, tussen twee partijen, een financieel verlies moet worden gedragen door de partij met de grotere financiële middelen, ongeacht de mate van schuld.

2 Hoewel de schuldenaar in principe geen nieuwe schulden mag maken daar het de *fresh start* als opzet van de procedure ernstig *hypothekeert*. Maar ook omdat de schuldenaar zijn onvermogen niet mag vergroten (art. 1675/7, § 5 Ger.W.). Het ontstaan van nieuwe schulden stelt in een aantal gevallen de debiteur bloot aan de sancties voorzien in art. 1675/15 Ger.W. Deze beperking tot het maken van schulden loopt verder tot het einde van de procedure op welke wijze dan ook (verwerping, intrekking, herroeping).

3 *Parl.St.* Kamer 1996-97, nr. 1073/11, 50. De schuldbemiddelaar vertegenwoordigt de boedel en de schuldenaar niet, er is geen dwangvertegenwoordiging. Meer genuanceerd zie: D. PATART, "Le règlement collectif de dettes", *Rép.Not.*, T. XIII, 1, IV, 154-156, nr. 119. Bij een gerechtelijke aanzuiveringsregeling zal de schuldbemiddelaar als werkelijke dwangvertegenwoordiger optreden.

4 Zie over de boedel als doelvermogen: A. DE WILDE, *Boedelschulden in het insolventierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, p. 23 e.v. Opvallend is dat de rechtsfiguur van de collectieve schuldenregeling teleologisch wordt omschreven en niet nomocratisch: art. 1675/3 geeft immers geen definitie van deze nieuwe rechtsfiguur, maar beschrijft het doel ervan: "de aanzuiveringsregeling strekt ertoe de financiële toestand van de schuldenaar te herstellen, met name hem in staat te stellen in de mate van het mogelijke zijn schulden te betalen en tegelijkertijd te waarborgen dat hij zelf en zijn gezin een menswaardig leven kunnen leiden".

5 Zie voor een overzicht: F. SNOECK, "Collectieve schuldenregeling: is gedwongen tenuitvoerlegging voor boedelschulden en nieuwe schulden mogelijk en haalbaar? Kwijtschelding als alternatief?", *TIBR* 2019, OP 3, nr. 2.1, voetnoot 5.; A. DE WILDE, o.c., Antwerpen, Intersentia, 2005, 619 p.

Als boedelschulden geven zij recht op een betaling bij op-eisbaarheid en ontsnappen zij aan de samenloop. Aan deze categorie van schuldeisers wordt aldus een preferentie toegekend die evenwel niet als een *voorrecht* kan worden gekwalificeerd aangezien een duidelijke wetsbepaling ontbreekt⁶.

Het begrip boedelschuld wordt nergens in de wet gedefinieerd. In het faillissementsrecht werd het begrip door het Hof van Cassatie gedefinieerd in het arrest van 4 februari 2016⁷. Het arbeidshof Brussel verwees in het kader van een collectieve schuldenregeling naar dit cassatiearrest. Een boedelschuld dient daarmee te voldoen aan een chronologisch en een functioneel criterium. Chronologisch dient de schuld betrekking te hebben op een daad na de toelaatbaarverklaring. Aan het functionele criterium is voldaan wanneer er een innige (syn. *nauwe*) band bestaat tussen de schuld en het beheer van de boedel (door de verzoeker)⁸.

4. De voorkeursbehandeling die aan boedelschulden in de collectieve schuldenregeling wordt gegeven, wordt vanuit de doctrine op pragmatische gronden verantwoord, zo niet zou niemand nog met de verzoeker willen contracteren. Dit uitgangspunt wordt intussen algemeen aanvaard.

In het kader van de collectieve schuldenregeling worden boedelschulden daarbij gekoppeld aan het art. 1675/7, § 3 Ger.W., en worden als boedelschulden aanzien, de schulden die ontstaan na de toelaatbaarheid uit⁹:

- handelingen die kaderen binnen een normaal vermogensbeheer¹⁰;
- handelingen om te voldoen aan de engagementen van het minnelijke aanzuiveringsplan (Arbh. voetnoot 8);

- handelingen die het normale vermogensbeheer te boven gaan maar waarvoor door de rechter machtiging of regularisatie *post factum* wordt verleend overeenkomstig art. 1675/7, § 3 Ger.W.;
- onderhoudsschulden voor zover het geen achterstallen betreft (art. 1675/7, § 3, tweede streepje Ger.W.).

Worden daarmee gewoonlijk als boedelschulden beschouwd¹¹: de huur van de woning voor zover die binnen redelijke perken blijft; de energie- en waterfacturen; schulden voortvloeiend uit dagelijkse aankopen; noodzakelijke gezondheidskosten; premies voor de brand- en autoverzekering; allerlei belastingschulden zoals de belastingen m.b.t. inkomsten verworven na de toelaatbaarheid¹²; zo ook de onroerende voorheffing, de provinciebelasting, de gemeentebelasting, verkeersbelasting voor zover geheven na de toelaatbaarheid en die betrekking heeft op de periode na de toelaatbaarheid etc.

5. Gelden eveneens als boedelschulden de schulden uit overeenkomsten die na de toelaatbaarheid worden verdergezet¹³. Worden ze niet verdergezet, ondergaan ze bijgevolg de samenloop. Het gaat hier bv. om schuldvorderingen die het gevolg zijn van de niet-nakoming van bestaande overeenkomsten na het openen van de procedure (bv. verbrekingsvergoedingen en schadebedingen)¹⁴.

Schuldeisers van lopende overeenkomsten behouden ook na de toelaatbaarheid hun contractuele rechten op exceptie van niet-uitvoering of ontbinding wegens wanprestatie. De wet raakt niet aan de contractuele sanctiemechanismen (ongeacht wanneer de ingeroepen wanprestatie zich heeft voorgedaan) en bevat geen regels voor de beëindiging van lopende overeenkomsten¹⁵.

-
- 6 Over grondslag en verantwoording van boedelschulden, zie: A. DE WILDE, o.c., Anwerpen, Intersentia, 2005, 4, p. 107 e.v. In de Franstalige rechtspraak en doctrine wordt voor wat de nieuwe schulden in de collectieve schuldenregeling betreft, in de meeste gevallen een zeer dogmatisch standpunt aangehouden. Wanneer nieuwe schulden ontstaan kan de schuldeiser weliswaar een titel bekomen, doch enkel reële executie is nog mogelijk, geen executie voor een geldsom (art. 1675/7, § 2 Ger.W.). De titel kan pas worden uitgevoerd na het einde van de collectieve schuldenregeling. Zie aldus C. BEDORET et al., *Le créancier face au règlement collectif de dettes: la chute d'Icare?*, Limal, Anthemis, 2015 p. 18.
- 7 Cass. 4 februari 2016, *NJW* 2016, 387: "Een schuld is een boedelschuld, wanneer de curator verbintenissen heeft aangegaan met het oog op het beheer van de boedel, onder meer door de handelsactiviteit van de gefailleerde voort te zetten, de door laatstgenoemde gesloten overeenkomsten uit te voeren of nog door de roerende of onroerende goederen te gebruiken met het oog op een passend beheer van de failliete boedel; de curator gaat ook schulden aan met het oog op het beheer van het faillissement wanneer die schulden ontstaan door handelingen die de curator voor dit beheer dient te stellen maar niet stelt. Aangezien boedelschulden afbreuk doen aan het beginsel van de gelijkheid van schuldeisers dat aan de Faillissementswet ten grondslag ligt, dienen zij beperkend te worden uitgelegd."
- 8 Arbh. Brussel 5 december 2016, *Soc.Kron.* 2017, 246: "Aan het functioneel criterium is voldaan wanneer er een innige band is tussen de schuld en het beheer van de boedel. (A. DE WILDE, "Boedelschulden en de fiscus", *TBH* 2002,74 en de rechtsleer geciteerd in voetnoot 4) Ook deze band is aanwezig daar de heer V.H. zijn werkzaamheden vervulde om te voldoen aan de engagementen van het minnelijke aanzuiveringsplan." In de collectieve schuldenregeling omvat de boedel naast het vermogen van de schuldenaar dat bestond op het ogenblik van de toelaatbaarverklaring, ook het vermogen hetwelk hij gedurende de collectieve schuldenregeling verkrijgt. Uitzondering: GwH 2 oktober 2008, nr. 134/2008, *BS* 22 oktober 2008, Cass. 2 februari 2012, *RABG* 2012, 401: de vergoedingen voor lichamelijke schade van de schuldenaar, veroorzaakt door een onrechtmatige daad, maken geen deel uit van de samenloop, ongeacht of deze schade betrekking heeft op een schuldvordering die is ontstaan voor of na de procedure van collectieve schuldenregeling.
- 9 E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, *Praktische gids voor schuldbemiddelaars*, Mechelen, Kluwer, editie 2013, 36, nrs. 46-50.
- 10 "Gesteld in het belang van de massa", zie in die zin C. BEDORET et al., *Le fil d'Ariane du règlement collectif de dettes*, Anthemis, 2015, p. 166, randnr. 61.
- 11 E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, o.c., Mechelen, Kluwer, editie 2013, 36, nr. 47.
- 12 Arbh. Brussel 20 december 2010, *AR* 2010/AB/00145, www.juridat.be. Belastingschulden in verband met inkomsten verworven na de toelaatbaarverklaring moeten als onvrijwillige boedelschulden worden beschouwd, omdat ze betrekking hebben op het nadien verworven inkomen, dat dienstig is geweest voor het uitvoeren van het aanzuiveringsplan.
- 13 E. DIRIX en A. DE WILDE, o.c. in E. DIRIX en P. TAELEMAN (eds.), *Collectieve schuldenregeling in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 1999, p. 40, voetnoot 69.
- 14 E. DIRIX en A. DE WILDE, o.c. in E. DIRIX en P. TAELEMAN (eds.), *Collectieve schuldenregeling in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 37, nr. 33, en in dezelfde zin S. BRUJES en R. LINDEMANS, *De gevolgen van collectieve insolventieprocedures voor de executierechten van individuele schuldeisers*, Herentals, KnopsPublishing, 2015, 107, nr. 123.
- 15 S. BRUJES en R. LINDEMANS, o.c., Herentals, KnopsPublishing, 2015, 109 en voetnoot 435.

Een andere groep schulden die eveneens als boedelschulden zullen moeten worden aanzien, zijn de schulden die aan de grondslag liggen van een verzoek tot herroeping (omdat ze bv. ingaan tegen een normaal vermogensbeheer en geen schuld van de massa zijn), doch waarvoor de rechter geen toepassing maakt van de sanctie van de herroeping overeenkomstig art. 1675/15, § 1 Ger.W. Zij moeten dan immers worden beschouwd als een niet-foutief ontstane schuld post-toelaatbaarheid¹⁶.

Aangezien boedelschulden afbreuk doen aan het beginsel van de gelijkheid van schuldeisers dat aan de Faillissementswet ten grondslag ligt, dienen zij overeenkomstig het Hof van Cassatie beperkend te worden uitgelegd¹⁷. Hoewel ditzelfde principe ook aan de collectieve schuldenregeling ten grondslag ligt, en de voorbereidende werken ook uitgaan van een restrictieve interpretatie van het begrip handeling binnen een normaal vermogensbeheer¹⁸, maakt een koppeling aan een normaal vermogensbeheer enerzijds, en het overeind houden van de mogelijkheid voor de verzoeker om te contracteren anderzijds, dat de groep boedelschulden in de collectieve schuldenregeling (behoorlijk) ruim(er) dreigt uit te vallen.

6. Worden daarentegen (niet automatisch) als boedelschulden aanzien, schulden uit¹⁹:

- handelingen die het normale vermogensbeheer te boven gaan en voor zover gesteld zonder machtiging of regularisatie door de rechter *post factum*;

En volgens de Nederlandstalige doctrine:

- schulden uit rechtsfeiten.

Schulden uit rechtsfeiten

7. Een onderbelicht onderwerp in het kader van de procedure collectieve schuldenregeling zijn de nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten ontstaan na de toelaatbaarheid tot de collectieve schuldenregeling. De wet op de collectieve schuldenregeling noemt deze niet. Dit thema werd door DIRIX en DE WILDE uiteengezet in de aanvankelijke commentaren bij de wet collectieve schuldenregeling (1999)²⁰.

Van een *nieuwe schuldvordering uit rechtsfeit(en)* is sprake wanneer het rechtsfeit (oorzaak) én de schuldvordering zich voordoen *tijdens* de procedure collectieve schuldenregeling en dus na de datum van toelaatbaarheid²¹.

De schuldvordering dient aan een chronologisch criterium te voldoen om als nieuwe schuld te worden gekwalificeerd. Daarvan zijn te onderscheiden de situaties: (1) waar het rechtsfeit en de schuldvordering dateren van vóór de beschikking van toelaatbaarheid, en (2) deze waar het rechtsfeit plaatsvond vóór de toelaatbaarverklaring, maar de schuldvordering pas erna ontstond. In deze beide gevallen zijn de schuldvorderingen aan de samenloop onderworpen en ondergaan ze hetzelfde lot als de concurrente schuldeisers. In het laatste geval immers omdat de oorzaak zich vóór de datum van toelaatbaarheid bevond²².

8. Het onderscheid tussen een bestaande en toekomstige schuldvordering op het ogenblik van de toelaatbaarheid tot de collectieve schuldenregeling is niet steeds evident. Algemeen gesteld ontstaat een schuldvordering op het ogenblik dat het rechtsfeit waaruit ze voortspuit tot stand komt (bv. het feit dat aanleiding geeft tot heffing van de belasting).

In de collectieve schuldenregeling geeft dit vaker problemen bij de veroordeling van de debiteur tot penale boeten wanneer het rechtsfeit vóór de toelaatbaarheid heeft plaatsgehad en de veroordeling erna valt. In deze gevallen houdt de fiscus voor dat voor de beoordeling van het criterium nieuwe schuld, niet de datum van het rechtsfeit dient te worden genomen, doch de datum van de heffing (bv. de veroordeling door de politierechtbank). Daarbij is de ontvanger van penale boeten – *o.i. ten onrechte* – van oordeel dat deze schuld de samenloop niet dient te ondergaan, en hij na de toelaatbaarheid nog op de betaling van de veroordeling aandringt. Deze schulden ondergaan o.i. zonder meer de samenloop omdat de oorzaak vóór de toelaatbaarheid ligt. Deze discussie heeft ondertussen aan kracht ingeboet nu de penale boeten niet langer kwijtscheldbaar zijn²³.

16 C. BEDORET *et al.*, o.c., Limal, Anthemis, 2017, 17.

17 Cass. 4 februari 2016, *NJW* 2016, 387.

18 *Parl.St.* Kamer 1997-98, nr. 1073/11, p. 45; C. BEDORET *et al.*, o.c., Limal, Anthemis, 2015, p. 499, randnr. 281.

19 E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, o.c., Mechelen, Kluwer, editie 2013, 37, nr. 49.

20 E. DIRIX en A. DE WILDE, "Materieelrechtelijke aspecten van de collectieve schuldenregeling" in E. DIRIX en P. TAELEMAN (eds.), *Collectieve schuldenregeling in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 40, nr. 39.

21 De beschikking van toelaatbaarheid doet een toestand van samenloop ontstaan (art. 1675/7 Ger.W.). De gevolgen van de samenloop treden evenwel niet in op het ogenblik van de uitspraak, doch pas op de eerste dag die volgt op de ontvangst in het CBB (centraal bestand van berichten) van het bericht van collectieve schuldenregeling (art. 1675/7, § 6 Ger.W.).

22 Zo bv. een veroordeling tot vergoeding van de burgerlijke partij voortvloeiende uit een burgerlijke partijstelling voor de onderzoeksrechter die dateert van voor de beschikking van toelaatbaarheid; zie in die zin Arbrb. Brugge 18 december 2008, *TGR* 2011, 41.

23 Omtrent de penale boeten was er de voorbije jaren heel wat discussie. Middels een arrest van het Hof van Cassatie van 21 november 2016 (S.16.0001.N.) werd hiermee komaf gemaakt. Het Hof stelt dat de kwijtschelding geen betrekking kan hebben op schulden als gevolg van de veroordeling tot een penale boete, ongeacht het feit dat deze categorie niet wordt vermeld in de lijst van niet-kwijtscheldbare schulden. Het is nog steeds mogelijk om een beroep te doen op het koninklijk genaderrecht van artikel 110 van de Grondwet waarbij de Koning het recht heeft om de uitgesproken straffen kwijt te schelden of te verminderen.

De problematiek van de niet-kwijtscheldbaarheid van penale boeten geeft aanleiding tot een nog geheel andere problematiek, nl. de vraag of de regeling ervan dient te gebeuren binnen de duurtijd van de aanzuiveringsregeling (*cf. fresh start*), of kan het onbetaalde saldo ook na de collectieve schuldenregeling nog door de ontvanger van penale boeten worden ingevorderd?

9. Over het lot van deze nieuwe schulden uit rechtsfeiten is de rechtspraak (uiterst) schaars²⁴ en de doctrine verdeeld²⁵.

DIRIX en DE WILDE stellen (op eerder algemene wijze)²⁶: *“Deze nieuwe schuldeisers uit rechtsfeiten moeten worden toegelaten in de schuldenregeling en vanaf dat ogenblik meedelen, zonder dat vroegere uitkeringen kunnen worden aangetast. Hun tussenkomst zal in de regel een nieuw feit uitmaken in de zin van art. 1675/14, § 2 Ger.W. die de schuldbemiddelaar zal nopen de nodige stappen te zetten met het oog op een aanpassing of herziening van de saneringsregeling.”*

Uit deze (verbintenisrechtelijke) dogmatiek volgt een vorm van *algemene regel*, nl. dat schuldvorderingen uit rechtsfeiten – ongeacht wanneer zij ontstaan (voor of na de toelaatbaarheid) – aan de samenloop zijn onderworpen en de gevolgen ervan ondergaan. Bovendien stellen deze auteurs: *“... Vanaf dat ogenblik delen ze mee zonder dat vroegere uitkeringen die reeds gebeurden kunnen worden aangetast. ...”*²⁷

DIRIX en DE WILDE onderbouwen dit alles met het schetsen van een algemeen theoretisch kader van drie ‘mogelijke posities’ voor nieuwe schulden en de dienovereenkomstige ‘categorieën’ van schulden.

Deze drie onderscheiden posities voor nieuwe schulden zijn: (1) de boedelschulden die worden voldaan uit de boedel; (2) de schulden die niet worden voldaan uit de boedel en (3) ten slotte de schulden die de samenloop ondergaan. Daartegenover staan drie categorieën van schulden: (1) de verbintenissen die buiten de samenloop vallen, (2) de onbevoegd verrichte rechtshandelingen en (3) ten slotte de rechtsfeiten.

10. Deze (verbintenisrechtelijke) dogmatiek wordt in de collectieve schuldenregeling evenwel genuanceerd middels de koppeling tussen het begrip normaal vermogensbeheer en boedelschulden (*cf. supra*). Om die reden kwalificeren een groot aantal schulden uit rechtsfeiten ontstaan na de toelaatbaarheid toch als boedelschulden.

11. Ook in het standaardwerk van DE WILDE rond boedelschulden in het insolventierecht, worden thematisch een aantal schuldvorderingen uit rechtsfeiten geanalyseerd en dit vanuit de bijzondere context van het faillissement (anno 2005) en de leer van boedelschuldvoorwaarden²⁸. DE WILDE onderbouwt, met uitvoerige verwijzing naar rechtspraak, hoe bepaalde schulden uit rechtsfeiten als boedelschuld kwalificeren wanneer is voldaan aan het chronologische en functionele criterium²⁹. Het cassatiearrest van 4 februari 2016 sluit hierbij aan³⁰.

Voor wat de collectieve schuldenregeling betreft, laat DE WILDE in hetzelfde boekwerk de schulden uit rechtsfeiten verder onbesproken. Niets belet evenwel voor de schuldbemiddeling eenzelfde redenering vanuit die boedelschuldvoorwaarden, hetgeen juist het arbeidshof bij arrest bevestigt³¹.

Voor een aantal nieuwe schulden uit rechtsfeiten biedt dus ook de leer van de boedelschuldvoorwaarden *een correctie* op de verbintenisrechtelijke dogmatiek ‘van het ondergaan van de samenloop’. Het enige element dat om beoordeling vraagt is het functionele criterium, nl. de vereiste van een nauwe band tussen de schuld en het beheer van de boedel door de verzoeker.

De collectieve schuldenregeling vraagt daarbij om een eigen begripsafbakening en interpretatie binnen de context

24 Slechts een paar uitspraken zijn bekend die de problematiek (veeleer onrechtstreeks) behandelen. Zie Beslagr. Gent 28 november 2016, AR 00/2976/B, aangehaald in J. VANSANTVOET (ed.), *Handboek schuldbemiddeling*, VI collectieve schuldenregeling, Brussel, Politea, 57 (i.v.m. leegstandsheffing); Beslagr. Gent 29 oktober 2013, AR 13/4227/A, *niet gepubliceerd*, doch beschikbaar via internet op <https://arrestendatabank.be/system/files/arresten/REA%2029-10-2013.pdf> (i.v.m. dwangsom); Vred. Grimbergen 12 september 2007, RW 2008-09, 426-427 (i.v.m. huurschade).

25 Voor een goed begrip van het terrein van de procedure collectieve schuldenregeling dient de lezer voor ogen te houden dat (historisch) twee grote protagonisten in de doctrine en hun respectievelijke navolgers de procedure collectieve schuldenregeling benaderen vanuit een verschillende invalshoek. Prof. Georges DE LEVAL (Universiteit Luik) benadert de wet, de procedure en de gevolgen ervan vanuit het gerechtelijk recht en het beslagrecht, terwijl Prof. Eric DIRIX (KU Leuven) de gevolgen veeleer bekijkt vanuit het privaatrecht, en meer in het bijzonder vanuit het verbintenissenrecht. Dit geeft aanleiding tot een verschillende benadering, visie en oplossingen. Rechtsfeiten horen vooral thuis in die laatste visie van het verbintenissenrecht, met o.m. de gebeurtenissen, de quasi-contracten of oneigenlijke overeenkomsten, en de buitencontractuele aansprakelijkheid. Deze twee invalshoeken tonen zich in doctrine en rechtspraak ten noorden en ten zuiden van het land.

26 E. DIRIX en A. DE WILDE, o.c., 1999, 40, nr. 39: *“Te denken valt o.m. de vordering tot contractuele schadevergoeding wegens wanprestatie van de debiteur, aan een onrechtmatige daad waarvoor de debiteur aansprakelijkheid oploopt, verbintenissen van quasi-contractuele oorsprong (bv. onverschuldigde betaling) of nieuwe belastingsschulden.”*

In dezelfde zin, zie E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, *Praktische gids voor schuldbemiddelaars*, Mechelen, Kluwer, editie 2013, 37, nr. 49: *“Schulden die voortspruiten uit rechtsfeiten die plaatsgrijpen tijdens de collectieve schuldenregeling: deze schuldeisers worden wel toegelaten tot de procedure, maar het zijn gewone schuldeisers in de boedel, geen schuldeisers van de boedel. Voorbeelden zijn schulden ontstaan uit een onrechtmatige daad van de schuldenaar of uit contractuele wanprestatie.”*

27 Het is evenwel niet duidelijk wat de auteurs precies bedoelen. Wat reeds verdeeld is onder de schuldeisers in de boedel blijft verworven; maar de samenloop ondergaan, betekent dit dat de nieuwe schulden uit rechtsfeiten telkens ze zich voordoen automatisch worden opgenomen in een nieuw uit te werken aanzuiveringsplan? *Quid* met de maximale duur van een aanzuiveringsregeling van 7 jaar *cf.* art. 1675/10, § 6 Ger.W.? Hoe verhoudt zich dit tot elkaar? Wat als de 7 jaar bijna bereikt zijn, worden dan de nieuwe boedelschulden uit rechtsfeiten automatisch kwijtgelaten voor het onbetaalde gedeelte? Welke zijn de concrete gevolgen in geval van een gerechtelijke aanzuiveringsregeling? Dient deze telkens ook te worden herzien?

28 A. DE WILDE, o.c., Antwerpen, Intersentia, 2005, 491, 619 p.

29 Worden bv. behandeld thema's als: verbintenissen uit lopende overeenkomsten zoals huur, fiscale schuldvorderingen zoals de onroerende voorheffing, verkeersbelasting etc.

30 Zie hoger voetnoot 7.

31 Zie hoger voetnoot 8. In de zaak die voorlag bij het arbeidshof, had verzoeker zonder voorafgaande machtiging een zelfstandige activiteit opgestart en de sociale zekerheid onbetaald gelaten. Het arbeidshof sprak de herroeping niet uit, en diende vervolgens te oordelen over deze nieuwe schulden, waarbij het hof verwees naar de boedelschuldvoorwaarden om deze toch als boedelschulden te kwalificeren. Aldus het arbeidshof: *“... Aan het functioneel criterium is voldaan wanneer er een innige band is tussen de schuld en het beheer van de boedel. (A. DE WILDE, “Boedelschulden en de fiscus”, TBH 2002, 74 en de rechtsleer geciteerd in voetnoot 4) Ook deze band is aanwezig, daar de heer V.H. zijn werkzaamheden vervulde om te voldoen aan de engagementen van het minnelijke aanzuiveringsplan ...”*

van de door de wet aanvaarde beperkte handelingsbekwaamheid van de schuldenaar-verzoeker aan het hoofd van zijn vermogen³².

Hier wordt verdedigd dat die nauwe of innige band steeds aanwezig is, weze het direct of indirect, zelfs *onvrijwillig* (zie VII.3.A.), door het eenvoudige feit dat de verzoeker handelingsbekwaam is en (beperkt) aan het hoofd van zijn vermogen staat, en op die manier opnieuw participeert aan het economische en sociale leven.

De nauwe band dringt zich in de collectieve schuldenregeling o.i. veel sneller op, precies vanuit de *eigen dynamiek* van de collectieve schuldenregeling, waar de boedel nl. een ruim en 'flexibel' begrip is³³.

Het lijkt geen probleem om deze nieuwe schulden uit rechtsfeiten als boedelschulden te aanzien, omdat de schuld in de meeste gevallen ontstaat uit een handeling van de schuldenaar ook al waren geen rechtsgevolgen beoogd. Ook wanneer bv. een genot of dienstig karakter voor de debiteur wordt weerhouden (ten aanzien van bv. woning, huur, bezit wagen ...) impliceert 'genot' o.i. derhalve ook dat alle daaraan verbonden lasten of ongemakken als boedelschulden dienen te worden beschouwd (bv. belastingen; veroorzaken van schade; oplopen van boeten etc.).

Deze verruimde invulling van het begrip 'nauwe band met het beheer van de boedel' vormt o.i. een terechte correctie op het automatisch de samenloop ondergaan van nieuwe schulden uit rechtsfeiten.

Uitzondering moet worden gemaakt voor de schulden (uit rechtsfeiten) post-toelaatbaarheid, ontstaan uit beheer dat het normale vermogensbeheer te boven gaat, zonder door de rechter verleende machtiging (vooraf of *post factum*). Deze zijn de boedel niet tegenstelbaar, en vormen niet automatisch een boedelschuld (*cf.* randnr. 6).

12. Middels de beide *correcties* zijn er over heel wat nieuwe schulden uit rechtsfeiten geen verdere discussies meer zo lijkt het.

Blijft evenwel die groep nieuwe schulden uit rechtsfeiten waaraan een sanctionerend karakter kleeft (bv. verschillende vormen van boeten), en de schadebedingen en vergoedingen uit de wet (bv. huurschade; deze uit het leerstuk van de onrechtmatige daad; e.a.; voor verdere bespreking: zie *infra* VI en VII), welke nader moeten worden onderzocht.

13. Auteurs BRIJS en LINDEMANS stellen dan weer dat de hoger beschreven visie van DIRIX en DE WILDE voornamelijk om *pragmatische redenen* is ingegeven. Dat men evenzeer kan argumenteren dat nieuwe schulden uit rechtsfeiten niet aan de opschorting zijn onderworpen (en bijgevolg de gevolgen van de samenloop niet ondergaan), zodat deze schuldeisers hiervoor op betaling kunnen aandringen en desgevallend kunnen uitwinnen³⁴. Hieruit volgt dat aan deze categorie van schuldeisers volgens BRIJS en LINDEMANS eveneens

een preferentie wordt toegekend (geen voorecht). Beide auteurs zeggen evenwel niets over welke redenen en argumenten hen tot deze stelling brengt.

14. Dit alles is niet zonder belang. Een nieuwe schuldeiser uit rechtsfeiten loopt immers het risico zijn individuele inspanningen om betaling te bekomen te zien verloren gaan in de verlammende insolventieprocedure die de collectieve schuldenregeling voor hem lijkt. *Quid* met de verhaals- en executierechten voor deze schuldeiser?

Het is bijgevolg cruciaal de positie te kennen van de nieuwe schulden uit rechtsfeiten, en de daaraan gekoppelde (rechts)gevolgen. Het antwoord op de vraag of deze schulden buiten de samenloop vallen, dan wel de samenloop ondergaan, via de toets aan de boedelschuldvoorwaarden of de koppeling normaal vermogensbeheer/boedelschuld, zal uiteraard ook niet zonder belang zijn voor de procedure collectieve schuldenregeling zelf, en het draaiboek van de schuldbemiddelaar.

Er is zo lijkt het, meer nuance in het debat nodig, of meer helderheid wellicht. En op wat slaat 'schulden uit rechtsfeiten' nu precies?

1.1. Probleemstelling

15. Over deze nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten, kan de *spreadstand* in de Nederlandstalige doctrine bijgevolg niet groter zijn. Geen van de hierboven ontwikkelde visies (DIRIX en DE WILDE vs. BRIJS en LINDEMANS) worden door hun respectievelijke auteurs verder inhoudelijk onderbouwd, terwijl de onderscheiden visies elk grote uiteenlopende gevolgen hebben³⁵.

De afwezigheid van veel verdere onderbouwing staat kennelijk niet in de weg dat de stelling van DIRIX en DE WILDE op haast *'dogmatische manier'* door andere auteurs en in de beperkt beschikbare rechtspraak werd overgenomen met loutere verwijzing naar 'DIRIX en DE WILDE'. Met dezelfde ontbreekt het in die verwijzingen aan een onderbouwing, en zijn zij vatbaar voor kritiek.

Opmerkelijk anderzijds is dat in de Franstalige doctrine en rechtspraak rond de collectieve schuldenregeling het thema 'nieuwe schulden uit *rechtsfeiten*' er niet eens aan de orde is. Kennelijk wordt het thema 'nieuwe schulden' veeleer bekeken vanuit de doelstelling van de wet³⁶ en de sanctionering van 'onterecht' ontstane schulden via de sanctie van de herroeping³⁷. De afwezigheid van het thema 'nieuwe schulden uit rechtsfeiten' laat zich ook inschrijven in de benadering-PATART aangehangen in de Franstalige doctrine en rechtspraak. In de visie-PATART wordt onderscheid gemaakt tussen twee boedels en drie soorten schulden, waarbij de discussie rond nieuwe schulden uit rechtsfeiten niet leidt

32 De vraag naar de *'houdbaarheid'* hiervan in vergelijking met het huidige faillissementsrecht en de stelling-PATART wordt in deze bijdrage in vraag gesteld (*cf. infra* randnr. 20).

33 E. DIRIX, "Overzicht van rechtspraak – Beslag en collectieve schuldenregeling (1997-2001)", *TPR* 2002, 1301, nr. 164.

34 S. BRIJS en R. LINDEMANS, *De gevolgen van collectieve insolventieprocedures voor de executierechten van individuele schuldeisers*, Herentals, KnopsPublishing, 2015, 138, nr. 160.

35 B. DE GROOTE, "De schuldbemiddelaar en zijn draaiboek" in E. DIRIX en P. Taelman (eds.), *Collectieve schuldenregeling in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 99-167, nrs. 145-422.

36 *Cf.* voetnoot 1. De schuldenaar mag geen nieuwe schulden maken en/of het onvermogen vergroten (art. 1675/7, § 5 Ger.W.).

37 C. BEDORET (ed.) et al., *Le fil d'Ariane du règlement collectif de dettes*, Anthemis, 2015, 752 p.

tot uitvoeringsdiscussies; nieuwe schulden uit rechtsfeiten zoals hierna verder uiteengezet (zie randnr. 20 e.v.), nemen in deze visie geen aparte positie in en als 'nieuwe schuld' ondergaan ze de samenloop niet.

16. Elke gerechtelijke schuldbemiddelaar wordt in de praktijk na de toelaatbaarheid vroeg of laat geconfronteerd met nieuwe, door de verzoeker, gecreëerde schulden. Wanneer die nieuwe schulden uit rechtsfeiten volgens bepaalde doctrine in tegenstelling tot de boedelschulden een *andere behandeling vereisen*, dan dient de vaardigheid tot het maken van het onderscheid tussen beide tot de basis-kennis van alle bij de collectieve schuldenregeling betrokken actoren te behoren³⁸.

In ieder geval hebben nieuwe schulden uit rechtsfeiten in de gepubliceerde Nederlandstalige rechtspraak en doctrine tot dusver weinig aandacht gekregen. Het lijkt alsof de rechtbank zelden op dit thema wordt gevat. Al kan hier ook een vraagteken worden bijgeplaatst, om reden dat discussies of moeilijkheden ten aanzien van nieuwe schulden en de regeling ervan, veeleer in de raadkamer voor de schuldbemiddelingsrechter worden behandeld, en dit niet tot een vonnis of beschikking aanleiding geeft. In een aantal gevallen wordt er op het zittingsblad geacteerd op welke manier de nieuwe schuld zal worden terugbetaald en hoe er dienovereenkomstig binnen de procedure dient te worden gehandeld.

Wat maakt dat er voor het thema '*nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten*' langs Nederlandstalige kant weinig aandacht is? De visie-PATART wordt er voor zover er al bekend niet aangehangen (mogelijk ten onrechte cf. Cass.), zodat er daarin geen verklaring kan worden gevonden. Is bijgevolg die kennelijke afwezigheid van belangstelling voor het thema gelegen in:

(1) een pragmatische (proceseconomische) houding van de schuldbemiddelaar – en daarin niet weersproken door de verzoeker en de rechtbank – nl. dat er wordt voor gekozen om de nieuwe schulden ontstaan uit rechtsfeiten **toch** bij voorrang te betalen veeleer dan het *telkens* en daarmee *onwerkbaar* herzien van of opname in de aanzuiveringsregeling; en dat die schulden in die zin nooit voorwerp van controverse zijn.

[Anders gezegd: *Er is een regel die de nieuwe schuld uit rechtsfeit de samenloop ondergaat, maar die wordt vanuit (proceseconomisch) pragmatisme niet gevolgd, en de schuld wordt bij voorrang betaald.*]

Of

(2) gaan de rechtspractici betrokken in de collectieve schulden er terecht van uit – naar analogie met voormelde auteurs BRIJS en LINDEMANS – dat die nieuwe schulden uit rechtsfeiten de samenloop niet ondergaan en een preferente betaling aangewezen is om uitwinning af te wenden?

In dat laatste geval stelt er zich dan ook geen probleem dat zich dan ook niet toont in commentaren en rechtspraak.

[Anders gezegd: *Nieuwe schulden uit rechtsfeiten ondergaan de samenloop niet, uitwinning is mogelijk, zodat ze (dan ook terecht) bij voorrang worden geregeld.*]

17. Anderzijds wanneer BRIJS en LINDEMANS (cf. hoger) het hebben over '*de pragmatische redenen*' van de stelling van DIRIX en DE WILDE om schulden uit rechtsfeiten steeds de samenloop te doen ondergaan, is de vraag wat met deze redenen dan wel kan worden bedoeld? Kunnen deze pragmatische redenen worden gevonden in uitgangspunten als:

- *Dat niemand gediend is bij een levenslange verschuldigdheid van de debiteur waarvan redelijkerwijze te voorzien is dat hij er nooit in zal slagen op eigen kracht uit de schuldenpiraal te ontsnappen*³⁹?
- *De gedachte van de 'fresh start' of van de 'schone lei', en dat het doorlopen van de procedure de debiteur met een problematische schuldenlast uitzicht moet bieden op financiële gezondmaking en zo nodig met bevrijding van bepaalde schulden?*
- *Dat een (kleine) samenloop van nieuwe schuldeisers binnen de (grote) samenloop er alleen toe leidt dat de schuldeisers in de boedel uit het plaatje verdwijnen wanneer de 'terugbelastingscapaciteit' van de debiteur beperkt is*⁴⁰?
- *Hoe dan deze samenloop binnen de samenloop afwickelen, anders dan de eerste samenloop Dringt een principiële gelijke behandeling van alle schuldeisers zich op, behoudens het bestaan van wettige redenen van voorrang (art. 7 en 8 Hyp.W.) of preferentie Valt in dit geval een schorsing van de executierechten te verdedigen? Met kwijschelding Geldt in dit geval de 'negatieve boedel' als breuklijn tussen de schulden in en van de boedel, tussen oude en nieuwe schulden? En is in de collectieve schuldenregeling de boedel niet per definitie negatief?*
- *Dat het samenloopbeginsel bij de collectieve schuldenregeling op een genuanceerde, flexibele manier dient te worden benaderd*⁴¹?

Of wellicht met stip:

- *Dat een rechtsfeit niet wordt gesteld om rechtsgevolgen te verwekken en om die reden een aparte positie bekleedt anders dan een boedelschuld (andere totstandkoming en ontbreken van het functionele criterium), met aparte rechtsgevolgen? (zie verder)*

38 Uit een rondvraag bij collegae-schuldbemiddelaars blijkt dat er weinig kennis is over schulden uit rechtsfeiten. In veruit de meeste gevallen worden slechts de belastingen als voorbeeld van een schuld uit rechtsfeit genoemd.

39 E. DIRIX en A. DE WILDE, "Materieelrechtelijke aspecten van de collectieve schuldenregeling" in E. DIRIX en P. TAELEMAN (eds.), *Collectieve schuldenregeling in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 18, nr. 2; E. DIRIX, "Het insolventierecht op nieuwe wegen", *RW* 2011-12, 74-80.

40 A. DE WILDE, *Boedelschulden in het insolventierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 491, nr. 566 e.v.

41 E. DIRIX, "Overzicht van rechtspraak – Beslag en collectieve schuldenregeling (1997-2001)", *TPR* 2002, 1301, nr. 164.

– *Dat boedelschulden beperkend dienen te worden uitgelegd, aangezien zij afbreuk doen aan het beginsel van de gelijkheid van de schuldeisers*⁴²?

– *Een combinatie van bovenstaande elementen?*

18. Waar bovendien het opvallen van de samenloop het 'fixatiebeginsel' insluit, en vanaf dat ogenblik de aanspraken van de schuldeisers in hun onderlinge verhouding onherroepelijk worden vastgelegd⁴³, zouden volgens de door DIRIX en DE WILDE verdedigde visie, nieuwe schulden uit rechtsfeiten dit fixatiebeginsel op een 'algemene wijze' doorbreken. Die ondergaan dan vervolgens automatisch de samenloop, los van het mogelijke parfum van fout, schuld en opzet dat aan sommige van deze nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten kleeft (zie verder), zodat het fixatiebeginsel op die manier voor die nieuwe schulden uit rechtsfeiten dreigt te evolueren 'van de regel naar de uitzondering'. Dit alles is des te meer opmerkelijk nu de verzoeker vanaf het neerleggen van het verzoekschrift om te worden toegelaten tot de collectieve schuldenregeling gehouden is tot procedurele goede trouw⁴⁴. Het 'automatisch' ondergaan van de samenloop 'onttrekt' die nieuwe schulden uit rechtsfeiten op het eerste gezicht aan de toets van de procedurele goede trouw en de vereisten van 'goed huisvaderschap' verwoord in art. 1675/15 Ger.W.

In deze opmerking kan ook een pragmatische reden worden gelezen om, net zoals BRIJS en LINDEMANS, te opteren nieuwe schulden uit rechtsfeiten niet aan de opschorting te onderwerpen.

II.2. Afwezigheid van duidelijk afgebakende rechten en verantwoordelijkheden

Dit alles vraagt om verdieping. Het objectief van de vraagstelling blijft. Gaat het daadwerkelijk om een *aparte categorie* schulden met eigen rechtsgevolgen in de insolventie voor particulieren (niet-ondernemers)? Ondergaan deze nieuwe schulden uit rechtsfeiten terecht – *zonder enige moraliteitstest* – de samenloop? Welke zijn de redenen daartoe?

Wat met de gevolgen voor de procedure, voor de debiteur en de schuldeiser houder van een nieuwe schuldvordering uit rechtsfeit(en)? Stevent die laatste af op een mogelijke 'kwijtschelding' wanneer de schuld de samenloop ondergaat? En in bevestigend geval van een kwijtschelding, worden daarmee de kosten van deze (nieuwe) kwijtschelding(en) (niet andermaal en proportioneel) naar de schuldeisers afgewenteld (met uitzondering voor de penale boeten die niet langer kwijtscheldbaar zijn⁴⁵)?

Bovendien lijkt de schuldenaar-verzoeker zelf op het eerste gezicht 'beter af', want de samenloop ondergaan impliceert in de meeste gevallen voor hem immers het voordeel van een kwijtschelding in hoofdsom.

Wordt de procedure collectieve schuldenregeling daarmee stilaan niet gekenmerkt door steeds meer situaties waarin er geen duidelijk afgebakende rechten en verantwoordelijkheden meer bestaan⁴⁶?

II. DE DYNAMISCHE REALITEIT VAN EEN COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

II.1. Inleiding – nieuwe schulden

19. De collectieve schuldenregeling is een dynamisch iets. De schuldenaar-verzoeker en zijn gezin leven immers ook na de toelaatbaarheid verder; de saneringsprocedure organiseert geen totale onbekwaamheid; de onbeschikbaarheid van het vermogen is niet volledig, hetgeen zin geeft aan de in art. 1675/7, § 3 Ger.W. afdelende restricties tussen de voor verzoeker toegelaten en verboden handelingen.

De (begrensde) handelingsbekwaamheid van de schuldenaar sluit niet uit dat er tijdens de uitvoering van de procedure nieuwe schuldvorderingen ontstaan uit (1) toegelaten handelingen en uit (2) verboden handelingen, hetgeen volgt uit de wet op de collectieve schuldenregeling en meer in het bijzonder uit de artikelen 1675/7, § 3 en 5 j^o 1675/15, § 1 Ger.W.; evenals (in de visie van DIRIX en DE WILDE) bekeken vanuit een verbintenisrechtelijke benadering, de nieuwe schuldvorderingen die ontstaan uit (3) rechtsfeiten die zich in de loop van de procedure voordoen.

De groep van nieuwe schuldvorderingen die tijdens de procedure collectieve schuldenregeling kunnen ontstaan is daarmee duidelijk gevarieerd.

Meer uitgewerkt gaat het bijgevolg om mogelijke nieuwe schuldvorderingen uit:

- (1) Toegelaten handelingen voor de schuldenaar-verzoeker (*a contrario* art. 1675/7, § 3 Ger.W.):
 - handelingen die kaderen binnen een normaal vermogensbeheer (normale en noodzakelijke aankopen en herstellingen ...);
 - betaling van onderhoudsschuld voor zover die geen achterstallen betreft;
 - handelingen die een normaal vermogensbeheer te buiten gaan mits machtiging van de schuldbemiddelingsrechter⁴⁷

42 Cass. 4 februari 2016, *NJW* 2016, 387.

43 Het uitgangspunt van de samenloop is het zgn. 'fixatiebeginsel' waardoor, volgens de geijkte formulering van het Hof van Cassatie, de onderlinge posities van de schuldeisers onherroepelijk wordt vastgelegd en ieder schuldeiser een verworven recht heeft dat ieder ander schuldeiser geen groter bedrag uitbetaald krijgt dan hijzelf. Zie: Cass. 24 maart 1977 (twee arresten), *Arr.Cass.* 1977, 802 en 804; *RCJB* 1977, 628, noot GERARD. De concrete invulling van dit principe kan variëren naargelang de vorm van de samenloop. De paritas-regel raakt de openbare orde niet. Een schuldeiser kan derhalve steeds afstand doen van de rang die de wetgever aan zijn schuldvordering toekent.

44 E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, *Praktische gids voor schuldbemiddelaars*, Mechelen, Kluwer, editie 2013, p. 14 e.v.

45 Cass. 21 november 2016, S.16.001.N.

46 Zie volgende kritische bijdragen: F. SNOECK, "Collectieve schuldenregeling: is gedwongen tenuitvoerlegging voor boedelschulden en nieuwe schulden mogelijk en haalbaar? Kwijtschelding als alternatief?", *TIBR* 2019, OP, p. 22; M. STORME, *Dikè, Hydra, Zeno in het insolventierecht*, Acta Falconis II, Intersentia, 2013, 50 p.; E. DIRIX, "Het insolventierecht op nieuwe wegen", *RW* 2011-12, p. 74-80.

47 Voor een interessant overzicht van voorbeelden die het normale vermogensbeheer te boven gaan en machtiging behoeven, zie J. HUBIN en C. BEDORET (eds.), *Le règlement collectif de dettes*, CUP, vol. 140, Larcier, p. 345.

en om die redenen te kwalificeren als boedelschulden (cf. *supra*).

(2) Verboden handelingen voor de schuldenaar-verzoeker (art. 1675/7, § 3° 1675/15, § 1 Ger.W.):

- het verbod om enige daad te stellen die een normaal vermogensbeheer te buiten gaat zonder machtiging (dit gaat zowel om daden van beschikking als daden van beheer, maar ook om een passief nalaten te handelen);
- het verbod om enige daad te stellen buiten het normaal;
- het verbod om enige daad te stellen die een schuldeiser zou bevoordelen;
- het verbod om zijn onvermogen te vergroten of te bewerken;
- het verbod om zijn lasten te verhogen

en om die reden overeenkomstig art. 1675/7, § 3 Ger.W. niet tegenstelbaar aan de schuldeisers *in* de boedel. Het bekomen van een titel is voor deze schuldeisers mogelijk, uitvoeren lijkt echter pas te kunnen na het einde van de procedure collectieve schuldenregeling. Desnoods kan er met het 'leefgeld' dat de verzoeker ontvangt worden betaald, zodat de schuldeisers in de boedel geen 'nadeel' ondergaan⁴⁸.

(3) Rechtsfeiten

Volgens de klassieke rechtsleer zijn rechtsfeiten *gebeurtenissen waaraan de rechtsorde gevolgen vastknoopt*⁴⁹. Gebeurtenissen die dus subjectieve rechten doen ontstaan, in stand houden of doen verdwijnen, *zonder dat evenwel het oogmerk voorhanden is rechtsgevolgen in het leven te roepen*⁵⁰.

II.1.A. Nieuwe schulden uit rechtsfeiten in het faillissement en in de visie-PATART

20. Met de invoering van het nieuwe artikel XX.110 WER wordt de gefailleerde niet langer volledig uit zijn vermogen ontzet⁵¹. Art. XX.110 WER stelt dat de gefailleerde van

rechtswege het beheer verliest over al zijn goederen (lees: goederen die in zijn vermogen zijn op het ogenblik van faillietverklaring) evenals over de goederen die hij tijdens de procedure verkrijgt op grond van een oorzaak die het faillissement voorafgaat. Hij verliest daarentegen niet het beheer over de goederen die hij tijdens de procedure verkrijgt op grond van een oorzaak die dateert van na het faillissement (zie expliciet art. XX.110, § 3, al. 2 WER). Dit geldt ook voor de goederen voorzien in artikel 1409 Ger.W. en de schadevergoedingen uit onrechtmatige daad⁵². Goederen die na de sluiting van het faillissement aan de gefailleerde toekomen vallen uiteraard niet in de boedel.

In zijn streven om een tweede kans aan ondernemers te geven, heeft de wetgever ervoor geopteerd om de goederen die de gefailleerde tijdens het faillissement verwerft – zoals inkomsten uit nieuwe activiteiten – niet langer deel te laten uitmaken van de boedel. Dat betekent *in concreto* dat de natuurlijke persoon-gefaillieerde, vanaf de datum van het faillissement, alle inkomsten die hij verwerft, kan behouden: inkomsten uit arbeid, het loon voor de activiteiten na faillissement aan hem toekomt, evenals bv. nalatenschappen die hem te beurt vallen enz. Er is dus geen sprake meer van een beslagbaar loongedeelte enz. De gefailleerde blijft de beschikking houden over al zijn inkomsten. Kan ook nieuwe activiteiten opstarten etc.⁵³ De faillissementsprocedure lijkt daarmee voor natuurlijke personen aan aantrekkelijkheid te winnen t.a.v. de collectieve schuldenregeling. Zodat het ook voorkomt dat een schuldenaar-ondernemer beter af is dan de schuldenaar die geen zelfstandige beroepsactiviteit heeft⁵⁴.

Er vormen zich in het faillissement twee boedels die voor wat de collectieve schuldenregeling betreft de visie-PATART zeer prominent op de voorgrond brengen.

Deze visie-PATART houdt in dat de samenloop het vermogen van de schuldenaar splitst in twee van elkaar te onderscheiden boedels: enerzijds (1) de massa en anderzijds (2) het vermogen van de schuldenaar ontdaan van die massa⁵⁵.

Volgens PATART is de massa statisch waarbij haar samenstelling wordt vastgelegd op het ogenblik van het ontstaan

48 De problematiek van het lot en de gevolgen van de schulden uit verboden handelingen die de schuldenaar zonder machtiging (vooraf of *post factum*) niet kan stellen is in die zin vatbaar voor kritiek. Immers hoe kan de partij die met de debiteur contracteert weet hebben van het bestaan van de collectieve schuldenregeling.

49 Zij staan tegenover rechtshandelingen dewelke bewuste rechtsuitingen zijn om rechtsgevolgen teweeg te brengen. Op die manier zijn rechtsfeiten en rechtshandelingen de scheppende momenten van subjectieve rechten.

50 In het kader van deze uiteenzetting zal het meer in het bijzonder gaan om rechtsfeiten die intreden of bestaan buiten specifiek aanwijsbaar menselijk handelen om, de zgn. gebeurtenissen (zie verder III.2.A.); alsook om de rechtsfeiten uit handelingen of gedragingen van de mens, verricht zonder het oogmerk om rechtsgevolgen teweeg te brengen, de zogenaamde verbintenissen *uit de wet* of ook '*verbintenissen buiten overeenkomst*' (zie verder III.2.B. en III.2.C.).

51 Tot 2018 was het faillissement in België een onderdeel van het handelsrecht. Vóór 1997 was de faillissementswet een deel van het Wetboek van Koophandel, dat terugging op de napoleontische Code de Commerce van 1808 en in 1851 herschreven was op het vlak van insolventie (Faillissementswet van 18 april 1851). Een hervorming in 1997 lichtte de insolventieprocedures uit het wetboek en bracht ze onder in twee afzonderlijke wetten: de wet van 17 juli 1997 betreffende het gerechtelijke akkoord en de faillissementswet van 8 augustus 1997. Na een wetgevende hervorming is het faillissement met ingang van 1 mei 2018 geregeld door het Wetboek van Economisch Recht (Boek XX WER, in het bijzonder de titels VI-X). Wet 11 augustus 2017 houdende invoering van het Boek XX "Insolventie van ondernemingen", in het Wetboek van economisch recht, en houdende invoering van de definities eigen aan Boek XX en van de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek XX in het Boek I van het Wetboek van economisch recht (WER).

52 Idem wat de vergoedingen voor lichamelijke schade veroorzaakt door een onrechtmatige daad in de collectieve schuldenregeling betreft, deze wordt uitgesloten van de boedel. Zie GwH 2 oktober 2008, 134/2008, BS 22 oktober 2008.

53 Hoewel art. XX.110 WER geen onderscheid maakt naargelang de gefailleerde een natuurlijk persoon, een rechtspersoon of een vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid is, is de regel *ex art. XX.110, § 1 en 3 WER* uiteraard enkel zinvol voor natuurlijke personen.

54 J. VANANROYE, "Welke activa vallen in de faillissementsboedel? Dat hangt in het nieuwe insolventierecht van de gefailleerde af, Over de universaliteit van het faillissement na het nieuwe art. XX.110 WER", <https://corporatelifinancelab.org/2018/01/04/>.

55 D. PATART, "Le règlement collectif de dettes", *Rép.Not.*, T. XIII, L, IV, Gent, Larcier, 111-139; D. PATART, *Le règlement collectif de dettes*, Larcier, 2008, 296 p. Zie voor analyse en kritiek op deze visie: E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, *Praktische gids voor schuldbemiddelaars*, Mechelen, Kluwer, editie 2013, p. 52 e.v., nr. 81/2-81/8.

van de samenloop en wijzigt nadien niet meer. De schuldenaar wordt ontzet uit het beheer van de massa en dit beheer wordt voortaan waargenomen door de schuldbemiddelaar. PATART leidt hier o.m. uit af dat de schuldbemiddelaar kan overgaan tot de tegeldemaking van tot de massa behorende goederen, zonder dat daartoe de toestemming of de medewerking van de schuldenaar vereist is.

Het vermogen ontdaan van de massa daarentegen is niet statisch maar dynamisch, waarbij de actieve en passieve samenstelling ervan fluctueert in de loop van de tijd. Het vermogen ontdaan van de massa blijft onder het beheer van de schuldenaar zelf.

Vermits het Hof van Cassatie de stelling-PATART lijkt te willen bijtreden⁵⁶, en deze stelling in het nieuwe art XX.110 WER lijkt te zijn ingeschreven, is het wellicht nog slechts een kwestie van tijd alvorens de hoogste rechtscolleges zich zullen uitspreken over de toepassing van de stelling-PATART in de collectieve schuldenregeling enerzijds, en ruimer over de vraag of de verschillen tussen faillissement en collectieve schuldenregeling nog langer redelijk en objectief verantwoord en houdbaar zijn anderzijds, hoewel het bij de collectieve schuldenregeling gaat om een (vrijwillig) saneringsbewind, geen vereffeningsovername zoals bij faillissement⁵⁷. Het ene lijkt immers vanuit het perspectief van de collectieve schuldenregeling het andere uit te sluiten: vereffening impliceert het einde van de (schuld)sanering⁵⁸.

Voor wat de nieuwe schulden uit rechtsfeiten in het faillissement en de visie-PATART betreft, komt het in beide 'grosso modo' tot eenzelfde vaststelling.

In de visie-PATART wordt onderscheid gemaakt tussen die soorten schulden: (1) de schulden *in* de massa, (2) die *van* de massa en (3) de nieuwe schulden. Die laatste worden door de verzoeker-schuldenaar aangegaan of worden opeisbaar (bv. de lopende huur) tijdens de collectieve schuldenregeling. Deze schulden zijn enkel verhaalbaar op de goederen en de gelden die de schuldenaar verwerft tijdens de procedure, maar zij genieten daarbij wel van een voorrang boven de schulden *in* en *van* de massa. Deze schulden zijn daarentegen niet verhaalbaar op de goederen van de massa⁵⁹. Nieuwe schulden uit rechtsfeiten ontstaan tijdens de procedure collectieve schuldenregeling zijn in deze visie-PATART bijgevolg enkel verhaalbaar op de goederen en de gelden die de schuldenaar verwerft tijdens de procedure. In deze visie ondergaan zij de samenloop bijgevolg niet.

Dezelfde lezing inzake nieuwe schulden uit rechtsfeiten volgt uit het gewijzigde art. XX.110 WER voor wat faillissement betreft; nieuwe schulden uit rechtsfeiten ontstaan na het faillissement kunnen enkel worden verhaald op de goederen die de gefailleerde verkrijgt na het faillissement. Ze ondergaan de samenloop evenmin.

Met dit alles is het verschil in behandeling voor schulden uit rechtsfeiten in het faillissement en de visie-PATART in vergelijking met de in de Nederlandstalige rechtspraak en doctrine aangehangen 'visie' op de boedelvorming in collectieve schuldenregeling (bijzonder) groot. De vraag of de verschillen tussen faillissement en de visie-PATART, en de collectieve schuldenregeling daarmee nog langer redelijk en objectief verantwoord en houdbaar zijn, laat zich niet enkel stellen vanuit de positie van de verzoeker-schuldenaar in vergelijking met de gefailleerde, maar evenzeer vanuit de positie van de schuldeiser wanneer het gaat om nieuwe schulden uit rechtsfeiten. Valt voor die laatste het verschil in behandeling tussen collectieve schuldenregeling en faillissement nog langer te verantwoorden vanuit het (loutere) verschil tussen een vrijwillig saneringsbewind bij de collectieve schuldenregeling (art. 1675/3 Ger.W.) enerzijds, en een vereffeningsovername bij faillissement anderzijds⁶⁰? O.i. is dit verschil in behandeling niet langer houdbaar en dringt een prejudiciële vraag bij het Grondwettelijk Hof zich op.

II.2. Bronnen van verbintenissen

21. Een rechtsfeit verschilt van een rechtshandeling in die zin dat bij een rechtsfeit geen rechtsgevolgen worden beoogd. Dit betreft het scharnierartikel 1370 BW. Verbintenissen ontstaan (meestal) uit een rechtshandeling: dit is een handeling die uitgaat van een of meer personen en die ertoe strekt rechtsgevolgen teweeg te brengen. Het gaat hier om contractuele verbintenissen.

Maar verbintenissen kunnen ook hun oorsprong vinden:

- (1) in een oneigenlijk of quasi contract (zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en ongerechtvaardigde verrijking) (art. 1371-1381 BW);
- (2) uit de buitencontractuele aansprakelijkheid of de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (vroeger vaak ook de quasi-delictuele aansprakelijkheid genoemd),

56 Cass. 17 februari 2011, *Pas.* 2011, 566 concl. Adv. Gen. HENKES; Cass. 16 april 2012, S.11.0059.F.

57 Diverse auteurs hebben de vrijwilligheid als basis van de collectieve schuldenregeling bevestigd.

58 Vandaar onze overtuiging dat faillissement primeert op de collectieve schuldenregeling. Die laatste betreft een aanzuiveringsbewind. De vereffening impliceert immers de verdere onmogelijkheid van de sanering of aanzuivering.

59 Het verschil met de klassieke opvatting zit hierin dat in de klassieke benadering geen onderscheid wordt gemaakt tussen schulden van de massa en nieuwe schulden: ook deze laatste worden beschouwd als schuldeisers van de massa, die, bij voorrang boven schulden in de massa, kunnen worden verhaald op zowel de goederen en gelden die voorhanden waren bij de toelaatbaarverklaring als deze die tijdens de procedure worden verworven. Zie D. PATART, "Le règlement collectif de dettes", *Rép.Not.*, T. XIII, L, IV, Gent, Larquier, 116-124, nrs. 72-79; D. PATART, *Le règlement collectif de dettes*, Larquier, 2008, 296 p.; E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, o.c., editie 2013, p. 53 e.v., nr. 81/4.

60 Diverse auteurs hebben de vrijwilligheid als basis van de collectieve schuldenregeling bevestigd.

De nieuwe insolventiewet lijkt een enorme vooruitgang voor de gefailleerde. Voortaan kan die onmiddellijk een nieuwe activiteit starten, is er sprake van een 'automatische kwijtschelding' van de restdschulden en dat eventueel zelfs al voor de sluiting van de faillissementsprocedure. Het doel van de faillissementsprocedure is overeenkomstig art XX.98 WER niet gewijzigd. Het strekt ertoe het vermogen van de schuldenaar te vereffenen en de opbrengst ervan te verdelen onder de schuldeisers.

Wat met het nieuwe boek XX WER in de verf wordt gezet, is het geven van een tweede kans aan de schuldenaar. Een falen mag het niet onmogelijk maken voor een onderneming om een nieuwe start te nemen. Zie: 'Verslag van de eerste lezing namens de commissie voor Handels- en Economisch recht bij het wetsontwerp houdende invoering van het boek XX', *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2407/4, 4.

wat met name overeenstemt met de huidige artikelen 1382 tot en met 1386*bis* van het Burgerlijk Wetboek: een verbintenis tot herstel ontstaat bv. ten laste van de dader van een persoonlijke fout door nalatigheid die een ander schade berokkent. Het gaat om buitencontractuele verbintenissen;

(3) uit de wet (onderhoudsverplichting, fiscale verplichting enz.), met inbegrip, desgevallend, van internationale instrumenten die directe werking hebben in de interne rechtsorde.

Het woord 'wet' omvat ook de gewoonte en de algemene rechtsbeginselen. Zo heeft het verbod op ongerechtvaardigde verrijking in oorsprong ingang gevonden als algemeen rechtsbeginsel.

Eigenlijk vindt elke verbintenis haar bron in de wet. Dat is niet alleen het geval voor de buitencontractuele verbintenissen. Ook een contractuele overeenkomst is verbindend voor de partijen omdat de wetgever het heeft gewild, wat in artikel 1134, lid 1 BW tot uitdrukking is gebracht.

22. Artikel 1370 BW wekt evenwel de indruk dat de opgesomde bronnen van verbintenissen een gesloten systeem vormen, doch de bronnen kunnen evenwel uitgebreid worden door rechtspraak en rechtsleer; daarom niet onbeperkt, maar is het een illustratie van een rechtsontwikkeling, die getuigt van een (meer algemeen) open systeemdenken in ons rechtssysteem. Door het ontstaan van nieuwe feitsituaties zijn nieuwe bronnen van verbintenissen in de toekomst niet *a priori* uit te sluiten⁶¹.

III. RECHTSFEITEN

III.1. Begrip

23. Rechtsfeiten – *in ruime zin* – zijn⁶²:

Gebeurtenissen die subjectieve rechten doen ontstaan, in stand houden of doen verdwijnen, *zonder dat het oogmerk voorhanden is rechtsgevolgen in het leven te roepen*.

Het kan gaan om toevallige gebeurtenissen of handelingen met opzet verricht.

Een (louter) feit is een handeling of gebeurtenis die *geen rechtsgevolgen* met zich meebrengt^{62a}.

Elk feitelijk gegeven daarentegen waaraan het objectieve recht rechtsgevolgen vastknoopt is een rechtsfeit. Het is de rechtsregel die ervoor zorgt dat rechtsfeiten en rechtshandelingen rechtsgevolgen krijgen. Er gebeurt iets en door de wet komen er gevolgen.

Het bijzondere van een rechtsfeit ligt bijaldien in de (rechts) gevolgen die voortvloeien uit de wet en niet uit de wil van een partij. Een rechtsfeit wordt niet gesteld om rechtsgevolgen te verwekken in tegenstelling tot een rechtshandeling. Een rechtshandeling is altijd een rechtsfeit, maar een rechtsfeit is geen rechtshandeling om reden dat een rechtshandeling precies wordt gesteld om rechtsgevolgen te creëren.

Het aantal rechtsfeiten in een hoogontwikkelde maatschappij neemt toe ten nadele van het aantal gewone feiten. Dit fenomeen wordt ook de 'juridisering' van de maatschappij genoemd⁶³.

Het kan bij rechtsfeiten gaan om toevallige gebeurtenissen zonder dat enig menselijk handelen daaraan te pas komt. Het is soms zo dat een rechtsfeit indirect plaatsheeft door het handelen van mensen, echter is dit voor het recht niet voldoende om te zeggen dat het rechtsgevolg is ingetreden door een menselijke activiteit (bv. geboorte).

In andere gevallen heeft een menselijke handeling of gedraging plaatsgehad, doch zonder de bedoeling om rechtsgevolgen te veroorzaken (bv. iemand slaan).

Is er menselijk handelen, bedoeld om rechtsgevolgen te veroorzaken, dan is dit naast een rechtsfeit ook een rechtshandeling⁶⁴.

61 I. CLAEYS, *Cursus verbintenissenrecht*, ed. 2015, p. 19. Zie eveneens R. DE CORTE, B. DE GROOTE en D. BRULOOT, *Privaatrecht in hoofdlijnen*, vol. 1, *Inleiding tot het recht*, Antwerpen, Intersentia, 2017, p. 242-243. Over een derde weg naast rechtsfeiten en rechtshandelingen, de toelating bij de uitoefening van persoonlijkheidsrechten. Er is een aantal gevallen, waarin personen een 'toelating' geven die zonder twijfel rechtsgevolgen teweegbrengt. Dergelijke toelating wordt gekwalificeerd, niet als het stellen van een rechtshandeling, maar als het stellen van een materiële daad bij de uitoefening van persoonlijkheidsrechten.

Andere gevallen van bronnen van verbintenissen: de natuurlijke verbintenis, kwalitatieve verbintenissen en aanverwante (bv. bij huur; bij beperkte zakelijke rechten; bij appartementseigendom; andere vormen van mede-eigendom; bosdecreet, nutscontracten, kapitaalvolstorting). Zie cursus *Recyclage Verbintenissenrecht*, Prof. Matthias E. STORME, uitgave februari 2018, p. 122.

De gewekte schijn of het gewettigde vertrouwen (de schijn- of vertrouwensleer) wordt (nog) niet als dusdanig als bron van verbintenissen of, in ruimere zin, van rechtsgevolgen erkend. Het Hof van Cassatie heeft deze figuur nog niet uitdrukkelijk gehuldigd als algemeen rechtsbeginsel, ondanks de wens van een deel van de rechtsleer, zodat de draagwijdte ervan nog steeds ter discussie staat. Zie S. STJNS, P. WERY *et al.*, *De hervorming van het verbintenissenrecht in De hervorming van het Burgerlijk Wetboek – La réforme du Code Civil*, Brugge, die Keure, 2019, p. 92. In twee recente arresten, gewezen inzake maritiem vervoer, wordt wel verwezen naar de 'vertrouwensleer', maar zonder die uitdrukkelijk te kwalificeren als algemeen rechtsbeginsel (Cass. 30 juni en 26 september 2016, *RGDC/TBBR* 2017, p. 507 en 508, noot B. VERHEYE).

62 R. DE CORTE, B. DE GROOTE en D. BRULOOT, *Privaatrecht in hoofdlijnen*, vol. 1, *Inleiding tot het recht*, Antwerpen, Intersentia, 2017, p. 233.

62a Heel wat handelingen van de mens brengen geen rechtsgevolgen met zich mee (bv. in de tuin werken, met de auto rijden ...). Ook veel gebeurtenissen, omstandigheden of tijdsverloop zonder rechtsgevolg, zijn te beschouwen als een louter feit (bv. een zuchtje wind, regen ...). Soms krijgt een gebeurtenis echter wel het karakter van een rechtsfeit, bv. wanneer het zuchtje wind uitgroeit tot een orkaan, dan kan dit het karakter krijgen van een rechtsfeit; meer bepaald 'overmacht'.

63 J. SPEYBROUCK, *Recht. Principes en praktijk*, Academia Press, 2014, 141. Die geeft het voorbeeld dat het weggooien van afval vroeger geen rechtsgevolgen zou hebben teweeggebracht, terwijl nu een persoon die dat doet riskeert om daar strafrechtelijk voor te worden vervolgd.

64 Moord = rechtsfeit omdat die handeling niet gesteld werd met de bedoeling om rechtgevolgen te doen ontstaan.

Moorden met de bedoeling de erfenis te krijgen = rechtshandeling omdat die handeling werd gesteld met de bedoeling juridische gevolgen te doen ontstaan.

III.2. Soorten en beschrijving

24. Uit wat voorafgaat kunnen rechtsfeiten in verschillende groepen worden onderverdeeld.

Er zijn diverse indelingen mogelijk op basis van steeds andere criteria, gaande van twee subgroepen vanuit een vereenvoudigde didactische opdeling (gebeurtenissen vs. menselijke handelingen zonder dat rechtsgevolgen werden beoogd); tot de opdeling die hoger reeds werd gevolgd op basis van de bronnen van verbintenissen (oneigenlijke contracten, buitencontractuele aansprakelijkheid en verbintenissen uit de wet).

Voor de verdere uiteenzetting hanteren we een functionele opdeling in 3 *clusters* die uiteraard allemaal rechtsgevolgen teweegbrengen⁶⁵:

- Die intreden of bestaan buiten specifiek aanwijsbaar menselijk handelen om:

A) de gebeurtenissen (zie verder III.2.A.);

- De handelingen of gedragingen van de mens, verricht zonder het oogmerk om rechtsgevolgen teweeg te brengen, de zogenaamde verbintenissen *uit de wet* of ook *verbintenissen buiten overeenkomst*⁶⁶:

B) de verbintenissen buiten overeenkomst Titel IV, art. 1371 tot 1386bis BW (zie verder III.2.B.);

C) de verbintenissen uit de wet andere dan deze uit TITEL IV BW voornoemd (zie verder III.2.C.).

III.2.A. Gebeurtenissen (niet specifiek door menselijke handelingen ontstaan)

25. Het gaat hier om (meestal onvoorzienbare) gebeurtenissen of handelingen die weliswaar een rechtsgevolg hebben, en daarom dus ook een rechtsfeit zijn, maar dewelke niet specifiek door menselijke handelingen zijn ontstaan. Die bijgevolg intreden of bestaan buiten een specifiek aanwijsbaar menselijk handelen om⁶⁷.

Deze subgroep omvat:

- a. natuurlijke gebeurtenissen (bv. geboorte, (natuurlijk) overlijden, leeftijd, ouderdom, meerderjarigheid ...);
- b. natuurfenomenen/natuurrampen (bv. hagelinslag, overstroming, windhoos, natuurrampen ...)⁶⁸;
- c. feitelijke situaties (bv. verjaring (tijd als rechtsfactor⁶⁹), bezit, loutere ligging van twee erven ...).

III.2.B. Verbintenissen buiten overeenkomst overeenkomstig Titel IV, art. 1371 tot 1386bis BW⁷⁰:

26. Alle handelingen of gedragingen van de mens die rechtsgevolgen teweegbrengen *zonder* dat de mensen die de handelingen verrichtten het *oogmerk* hadden *om rechtsgevolgen teweeg te brengen*.

De schuldenaar had met andere woorden niet de bedoeling om deze juridische consequenties teweeg te brengen⁷¹. Zoals hoger opgemerkt zijn rechtsfeiten in die zin geen rechtshandelingen omdat die laatste net gesteld worden met de intentie om bepaalde rechtsgevolgen te creëren (bv. het sluiten van een overeenkomst, het erkennen van een natuurlijk kind, het maken van een testament).

⁶⁵ Voor een meer visueel overzicht verwijzen we naar het rechtsfeitenschema achteraan bij deze bijdrage.

⁶⁶ Kan ook buitencontractuele overeenkomsten; verbintenissen ontstaan uit de wet; de wet als bron van verbintenissen ...

⁶⁷ Typevoorbeelden zijn:

De geboorte van een kind. De geboorte van een kind vindt natuurlijk indirect wel plaats door het handelen van mensen, echter is dit voor het recht niet voldoende om te zeggen dat het rechtsgevolg is ingetreden door een menselijke activiteit. Voor het kind (en de ouders) ontstaan echter na de geboorte wel rechtsgevolgen. Zo is het kind een rechtssubject geworden, krijgt het een naam en heeft het recht op een deel van de erfenis van eventuele familieleden.

- De dood van een mens is onvermijdelijk en wordt (meestal!) niet veroorzaakt door een menselijk handelen. De overledene is nu geen rechtssubject meer en heeft misschien bezittingen die in de nalatenschap vallen. Ook hier ontstaan dus rechtsfeiten.

- De erfbelasting wordt geheven naar aanleiding van een alleenstaand, toevallig feit, met name de overgang van goederen door overlijden. Daarnaast worden ingevolge een fictie van de wet enkele rechtshandelingen onder de levenden gelijkgesteld met erfrechtelijke verkrijgingen, hoewel ze strikt genomen geen overgang door het overlijden uitmaken. (Zie: X, "Vlaamse Codex Fiscaliteit", *NJW* 2015, afl. 317, 150, 9; L. WEYTS, *Notarieel fiscaal recht*, I, *De registratie van notariële akten en hun gevolgen op fiscaal vlak*, Mechelen, Kluwer, 2011, p. 13, nr. 16; J. DECUYPER en J. RUYSSVELDT, *Successierechten 2012-2013*, I, Mechelen, Kluwer, 2012, p. 3, nr. 1, 10; D. DE GROOT, *Handboek successierechten*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 1. 4).

- De fysieke en mentale staat van iemand is een rechtsfeit waaraan de wet rechtsgevolgen kan koppelen: zoals de meerderjarigheid, of wanneer een persoon zijn (mentale) vermogens verliest zal het recht rechtsgevolgen voorzien zoals bv. het onder bewind plaatsen.

- De fysieke feiten, zoals natuurfenomenen en natuurrampen, evenals feitelijke situaties, zijn situaties die rechtsgevolgen creëren en daarom een rechtsfeit.

- Gebeurtenissen waarbij iemand door een situatie van overmacht zijn verplichtingen niet langer kan nakomen, creëert rechtsgevolgen.

⁶⁸ Deze subgroep kan schade creëren. Het gaat hier niet om schade ontwikkeld door andere mensen of door activiteiten van andere mensen i.t.t. de buitencontractuele schade hierna verder behandeld onder titel VII. Het recht staat machteloos tegenover natuurrampen, al kan worden geprobeerd deze schade tot op zekere hoogte te vermijden of beperken (via bv. solidariteitsmechanismen). Bij bv. een aardbeving, wanneer onstabiele gebouwen zijn opgetrokken, zal de architect aansprakelijk zijn voor de verergering van de schade. Natuurrampen worden in de regel vergoed via de brandverzekering, welke evenwel geen verplichte verzekering is voor de eigenaar, tenzij (contractueel) verplicht in geval van huur.

⁶⁹ R. DE CORTE, B. DE GROOTE en D. BRULOOT, o.c., vol. 1, *Inleiding tot het recht*, Antwerpen, Intersentia, 2017, p. 244 e.v.

⁷⁰ In de teksten van Boek 5 ingediend in de Kamer van Volksvertegenwoordigers in de vorm van een wetsvoorstel samen met een substantiële memorie van toelichting, worden in deze laatste onder 'Titel 2 Bronnen van het verbintenissenrecht', de rechtsfeiten opgenomen in ondertitel 2. Zie S. STIJNS, P. WERY *et al.*, *De hervorming van het verbintenissenrecht in De hervorming van het Burgerlijk Wetboek – La réforme du Code Civil*, Brugge, die Keure, 2019, p. 39.

⁷¹ Het plegen van een misdrijf (bij diefstal) of bij het stellen van een onrechtmatige daad (iemand schade berokkenen door een onvoorzichtigheid; delicten of quasi-delicten zijn in die zin rechtsfeiten; het ergens gaan wonen waardoor men zonder het te willen rechtsbetrekkingen met zijn nieuwe burens doet ontstaan.

Vallen hier eveneens onder: verkeersongeval, rampen in de zin van ecologische ramp, luchtvaartongeluk, treinongeluk ...

Bij buitencontractuele verbintenissen onderscheidt het BW onder Titel IV twee soorten^{72, 73}:

- a) de quasi-contracten of oneigenlijke overeenkomsten (zaakwaarneming, onverschuldigde betaling, verrijking zonder oorzaak (ongerechtvaardigde verrijking)) (art. 1371-1381 BW);
- b) buitencontractuele aansprakelijkheid of de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (vroeger ook de quasi-delictuele aansprakelijkheid genoemd) (art. 1382-1386bis BW);

III.2.C. Verbintenissen uit de wet andere dan deze uit Titel IV BW

27. Het gaat hier om een hele reeks verbintenissen die niet zijn aangegaan door middel van een (rechts)handeling van de schuldenaar, en in die zin (ook zoals III.2.B.) uit de wet voortvloeien (ontstaan uit de wet; verbintenissen of overeenkomsten uit de wet; 'de wet als bron van verbintenissen')⁷⁴.

Ook hier gaat het om feiten die het gevolg zijn van een concrete menselijke handeling waarmee het in het leven roepen van *rechtsgevolgen* niet wordt beoogd.

Wettelijke verbintenissen zijn op heel wat plaatsen en in verschillende gebieden van het recht te vinden, zoals in het verbintenissenrecht, het publiek recht, het fiscaal recht, het strafrecht, het personen- en familierecht, het verzekeringsrecht etc.⁷⁵

Of die schuldvorderingen nu ontstaan na tussenkomst van de overheid, of na een administratieve, strafrechtelijke of zelfs burgerlijke sanctie, het vertrekpunt is steeds

het rechtsfeit dat aanleiding geeft tot het ontstaan van de schuldvordering. Om die reden is de opsomming die verder volgt mogelijk op het eerste gezicht verwarrend, omdat zowel de rechtsfeiten uit de wet (oorzaak) als de schuldvorderingen die er kunnen uit voortvloeien (gevolg) door elkaar worden opgesomd. De essentie voor deze oplistings zijn evenwel de nieuwe schulden uit rechtsfeit.

De wet als bron van verbintenissen komt aan bod in diverse rechtsgebieden, bv.:

- De fiscale wet is een belangrijke bron van verbintenissen uit de wet van de belastingplichtige jegens de fiscus:
 - fiscale schuldvorderingen en belastingschulden (o.m. personenbelasting, onroerende voorheffing, verkeersbelasting, belasting op de inverkeerstelling, registratiebelasting, erfbelasting)⁷⁶.
- Verder zijn er ook de rechtsfeiten uit het strafrecht, evenals andere geschreven regels die geboden of verboden opleggen.
 - Misdrijven (overtreding, wanbedrijf, misdaad) zijn altijd rechtsfeiten omdat iemand dit (in beginsel) niet doet om rechtsgevolgen te krijgen.
 - Boeten uit overtreding van bepaling van de wet, decreet, verordening van de overheid bij inbreuk op geschreven regels, geboden of verboden:

◇ geldboeten die ten voordele van de overheid worden geïnd, in te delen naargelang de in-

72 Het is evenwel niet de bedoeling de leerstukken van de quasi-verbintenissen en onrechtmatige daad exhaustief te gaan beschrijven en behandelen. Een zulk omvattende taak valt buiten het opzet van deze uiteenzetting.

Het voornemen bestaat daarentegen om voor de practicus betrokken in een collectieve schuldenregeling die handvaten aan te bieden om een meer rechtsdogmatische onderbouwing te vinden voor de behandeling van schuldvorderingen ontstaan uit rechtsfeiten tijdens de procedure collectieve schuldenregeling.

73 I. CLAEYS, F. CORYN en L. VAN VALCKENBORGH, "Overzicht van rechtspraak verbintenissenrecht (1992-2017). Bronnen van verbintenissen (Deel I). Zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en ongerechtvaardigde verrijking", *TPR* 2017, afl. 4, 1395-1501.

Typevoorbeelden:

- Vordering ontstaan uit een onverschuldigde betaling of een vermogensvermeerdering zonder oorzaak:
- onverschuldigde betaling van uitkeringen waarop de schuldenaar geen recht had;
 - o onterechte uitbetaling van loon door de (ex-)werkgever, onterechte uitbetaling van mutualiteitsvergoeding, kinderbijslag etc.
- Vordering tot schadevergoeding wegens wanprestatie, huurschade ... (zie verder VIII.1.):
 - o schadevergoeding bij ontbinding van een huurovereenkomst na wanprestatie van de schuldenaar (i.t.t. vervallen huurgelden die als een boedelschuld kwalificeren);
- Vordering uit aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad (verbintenissen buiten overeenkomst):
 - o schending van een zorgvuldigheidsnorm (rechtsfiguur "goede huisvader-criterium" – "bonus pater familias");
 - o bij een aanrijding;
 - o bij schade veroorzaakt wegens gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg;
 - o vorderingen uit foutaansprakelijkheid als ouder, onderwijzer, werkgever of eigenaar/huurder.

74 Zie *Cursus Recyclage Verbintenissenrecht*, Prof. Matthias E. STORME, uitgave februari 2018, p. 126.

75 Een meer recent voorbeeld van een rechtsfeit is de wettelijke vergoedingsplicht van de WAM-verzekeraars ten aanzien van de slachtoffers van een verkeersongeval waarbij een of meer motorrijtuigen betrokken zijn, welke vergoedingsplicht losstaat van een vastgestelde aansprakelijkheid van de eigenaar, bestuurder of houder van een voertuig dat in het ongeval betrokken is. Zie Cass. 19 juni 2015, AR C.14.0150.N, concl. Adv. Gen. A. VAN INGELGEM: "De vergoedingsplicht van de verzekeraar op grond van artikel 29bis WAM is geen verplichting van de verzekeraar die een tegenprestatie vormt ten aanzien van de verzekerde. Zij rust alleen op de verzekeraar en staat buiten de wederzijdse verbintenissen van de contractpartijen."

76 In het kader van de harmonisatie van de fiscale procedure werd via de wet van 13 april 2019 het nieuwe federaal wetboek invordering ingevoerd. Hierdoor gelden vanaf 1 januari 2020 voor heel wat (federale) belastingen uniforme maar vooral strengere invorderingsregels. Door de invoering van het nieuwe wetboek werden de invorderingsbevoegdheden niet enkel uitgebreid en verscherpt, ook werden de toepassingsgebieden van de gunstmaatregelen verruimd. De fiscale administratie zal bijgevolg veel sneller openstaande schulden kunnen invorderen. Noteer dat het nieuwe wetboek niet enkel betrekking heeft op fiscale, maar ook op niet-fiscale schuldvorderingen (o.m. penale boeten, DAVO). Op 17 februari 2019 werden de betalingsmodaliteiten binnen de Algemene Administratie van de Inning en de Invordering geharmoniseerd via KB. Het gros van deze regels trad in werking op 1 mei 2019, andere pas op 1 december 2019.

stantie die ze oplegt en de rechtsgrond waarop dit gebeurt:

- o strafrechtelijke geldboeten en penale boeten. Een van de straffen die een rechter kan opleggen aan wie zich schuldig maakt aan een misdrijf⁷⁷. De algemene regels ervoor zijn neergelegd in het Strafwetboek (art. 38-41*bis*). Bij niet-betaling kan een vervangende gevangenisstraf volgen, maar dit is geen 'recht' waarmee de veroordeelde een verhaal op zijn vermogen kan ontlopen. Het bedrag is sinds 1921 onderhevig aan opdecimen. Hier kan worden gewezen op de bijzondere positie van de penale boeten in het kader van de collectieve schuldenregeling. Zij zijn niet langer kwijtscheldbaar⁷⁸.
- o minnelijke schikking. Door het betalen van een som geld vervalt de strafvordering tegen de verdachte. De regeling is vervat in artikel 216*bis* van het Wetboek van Strafvordering. In sommige domeinen gelden bijzondere regels (verkeer, stedenbouw).
- o onmiddellijke inning. Die wordt geïnd via een versnelde procedure. Ze kent ruime toepassing ter bestraffing van verkeers-overtredingen zonder schade aan derden. Net als bij een minnelijke schikking impliceert het dat de verdachte zijn schuld erkent en zal de strafvordering uitdoven bij betaling (tenzij het Openbaar Ministerie zich daar binnen de maand tegen verzet).
- o administratieve of bestuurlijke geldboeten. Gaat uit van een overheid die tot de uitvoerende macht behoort. Hiervoor bestaat geen algemene regeling; telkens is een specifieke rechtsgrond vereist. Bekende voorbeelden zijn de geldboeten opgelegd als gemeentelijke administratieve sanctie

(GAS-boete)⁷⁹, boeten van de Economische Inspectie, van de Voetbalcel, van de Sociale Inspectie, enz. Zo voorziet ook het Sociaal Strafwetboek bij inbreuken op het arbeids- en het socialezekerheidsrecht administratieve geldboeten verdeeld over 4 sanctieniveaus.

- o gedepenaliseerde parkeerboeten. Ze worden beschouwd als een vergoeding voor een verleende dienst (retributie)⁸⁰. De vaststelling en inning gebeuren door beëdigde ambtenaren, maar kunnen ook worden uitbesteed aan bedrijven.
- o burgerlijke geldboeten. Deze worden opgelegd door een burgerlijke (in de zin van niet-penale) rechtbank. Ze dienen ter ontrading en/of bestraffing van specifieke gedragingen, zoals het vertragen van de rechtsgang of het niet-opdagen als getuige⁸¹.

◇ geldboeten die niet aan de overheid toekomen:

- o disciplinaire geldboeten. Deze worden opgelegd krachtens het tuchtrecht en komen ten goede aan de sanctionerende tuchtorde⁸².

Kunnen ook nog als rechtsfeiten kwalificeren:

- reglementaire rechtsverhoudingen: niet de overeenkomst, maar de toepasselijke reglementering is de rechtsbron⁸³, bv. boeten van De Lijn, MIVB en NMBS:
 - o de rechtsverhouding met een autonoom overheidsbedrijf zoals de spoorwegmaatschappij NMBS is eveneens contractueel⁸⁴, al wordt dat niet unaniem aanvaard (boete van de NMBS)⁸⁵;
 - o sinds de liberalisering van de elektriciteitsmarkt is de rechtsverhouding met de elektriciteits-leveran-

77 C. VAN DEN WIJNGAERD, *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht in hoofdlijnen*, Maklu, 2006, blz. 368-370.

78 Cass. 21 november 2016, S.16.001.N.

79 Inbreuken die met een GAS-boete kunnen worden gesanctioneerd: bestuurlijke overtredingen uit het politiereglement; diefstal; het vernielen of beschadigen van grafstenen, monumenten, standbeelden, kunstvoorwerpen; zonder toestemming graffiti aanbrengen op roerende of onroerende goederen; opzettelijk andermans onroerende eigendommen beschadigen; het kwaadwillig omhakken van bomen; vernieling van afsluitingen, hagen etc.; het opzettelijk beschadigen of vernielen van andermans roerende eigendommen; nachtlawaai; het opzettelijk beschadigen van landelijke of stedelijke afsluitingen; lichte gewelddadens zonder iemand te verwonden en het verbod op het dragen van kledij die het gezicht volledig of grotendeels verbergt (art. 461, 463; 526; 534*bis*; 534*ter*; 537; 545; 559, 1°; 561, 1°; 563, 2°; 563, 3° en 563*bis* Sw.); overtredingen betreffende het stilstaan en parkeren en overtredingen betreffende de verkeersborden C3 en F103, met voorbehoud voor overtredingen op autosnelwegen of door automatisch werkende toestellen vastgestelde inbreuken (KB van 9 maart 2014 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties voor de overtredingen betreffende het stilstaan en het parkeren en voor de overtredingen betreffende de verkeersborden C3 en F 103, vastgesteld met automatisch werkende toestellen, *BS* 20 juni 2014, 46946, *err. BS* 10 februari 2015).

80 Cass. 3 juni 2010, *RW* 2012-13, 698, dat hieruit afleidt dat de bepaling van art. 1231 BW inzake schadebedingen hierop niet van toepassing is.

81 Zie de artikelen 780*bis* en 926 Ger.W.

82 In het licht van het gewijzigde ondernemers-begrip is dit voor de schuldbemiddeling minder belangrijk geworden. Waar bepaalde vrije beroepers in het verleden toch werden toegelaten, kan zulks beperkt nog een rol spelen.

83 B. PEETERS, "De verhouding tussen openbare diensten en hun gebruikers: een contractuele of een reglementaire relatie?", *RW* 1990-91, 137-148; K.J. VANDORMAEL, "De rechtsverhoudingen tussen openbare diensten en gebruikers: van reglementaire of contractuele aard?", *Limb.Rechtsl.* 2015, 186-204.

84 Impliciet Cass. 6 mei 2014, *Arr.Cass.* 2014, 183 = *Pas.* 2014, 1058; A. VAN OEVELEN, "Het contractuele dan wel reglementaire karakter van de rechtsverhouding tussen de NMBS en haar reizigers en de gevolgen van deze kwalificatie op de geldboete verschuldigd bij niet-betalen van het genomen vervoer", *T.Vred.* 2015, 511 v.; en Cass. 6 december 2016, P.15.1090.N, *jure.juridat.just.fgov.be/view_decision.html?justel=N-20161206-4 = RW* 2016-17, 1500.

85 Zo is deze reglementair volgens *Vred. Genk* 13 december 2016, *RW* 2016-17, 1154 = *RW* 2017-18, 395.

cier *sensu strictu* en bij aansluiting op het hoogspanningsnet contractueel en enkel nog die met de distributienetbeheerder bij aansluiting op het laagspanningsnet reglementair⁸⁶;

- o hybride is de overeenkomst van sociale huisvesting, in die zin dat de regels van contractenrecht slechts subsidiair gelden, voor die aspecten die niet reglementair zijn geregeld⁸⁷.
- de wet in familie- of samenwoningsverbanden geeft niet zelden aanleiding tot onderhoudsverplichtingen. Ook dit zijn wettelijke verbintenissen die ontstaan uit de wet;
- de aanspraken tot restitutie die volgen uit verbeurdverklaring⁸⁸.

Een aantal bijzondere gevallen die verder nader worden onderzocht:

- de leegstands- en verwaarloozingsheffing (Vlaamse Belastingdienst of gemeente)⁸⁹;
- de dwangsom zoals geregeld in art. 1385*bis* e.v. Ger.W.

28. De scheidingslijnen tussen die subgroepen, de gebeurtenissen (III.2.A.) en de verbintenissen buiten overeenkomst (III.2.B., III.2.C.) en daarnaast de rechtshandelingen, zijn niet altijd even duidelijk. Zo bv. hoort dood (natuurlijk overlijden) tot de subgroep A (de gebeurtenissen), maar wanneer die dood het gevolg is van een onrechtmatige daad, behoort zij tot de subgroep B van rechtsfeiten.

Ook de scheiding tussen groepen B en C (III.2.B., III.2.C.) en rechtshandelingen zijn niet altijd even scherp. Bv. de beslissing om 'ergens te gaan wonen' kwalificeert als horende onder subgroep A (de gebeurtenissen). Maar ook voor die beslissing geldt dat zij soms kwalificeert als rechtshandeling. Het is immers niet uitgesloten dat ook deze beslissing is ingegeven met het oog op bepaalde rechtsgevolgen.

De vraag of een rechtsfeit een rechtshandeling is, is bijaldien een vraag die niet *in abstracto* kan worden beantwoord. Zij veronderstelt telkens een beoordeling *in concreto* van de motieven van de persoon die de handeling heeft gesteld⁹⁰; beoordeling die (vaak) bij de rechter voorligt. Eens gevat, gaat de rechter na of een rechtsfeit beantwoordt aan de vooraf gegeven regel. De rechter 'zegt voor recht' en bepaalt op die manier de verdere gevolgen van het handelen van een persoon.

IV. GEBEURTENISSEN – AARD EN GEVOLGEN OP DE COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

29. Onmiskenbaar heeft de eerste categorie van rechtsfeiten de (meestal onvoorzienbare) gebeurtenissen – *cf.* subgroep **III.2.A.** hoger – een effect op de procedure wanneer zij zich voordoen.

Te denken valt aan een geboorte, natuurfenomenen die schade veroorzaken zoals een windhoos of overstroming. De meest ingrijpende *gebeurtenis* op de procedure collectieve schuldenregeling is deze van het overlijden van de verzoeker. De wet die de collectieve schuldenregeling regelt (wet 5 juli 1998), bepaalt hierover vreemd genoeg niets. Op goede gronden wordt gesteld dat het overlijden leidt tot het automatische einde van de procedure (behoudens wanneer het een overlijden betreft van slechts een van de twee partners in collectieve schuldenregelingen) die komt te vervallen via de tussenkomst van de schuldbemiddelingsrechter en de schuldbemiddelaar wordt ontlast van zijn taak⁹¹.

Gebeurtenissen grijpen in, hebben in de regel effecten op, en gevolgen voor de (financiële) situatie van de schuldenaar-verzoeker en zijn gezin. Het valt niet uit te sluiten dat het leefgeld dient te worden aangepast (bij een geboorte in functie van bv. grotere behuizing, gezinswagen, kinderopvang ...); directe noodzakelijke uitgaven zich opdringen bv. voor herstelling of aankopen tot vervanging; of er andere prioriteiten dienen te worden gelegd in de gezinsuitgaven, hetgeen zich dan op termijn vertaalt in een aanpassing of herziening van de aanzuiveringsregeling. Het gaat hierbij niet om een 'automatisme'. De situatie dient telkens *in concreto* te worden beoordeeld of een herziening dan wel een schorsing van de aanzuiveringsregeling nodig is.

Al valt het moeilijk te ontkennen dat in geval van natuurfenomenen met schade tot gevolg, dit voor de debiteur een onvoorzienbare gebeurtenis uitmaakt met een mogelijke financiële impact. Vandaar de noodzaak om de nodige en noodzakelijke verzekering(en) af te sluiten om hierop te anticiperen, zodat de schuldenaar niet of nauwelijks in zijn eigen vermogen wordt getroffen.

86 Cass. 27 november 2006, *Arr.Cass.* 2427 = *NJW* 2008, 29 noot I. BOONE = *RABG* 2007, 1257 noot L. PHANG, "Over de rechtsverhouding tussen elektriciteitsmaatschappijen en hun afnemers en het samenloopverbod in deze verhouding"; A. VAN OEVELEN, "Het reglementair karakter van de rechtsverhouding tussen de distributienetbeheerder voor elektriciteit en de afnemer, en de daaraan verbonden rechtsgevolgen op het vlak van de aansprakelijkheid", *T.Vred.* 2012, 323 v.

87 Cass. 9 september 2016, C.15.0454.N, *jure.juridat.just.fgov.be/view_decision.html?justel=N-20160909-5* = *RW* 2017-18, 170 noot B. HUBEAU en T. VANDROMME.

88 F. DESTERBECK, "De inbeslagneming en verbeurdverklaring in strafzaken in België" in X (ed.), *Postal Memorialis. Lexicon Strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten, s.l.*, Wolters Kluwer, 2008, I 30/83.

89 Arbrb. Gent 3 mei 2016, 11/418/B, *onuitg.* In tegenstelling tot de onroerende voorheffing, waar de decreetgever een wettelijk vermoeden van genot invoerde (art. 7, § 1 en 251 WIB), kan de leegstandsheffing niet als boedelschuld worden gekwalificeerd. De schuldenaar heeft geen genot van de leegstaande woning waardoor dit geen normaal vermogensbeheer betreft.

90 B. PEETERS, "De algemene fiscale antimisbruikbepalingen. Een commentaar in het licht van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof", *AFT*, 1014/5, 4-35.

91 Het gaat hier om het zgn. VERVAL. Door het overlijden van de verzoeker wordt de sanering immers zonder voorwerp. Zie E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, *Praktische gids voor schuldbemiddelaars*, Mechelen, Kluwer, editie 2013, 246 e.v., nr. 415-420.

IV.1. Nieuw feit art. 1675/14, § 2 Ger.W.

30. Hun tussenkomst (gebeurtenissen) zal in de regel een *nieuw feit* uitmaken in de zin van artikel 1675/14, § 2 Ger.W. die de schuldbemiddelaar mogelijk ertoe zal brengen de nodige stappen te zetten met het oog op een aanpassing of herziening van de saneringsregeling⁹².

Er ontstaan evenwel niet noodzakelijk nieuwe schulden die dan de samenloop zouden dienen te ondergaan.

In wezen komt het erop neer om de 'leefgeld-enveloppe' aan te passen met als mogelijk gevolg dat het aandeel dat naar de schuldeisers wordt verdeeld verkleint; of dat er gelden dienen te worden vrijgemaakt om noodzakelijke uitgaven op te vangen door het aanzuiveringsplan te schorsen, hetzij het te verdelen aandeel voor de schuldeisers te verkleinen via een herziening van de aanzuiveringsregeling.

In de praktijk geven deze gebeurtenissen als rechtsfeiten weinig problemen, omdat het zonder meer voor iedereen die er dient over te oordelen, duidelijk is wat de gevolgen van een dergelijke *gebeurtenis* zijn voor de schuldenaar en zijn gezin, en is het bijgevolg makkelijk hierop in te spelen wanneer ze zich voordoen.

IV.2. Nieuwe schulden

31. Desalniettemin is het mogelijk dat er ook hier nieuwe schulden ontstaan als gevolg van het zich voordoen van een gebeurtenis. Voor zover deze nieuwe schuldvorderingen door de schuldenaar zijn gemaakt na een gebeurtenis en binnen het kader van een normaal vermogensbeheer – desgevallend na machtiging van de rechter – waarvoor de schuldenaar perfect bekwaam blijft om deze te verrichten, stelt er zich geen probleem. In die omstandigheden moet worden aangenomen dat de nieuwe schulden die tijdens de procedure ontstaan uit *gebeurtenissen* en waartoe de schuldenaar *bevoegd* was om ze aan te gaan, als boedel-schulden dienen te worden beschouwd.

Het valt niet uit te sluiten dat (ook) het ontstaan van een boedelschuld in dit geval aanleiding kan geven tot de herziening of tot een schorsing van de aanzuiveringsregeling. In dat laatste geval om de rechten van de schuldeisers in de boedel, te denken valt aan de uitbetalingen voorzien in het aanzuiveringsplan, onaangeroerd te laten⁹³.

V. VERBINTENISSEN BUITEN OVEREENKOMST (ONEIGENLIJKE CONTRACTEN) – AARD EN GEVOLGEN OP DE COLLECTIEVE SCHULDENREGELING (verbintenissen buiten overeenkomst art. 1371 tot 1381 BW)

32. Het feit dat een schuldenaar-verzoeker is toegelaten tot de procedure collectieve schuldenregeling, sluit niet uit dat er gedurende de procedure rechtsfeiten plaatsvinden die een quasi-contractuele verbintenis doen ontstaan.

Oneigenlijke contracten zijn volgens artikel 1371 BW: “*geheel vrijwillige daden van de mens, waaruit enige verbintenis ontstaat jegens een derde, en soms een wederzijdse verbintenis voor beide partijen*”.

Een quasi-contract lijkt op een contractuele verbintenis, doch komt evenwel niet tot stand door een onrechtmatige daad, een wederzijdse toestemming (wilsovereenstemming) of door een geschreven overeenkomst tussen twee of meer partijen. Oneigenlijke of quasi-verbintenissen ontstaan door een eenzijdig ‘geoorloofd’ handelen van een partij (i.t.t. ‘ongeoorloofd’ handelen bij de misdrijven en on-eigenlijke misdrijven).

Het gaat dus om geheel vrijwillige daden waaraan de wet een gevolg koppelt. Dit handelen had echter niet tot doel om rechtsgevolgen te doen ontstaan. Niettemin koppelt de wet rechtsgevolgen aan deze daad⁹⁴.

De kenmerkende eigenschap van de quasi-contracten is hun ontstaan op grond van een rechtsfeit waardoor een derde een onverschuldigd voordeel verwerft.

33. In het ontwerp van de commissie tot hervorming van het verbintenissenrecht wordt de volgende definitie weerhouden (art. 5.130):

“*Oneigenlijke contracten zijn geoorloofde daden waaruit een verbintenis ontstaat ten laste van de persoon die er voordeel uit haalt zonder er recht op te hebben en, in voorkomend geval, een verbintenis van de persoon die de daad heeft verricht jegens de persoon.*”⁹⁵

Kortom: door deze quasi-contracten ontstaat een verbintenis van de ene partij ten aanzien van de andere partij of zelfs

92 E. DIRIX en A. DE WILDE, “Materieelrechtelijke aspecten van de collectieve schuldenregeling” in E. DIRIX en P. Taelman (eds.), *Collectieve schuldenregeling in de praktijk*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 40, nr. 39; in dezelfde zin, zie E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, *Praktische gids voor schuldbemiddelaars*, Mechelen, Kluwer, editie 2013, 37, nr. 49.

93 Een schorsing van het aanzuiveringsplan kan op verschillende manieren. Bij het ontstaan van nieuwe schulden kan de aanzuiveringsregeling in een clausele voorzien dat de regeling kan worden geschorst om eerst de nieuwe schuld te voldoen en om daarna de regeling te laten hervatten. Ook via de tussenkomst van de rechter kan een schorsing worden afgedwongen zonder dat de regeling komt te vervallen en dient te worden vervangen via herziening. Anderzijds kan een schorsing ook na tussenkomst van de rechter met de opdracht aan de schuldbemiddelaar om een nieuw plan uit te werken (herziening). Zie: J. VAN CAMPENHOUT, “Collectieve schuldenregeling in coronatijden – Tijdelijke overmacht en de schorsing van de aanzuiveringsregeling”, *RW* 2020-2021, 2.

94 W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2001, 179.

95 Zie: S. STIJNS, P. WERY *et al.*, *De hervorming van het verbintenissenrecht in De hervorming van het Burgerlijk Wetboek – La réforme du Code Civil*, Brugge, die Keure, 2019, p. 39 en 196 e.v.

een⁹⁶ verbintenis van beide partijen. Geen enkele partij had echter tot doel deze band tussen hen te doen ontstaan. Naar Belgisch recht zijn er drie soorten oneigenlijke contracten: de zaakwaarneming, de onverschuldigde betaling en de verrijking zonder oorzaak.

V.1. De zaakwaarneming

34. Zaakwaarneming doet verplichtingen ontstaan voor de "meester van de zaak" zoals de nakoming van de verbintenissen die in zijn naam door de zaakwaarnemer tegenover derden werden aangegaan, de schadeloosstelling voor de persoonlijke verbintenissen die de zaakwaarnemer tegenover derden voor zijn rekening heeft aangegaan en de vergoeding van alle nuttige of noodzakelijke uitgaven op voorwaarde dat de zaakwaarneming behoorlijk is uitgevoerd (art. 1374-1375 BW)⁹⁷.

V.2. De onverschuldigde betaling

35. Hij die bij vergissing of met zijn medeweten iets ontvangen heeft dat hem niet verschuldigd was, is verplicht het terug te geven aan degene van wie hij het ontvangen heeft zonder dat het verschuldigd was (art. 1376 BW).

V.3. De verrijking zonder oorzaak

36. Deze quasi-contractuele verbintenis ontstaat wanneer in het vermogen van de ene een verschuiving intreedt ten voordele van het vermogen van een ander, zonder dat daarvoor een juridische oorzaak (*causa*) kan worden aangewezen. Indien aan alle voorwaarden van verrijking zonder oorzaak is voldaan, komt aan de verarmde een vordering toe tot betaling van een vergoeding die gelijk is aan het bedrag van de verarming voor zover die niet meer bedraagt dan de verrijking (*actio de in rem verso*)⁹⁸. Deze rechtsfiguur is een schepping van rechtspraak en rechtsleer, en vindt zijn grondslag in de billijkheid⁹⁹.

V.3.A. Quasi-contractuele verbintenis ontstaan tijdens de collectieve schuldenregeling – boedel-schuld

37. Als voorbeeld kan hier worden gedacht aan een foutieve overschrijving tijdens de procedure op de bankrekening van de verzoeker-schuldenaar of op de bemiddelingsrekening beheerd door de schuldbemiddelaar in het kader van zijn opdracht. In de collectieve schuldenregeling doet zo'n

betaling zich vaker voor wanneer een uitkering of bijslag onterecht wordt uitbetaald, en deze in een later stadium wordt teruggevorderd (bv. onterechte uitbetaling mutualiteitsvergoeding, kinderbijslag, werkloosheid etc.).

In de praktijk bestaan hierover weinig problemen omdat het bedrag dat onverschuldigd is ontvangen onmiddellijk door de schuldbemiddelaar wordt terugbetaald aan de *solvens* (in de mate van het mogelijke wanneer er daartoe geld op de bemiddelingsrekening beschikbaar is, zo nodig met schorsing van de aanzuiveringsregeling).

38. In het kader van het faillissement (anno 2005) past de rechtsleer de leer van de boedelschulden toe op quasi-contractuele verbintenissen¹⁰⁰. Niets staat eenzelfde redenering in het kader van de collectieve schuldenregeling in de weg. De boedel is dan via de schuldbemiddelaar gehouden het bedrag dat onverschuldigd is ontvangen te restitueren. Telkens wanneer de boedel een voordeel haalt uit een situatie of feit zonder *causa* ten nadele van een derde, kan deze laatste, ten belope van zijn ongerechtvaardigde verarming of verrijking het bedrag terugvorderen waarvan de boedel heeft genoten. Er kan ook geen verantwoording worden gevonden voor het behoud in de boedel van vermogensverschuivingen waarop de schuldeisers in de boedel niet gerekend konden hebben. Ook vanuit zakenrechtelijk perspectief kan worden geargumenteed dat de onverschuldigde betaling het eigendomsrecht over het betaalde bedrag niet doet overgaan naar de *accipiens* bij gebrek aan *causa*. Door de opening van de collectieve schuldenregeling is zijn positie als eigenaar gefixeerd. Hij mag derhalve geen nadeel meer ondervinden. Eigendomsrevindicatie blijft derhalve mogelijk¹⁰¹.

Het lijkt ook logisch dat de restitutie – zo spoedig als mogelijk – via de schuldbemiddelaar gebeurt, hetgeen zijn verklaring vindt in art. 1675/9, § 1, 4° Ger.W. waar iedere betaling van rechtswege vanaf de toelaatbaarheid in handen van de schuldbemiddelaar moet gebeuren. Ook de schuldbemiddelaar wordt derhalve op een onvrijwillige wijze met deze boedelschuld geconfronteerd.

39. Er stelt zich enkel een probleem wanneer blijkt dat de schuldenaar-verzoeker intussen het bedrag heeft 'opgebruikt' en/of wanneer ondertussen het bedrag niet langer beschikbaar is op de bemiddelingsrekening bij de schuldbemiddelaar en het bv. 'onterecht' aan de schuldenaar-verzoeker werd 'uitgekeerd' in de vorm van leefgeld. Vanuit zakenrechtelijk perspectief kan worden geargumenteed

96 Typevoorbeelden in het kader van de collectieve schuldenregeling:

- De schuldenaar-verzoeker is afwezig en liet een raam openstaan, de buurman stelt dit vast en doet het nodige om te verhinderen dat het aankomende onweer schade zou aanrichten en om inbraak te vermijden.
- X stort per ongeluk een bedrag op de rekening van de schuldenaar-verzoeker. Het gaat om een eenzijdig handelen van X dat niet tot doel had een contract tussen hem en de schuldenaar-verzoeker te laten ontstaan. Door dit handelen heeft Y een onverschuldigde betaling ontvangen. De verzoeker is verplicht om dit bedrag terug te storten.
- Op de bemiddelingsrekening bij de schuldbemiddelaar worden onterecht uitkeringen of kinderbijslag betaald.
- Een derde betaalt ongewild de schulden van de verzoeker-schuldenaar.
- De schuldenaar-verzoeker vergeet aan de sociale verhuurmaatschappij inwonende medebewoners te melden, en daaruit volgt een retroactieve aanpassing van de huur.

97 W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, o.c., Leuven, Acco, 2001, 179.

98 W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, o.c., Leuven, Acco, 2001, 188-189, 192.

99 De verrijking zonder oorzaak is door het Hof van Cassatie erkend als een algemeen rechtsbeginsel (zie o.m. Cass. 17 november 1983, RW 1983-84, 2982; Cass. 7 september 2001, Cah.dr.immo 2002, 18; Cass. 19 januari 2009, RCJB 2012, 69).

100 A. DE WILDE, o.c., Antwerpen, Intersentia, 2005, 318, nr. 342, voetnoot 1104.

101 A. DE WILDE, o.c., Antwerpen, Intersentia, 2005, 315-344, nrs. 337-370.

dat de vermenging van het (onterecht) betaalde het eigendomsrecht van de *solvens* in het gedrang kan brengen. Onderscheid moet worden gemaakt tussen een onverschuldigde betaling in handen van de verzoeker zelf, en een onverschuldigde betaling aan de schuldbemiddelaar. Bij een betaling aan de schuldbemiddelaar kan vermenging de positie van de *solvens* bezwaarlijk aantasten. Blijft evenwel dat het moeilijk kan worden geaccepteerd dat bij vermenging de schuldenaar-verzoeker of de schuldeisers *in de boedel* een gunstigere positie zouden bekomen ten nadele van de restitutiecrediteur.

De onmiddellijke en integrale terugbetaling van het onverschuldigd ontvangen bedrag door de schuldbemiddelaar kan worden verklaard als een feitelijke preferentie gesteund op het eigendomsrecht van de revindicant¹⁰². Hoewel de terugbetaling tijd in beslag kan nemen, desnoods middels een schorsing van het 'plan', staat het principe van de terugbetaling niet ter discussie. Een schorsing van het 'plan' is in dezer een *billijkere* oplossing zowel voor de schuldeiser in de boedel als voor de *solvens*. Met een schorsing wordt hier bedoeld een tijdelijke opschorting/schorsing van het aanzuiveringsplan, zodat het onverschuldigd betaalde bedrag kan worden terugbetaald waarna na betaling de aanzuiveringsregeling herneemt.

40. Voor de verzoeker kunnen er hier een reeks 'problemen' ontstaan, wanneer hij de ontvangst van dit onterechte bedrag op de eigen bankrekening niet aan de schuldbemiddelaar heeft gemeld daar waar er een plicht tot spreken op de schuldenaar-verzoeker rust; of wanneer hij intussen het bedrag heeft aangewend om er bv. verboden handelingen mee te financieren etc. De schuldenaar-verzoeker stelt zich daarmee mogelijk bloot aan de sanctie van de herroeping op basis van het criterium van het goede huisvaderschap verwerkt in art. 1675/15 Ger.W., zo hij weet had van het onverschuldigde karakter van de betaling in zijn handen – of zelfs na doorstorting ervan door de schuldbemiddelaar en hij dit element niet meedeelt aan de schuldbemiddelaar¹⁰³. De schuldenaar-verzoeker behoort te weten dat hij buiten de schuldbemiddelaar om, en behoudens andere afspraken met die laatste, hij zelf geen bedragen kan ontvangen, of onrecht uitbetaalde bedragen waarvan hij weet heeft aan te wenden voor eigen gebruik (art. 1675/9 Ger.W.). Bij aanvang van de procedure dient dit elementaire beginsel van de wet door de schuldbemiddelaar aan de schuldenaar-verzoeker te worden uitgelegd, (her)bevestigd of opgenomen in een pv van eerste ontmoeting, hetzij in een samenwerkingsovereenkomst die aan de verzoeker wordt voorgelegd.

VI. VERBINTENISSEN UIT ONRECHTMATIGE DAAD – AARD EN GEVOLGEN OP DE COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

(buitencontractuele aansprakelijkheid, of ook quasi-delictuele aansprakelijkheid)

41. Een andere categorie van verbintenissen uit de wet zijn de verbintenissen ontstaan uit quasi-delictuele aansprakelijkheid: de aansprakelijkheid voor de schade die aan een ander – buiten enig contractueel verband – is veroorzaakt. *Burgerlijke of 'aquiliaanse' aansprakelijkheid*, ook wel *aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad of quasi-delictuele aansprakelijkheid*, staat tegenover de contractuele aansprakelijkheid, vandaar ook wel de *buiten- of extracontractuele aansprakelijkheid* genoemd.

Het is immers niet uitgesloten dat de schuldenaar-verzoeker tijdens de collectieve schuldenregeling een onrechtmatige daad pleegt waaruit een verplichting tot schadevergoeding ontstaat.

Het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht zoals (aanvankelijk) geregeld in het BW (en thans aangevuld met art. 1386*bis* en een toenemend aantal gewestelijke regels en *European Tort Law*¹⁰⁴), heeft tot doel het ongedaan maken van ongewenste gevolgen. Daarbij ligt de focus op het ongewenste gedrag voor anderen.

Aansprakelijkheid betreft een juridisch concept. Het gaat om een vorderingsrecht op basis van een regel van positief recht. Vanuit deze aansprakelijkheid kan iemand in rechte worden aangesproken (met het oog op herstel) voor de schade die wordt geleden. De gevolgen van aansprakelijkheid zijn daarmee het herstel *in natura* of het herstel bij equivalent.

Vermits de schuldbemiddelaar de boedel niet vertegenwoordigt, kan er geen gehouden zijn van de boedel voor onrechtmatige daden van de schuldbemiddelaar gesteld in zijn opdracht.

Enkel in het kader van een gerechtelijke aanzuiveringsregeling wordt de schuldbemiddelaar dwanguitvoerder, maar ook in dit geval lijkt het dat de boedel niet gehouden zal zijn. De schuldbemiddelaar-gerechtsmandataris kan evenwel persoonlijk aansprakelijk worden gehouden¹⁰⁵. Wanneer de persoonlijke aansprakelijkheid van de schuldbemiddelaar vaststaat, kan deze aansprakelijkheidsvordering enkel op het persoonlijke vermogen van de schuldbemiddelaar worden verhaald, maar niet op de boedel in de collectieve schuldenregeling. Om die reden is een beroepsaansprakelijkheidsverzekering voor elke schuldbemiddelaar voor de fouten gemaakt tijdens zijn opdracht een absolute noodzaak *c.q.* verplichting.

102 A. DE WILDE, o.c., Antwerpen, Intersentia, 2005, 315-344, nrs. 337-370.

103 B. DE GROOTE, "Goed vaderschap in de schuldhulpverlening: de collectieve schuldenregeling op de toetssteen" in *Liber Amicorum Antoine Doolaeghe*, Larcier, 2017, 7-38.

104 *The Principles of European Tort Law*. Het doel van de Principles is om als basis te dienen voor harmonisering van het onrechtmatige daad-recht in Europa.

105 In de hierboven beschreven visie-PATART waar de schuldbemiddelaar aan het hoofd staat van de massa, heeft zulks praktische gevolgen. Zo kan de schuldbemiddelaar volkomen zelfstandig handelen t.a.v. de massa; staat hij in voor het beheer van de goederen die tot de massa behoren; en voert hij ook alle procedures met betrekking tot de goederen van de massa. In deze omstandigheden ligt de verantwoordelijkheid van de schuldbemiddelaar ook anders en is ze vergelijkbaar met de verantwoordelijkheid van de faillissementscurator. D. PATART, "Le règlement collectif de dettes", *Rép.Not.*, T. XIII, L, IV, Gent, Larcier, 111-139; D. PATART, *Le règlement collectif de dettes*, Larcier, 2008, 296 p.

Wanneer de schuldenaar-verzoeker gedeeltelijk aan het hoofd van zijn vermogen blijft staan en niet handelingsonbekwaam is geworden, kunnen er bijgevolg ook schuldvorderingen ontstaan uit schuldaansprakelijkheid.

Het volledige leerstuk van de aansprakelijkheid en de vergoeding valt buiten het bestek van deze uiteenzetting. We beperken ons hier tot enkele meer algemene opmerkingen en beschouwingen voor zover die nuttig en behulpzaam zijn om het leerstuk van het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht te kunnen plaatsen binnen de rechtsfiguur van de collectieve schuldenregeling en de bijzondere thematiek van de nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten.

De mogelijke aansprakelijkheid van de schuldenaar staat o.i. niet ter discussie, ook niet de gehoudenheid ertoe.

Het leven stopt niet voor de schuldenaar en zijn gezin. Het vraagstuk van de schulden uit nieuwe rechtsfeiten en de gevolgen daarvan, lijken daarmee op gespannen voet komen te staan wanneer deze de samenloop zouden ondergaan met de mogelijkheid van kwijtschelding.

Verder in de bijdrage zullen we omstandig uiteenzetten om welke reden deze redenering van het 'automatisch ondergaan van de samenloop' voor deze schulden uit onrechtmatige daad niet kan worden gevolgd. Het zou immers voor de schuldenaar in de meeste gevallen neerkomen op een 'bijkomende kwijtschelding' voor nieuwe schulden uit rechtsfeiten. Daarbij komt het dat de schadelijder het risico ondergaat van de insolventie van de schuldenaar. Men kan zo iets nog moeilijk wegzetten als *'de wisselvalligheden van het recht'*.

Het lijkt ook voor de hand te liggen dat wanneer de schuldenaar aan het hoofd van zijn vermogen staat en handelingsbekwaam is na de toelaatbaarheid, hij ook de veroorzaakte schade dient te vergoeden.

Meer problematisch wordt het wanneer het handelen van de schuldenaar die tot de schade aanleiding geeft, volgt uit een *verboden* handeling in de zin van de hierboven genoemde groep. Zonder machtiging *post factum*, hetwelk tot regularisatie leidt van die handeling, valt die handeling in de collectieve schuldenregeling in de groep van de verboden handelingen met de (evenzeer voor betwisting vatbare) (rechts)gevolgen die daaraan kleven (zie hoger). De sanctie van de herroeping loert om de hoek voor zover die inbreuk valt onder de in artikel 1675/15, § 1 Ger.W. voorziene toepassingen.

VI.1. Verzekering en regres

42. Ook dient hier andermaal te worden gewezen op de noodzaak voor de verzoeker-schuldenaar om de nodige en noodzakelijke verzekering(en) af te sluiten, om hierop te anticiperen, zodat hij niet of nauwelijks in zijn eigen vermogen wordt getroffen. Hier kan in eerste orde worden gedacht aan de verplichte autoverzekering (WAM), brand- en in-

boedelverzekering, aansprakelijkheidsverzekering (de zgn. familiale verzekering) en daar waar het budget het toelaat een hospitalisatieverzekering, rechtsbijstandverzekering en eventueel een overlijdensverzekering¹⁰⁶.

In geval van (volledig of beperkt) verhaalsrecht of regres van de verzekeraar – bv. wanneer de schuldenaar-verzoeker een verkeersongeval veroorzaakt wanneer hij dronken was, deelnam aan een straatrace ... – stelt er zich geen probleem van een schuldvordering uit rechtsfeit, dan wel een regresvordering die voor de burgerlijke rechter zal worden ingesteld en behandeld¹⁰⁷. De regresvordering is immers contractueel van aard.

VI.2. Onrechtmatige daad (verbintenissen buiten overeenkomst) en de strafrechter (verbintenissen uit de wet)

43. Bij een aanrijding in het verkeer zal in het privaatrecht worden gesproken over een *onrechtmatige daad* (cf. III.2.B.), terwijl in het strafrecht die handeling wordt gekwalificeerd als een misdrijf: het misdrijf van 'slagen en verwondingen' te hebben toegebracht, al dan niet 'met de dood tot gevolg'. Onrechtmatige daden zijn in die zin de meest in het oog springende rechtsfeiten, en de meeste leveren bovendien ook een misdrijf op.

Iemand in het gezicht slaan is geen rechtshandeling. Niemand slaat een ander met de intentie om de normale rechtsgevolgen (de gevolgen die het recht verbindt aan een dergelijke daad) teweeg te brengen. Een van de rechtsgevolgen zal erin bestaan dat de veroorzaakte schade (bv. medische kosten) worden vergoed (cf. III.2.B.). Men kan zich maar moeilijk een dader inbeelden die iemand slaat omdat die zo graag de schade zou vergoeden. Een dergelijke daad is dan ook een rechtsfeit. Een dergelijk rechtsfeit noemt men ook nog een 'onrechtmatige daad' omdat er schade werd veroorzaakt aan een derde¹⁰⁸. Ook in het strafrecht zal die handeling kunnen worden gekwalificeerd als een misdrijf zoals boven.

De tussenkomst van de strafrechter n.a.v. een misdrijf veronderstelt een gedraging die in strijd is met de strafwet en waarop een straf is gesteld, zo o.m. een geldboete (penale boete). Het kan hierbij gaan om *positieve* gedragingen (daden, handelingen) of *negatieve* gedragingen (onthoudingen, verzuimen).

De constitutieve bestanddelen van het misdrijf, het materiele en morele bestanddeel, zijn hier in het kader van deze bespreking niet zonder belang. Het morele bestanddeel betreft immers de schuld of opzet die wordt verweten of toegerekend aan de dader. Bij opzettelijke misdrijven gaat het om: algemeen opzet, bijzonder opzet, gans bijzonder opzet of voorbedachte rade. Terwijl het bij onopzettelijke misdrijven gaat om: een gebrek aan voorzichtigheid (onbewuste fout) of een gebrek aan voorzorg (bewuste fout).

¹⁰⁶ Betwist is in hoeverre de schuldbemiddelaar als gerechtsmandataris dient toe te zien op de aanwezigheid van deze verzekeringen, het doen afsluiten ervan, evenals het opvolgen van de premiebetalingen. Hierover kunnen best met de schuldenaar-verzoeker afspraken worden gemaakt. In de visie-PATART die we bespraken zal daar waar de schuldenaar de massa 'beheert' hij er ook voor moeten zorgen dat de nodige verzekeringen aanwezig zijn, zoals een brandverzekering.

¹⁰⁷ S. DOSSCHE, *Verjaring van regresvorderingen*, Masterproef Master in de rechter, Academiejaar 2009-10, Universiteit Gent, Faculteit rechtsgeleerdheid, 79 p.

¹⁰⁸ Zie o.m. J. SPEYBROUCK, *Recht. Principes en praktijk*, Academia Press, 2014, 252 p.

44. We willen hier nu reeds opmerken – hetgeen verder wordt ontwikkeld – dat het o.i. moeilijk kan worden aanvaard dat een vergoeding van de schade uit hoofde van een veroordeling bij onopzettelijk misdrijf, of voor een schuldverordering uit onrechtmatige daad, zulks voor de debiteur aanleiding zou geven tot een automatische en ongenueanceerde toepassing van de visie van DIRIX en DE WILDE. De schuldeiser houder van een schuldverordering uit rechtsfeiten (met uitzondering van de geldboete die voortvloeit uit een strafrechtelijke veroordeling die niet kwijtscheldbaar is) loopt het risico van een kwijtschelding, en dit terwijl de debiteur zelf in de meeste gevallen het voordeel van een kwijtschelding zal genieten, zelfs in hoofdsom.

45. Dit alles neemt niet weg dat zelfs voorafgaand aan de veroordeling hangende het strafonderzoek, de verzoeker zich blootstelt aan de sanctie van de herroeping¹⁰⁹. Teneinde het bewerken door de schuldenaar van zijn onvermogen en het onrechtmatige verhogen van zijn lasten als herroepingsgrond te laten weerhouden, zal het louter verwijzen naar een misdrijf dat gepleegd werd of naar de delictuele aard van de schuldenlast *mogelijk* onvoldoende zijn¹¹⁰. Een beoordeling en afweging *in concreto* door de schuldbemiddelingsrechter dringt zich telkens op.

VII. VERBINTENISSEN UIT DE WET – AARD EN GEVOLGEN OP DE COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

46. Een aantal verbintenissen uit de wet noopt tot een iets uitgebreidere commentaar, omdat bepaalde schulden uit rechtsfeiten ofwel een eigen problematiek kennen, hetzij de wet op de collectieve schuldenregeling zelf een 'oplossing' biedt; hetzij omdat er binnen de procedure collectieve schuldenregeling voor een aantal nieuwe schulden uit rechtsfeiten, via een toetsing aan de boedelschuldvoorwaarden of de koppeling aan het normale vermogensbeheer, een kwalificatie als boedelschuld is weerhouden.

VII.1 HUUR EN SCHADEVERGOEDING – BOEDEL-SCHULD

47. Vervallen huurgelden in het kader van een huurovereenkomst worden na de toelaatbaarheid beschouwd als boedelschulden (voor zover die binnen redelijke perken blijven).

De beschikking van toelaatbaarheid beëindigt de lopende overeenkomsten zoals een huurovereenkomst niet¹¹¹.

Wat met verbintenissen uit de wet tot vergoeding van de huurschade, tot vergoeding van de schade wegens wanprestatie (bezettingsvergoeding) en het recht van de verhuurder op het herstel van het goed in zijn oorspronkelijke toestand¹¹²?

De wet bepaalt o.m. dat elke huurder aansprakelijk is voor de beschadigingen of de verliezen die gedurende zijn huurperiode ontstaan (en dit door toedoen van hemzelf, dan wel zijn huisgenoten of onderhuurders). Hij zal deze moeten herstellen of vergoeden.

Twee onderscheiden hypothesen lijken zich aan te dienen. De eerste hypothese t.a.v. de schade waar een bestaande huurovereenkomst wordt verdergezet na de toelaatbaarheid. De tweede hypothese t.a.v. de schade wanneer na de toelaatbaarheid een nieuwe huur wordt afgesloten.

O.i. valt echter voor beide hypothesen moeilijk te beargumenteren dat voor de schade uit de wet – wat niet onder de dekking van de huurwaarborg valt – automatisch de samenloop zou ondergaan; en dus ook niet voor alle toekomstige huurovereenkomsten die de debiteur gedurende de duur van de procedure zou afsluiten.

Welke verhuurder zou in deze omstandigheden nog bereid zijn aan een debiteur te verhuren? Bovendien weet de verhuurder in de meeste gevallen ook niet dat de debiteur is toegelaten tot een collectieve schuldenregeling.

De *privaatrechtelijke dogmatiek* – het automatisch ondergaan van de samenloop ongeacht wanneer de nieuwe schulden uit rechtsfeiten ontstaan – dient o.i. ook hier te worden verlaten om in te zetten op de interne en externe doeleinden zoals rehabilitatie maar ook responsabilisering van de debiteur.

Het kan niet worden geaccepteerd dat de verhuurder hier het risico voor de schade draagt, en dat die ontstane schade een mogelijke 'bevrijdingsronde' ondergaat samen met de andere schuldeisers *in* de boedel.

Dit raakt ook aan het aspect 'menswaardig bestaan'. Het spreekwoordelijke 'dak boven het hoofd' tot huisvesting van de schuldenaar en zijn gezin; het daaraan verbonden 'genot' impliceert o.i. derhalve dat alle daaraan verbonden lasten (wat samenhangt met het dienstige karakter) als

109 Voor een interessante toepassing, zie: Arbh. Brussel 18 december 2017, AR 2017/AB/821, *niet gepubliceerd*. Het arbeidshof motiveert de herroeping als volgt:

"... In de parlementaire voorbereiding van de wetgeving betreffende de collectieve schuldenregeling wordt benadrukt dat de gronden tot herroeping in essentie neerkomen op het niet nakomen van de procedurele goede trouw (Parl.St. Kamer, 1996-97, 1073/11, 87-88; 1073/1, 17 en 1073/11, 23). Deze veronderstelt een loyale en actieve medewerking van de schuldenaar bij de uitvoering van de aanzuiveringsregeling. Het verzwijgen van zijn reële situatie is in strijd met de procedurele goede trouw die aan de procedure collectieve schuldenregeling ten grondslag ligt. Een schuldbemiddelaar moet kunnen rekenen op een volledige transparantie vanwege de schuldenaar m.b.t. zijn financiële situatie. ..."

Uit de eigen verklaringen van de heer V. in een proces-verbaal van de sociale controleur RIZIV volgt dat hij niet ontkent dat hij verborgen gelden had ingeving zwartwerk, het bijklussen in een café en dat hij dit investeerde in een illegale cannabisplantage ...

De heer V. had daarover de schuldbemiddelaar niet ingelicht en hij heeft zich dus minstens schuldig gemaakt aan het niet kenbaar maken van zijn juiste financiële situatie aan de schuldbemiddelaar. Het feit dat het strafrechtelijke onderzoek nog hangende is en hij de terugvorderingsbeslissing (invaliditeitsuitkeringen) betwist, doet aan dit gebrek aan transparantie niets af. ..."

110 Zie Y. WERBROUCK, "Twintig jaar collectieve schuldenregeling en de uitdagingen voor de toekomst", *TIBR* 2019, RL 25-31, welke verwijst naar: E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, *Praktische gids voor schuldbemiddelaars*, Mechelen, Kluwer, 2013, nr. 397/3, 238-239 en de aldaar aangehaalde niet-gepubliceerde rechtspraak, zodat de toepassing, draagwijzige en motivering van de geciteerde arresten moeilijk te verifiëren valt.

111 E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, o.c., 50, nr. 75; de gemeenrechtelijke sanctie- en beëindigingsmechanismen blijven van toepassing. Zo kan gerechtelijke ontbinding worden gevorderd wegens wanprestatie, of gebruikmaken van de wettelijke of conventioneel voorziene opzegmogelijkheden.

112 Een contractuele wederverhuuringsvergoeding is geen schuld uit rechtsfeit.

boedelschulden dienen te worden beschouwd, inbegrepen de lasten i.v.m. de beëindiging van de overeenkomst.

Voor de erkenning van een boedelschuld dient (zoals hoger uiteengezet kennelijk) telkens de chronologische en functionele voorwaarde vervuld te zijn: ontstaan tijdens de collectieve schuldenregeling en een nauwe band hebben met het beheer van de boedel. Hoe kan worden geargumenteed dat er in dezer geen nauwe band met het beheer van de boedel zou bestaan?

Het komt ons voor dat kan worden gesteld dat de toegelaten handelingen voor de schuldenaar (zie hoger) zoals de huur, het karakter van een boedelschuld aannemen, en zij bijgevolg bij voorrang kunnen worden geregeld. Dit geldt o.i. ook voor die 'schulden' die ermee samenhangen zoals we hoger beschreven met de auto; zoals een aanvaarding van een nalatenschap ook de betaling van de erfbelasting impliceert etc. Huur, het betalen van de huur, het gebruiken van het goed wijst op een voldoende nauwe band met het beheer van de boedel. De schade kan ook worden aanzien als een *onvrijwillige boedelschuld* (zie randnr. 45).

De verbintenissen tot vergoeding van de huurschade, tot vergoeding van de schade wegens wanprestatie en het recht van de verhuurder om het herstel van het goed in zijn oorspronkelijke toestand, kunnen o.i. bijgevolg als boedelschulden worden weerhouden. Deze vorderingen vallen te beschouwen als een schuld *van de boedel*¹¹³.

In ieder geval kan de verhuurder zich voor wat de huurschade betreft daarvoor nog steeds beroepen op zijn voorrecht van op de huurwaarborg¹¹⁴.

VII.2. ONDERHOUDSVERPLICHTINGEN – BOEDEL-SCHULD UIT HOOFDE VAN DE WET

48. Onderhoudsschulden nemen in het kader van de collectieve schuldenregeling een bijzondere plaats in. Artikel 1675/7, § 3, tweede streepje Ger.W. bepaalt dat de beschikking van toelaatbaarheid voor de schuldenaar het verbod inhoudt om enige daad te stellen die een schuldeiser zou bevoordelen, behoudens de betaling van een onderhoudsschuld voor zover die geen achterstallen betreft. Vervallen onderhoudsgelden na de toelaatbaarheid blijven bijgevolg buiten de samenloop.

Ingeval de schuldenaar het vervallen onderhoudsgeld onbetaald heeft gelaten – en dus een nieuwe schuld uit rechtsfeit ontstaat – zal deze niet in de samenloop worden opgenomen. De wet op de collectieve schuldenregeling creëert als het ware het statuut van boedelschuld, zodat

deze bij voorrang kunnen worden geregeld. Niets staat uitvoering hier in de weg via beslag of loondelegatie.

VII.3. FISCALE SCHULDVORDERINGEN

49. Een fiscale schuldvordering ontstaat zoals gezegd uit de wet. Een bepaalde handeling, een nalaten of een bepaald actiefbestanddeel uit het vermogen van een persoon wordt belast op grond van een wettelijke of decretale bepaling. Deze wetsbepalingen creëren vaak een vermoeden van genot of gebruik van goederen. Dit vermoeden van genot of gebruik geldt als belastbare grondslag.

VII.3.A. Personenbelasting – boedelschuld

50. De personenbelasting is de inkomstenbelasting die geheven wordt op het wereldwijde jaarinkomen van particulieren. Het fiscaal jaar is gelijk aan het kalenderjaar. Alle inkomsten die in het kalenderjaar worden verdiend, zijn aan de belasting onderworpen.

De aangifte in de personenbelasting bij de Federale Overheidsdienst Financiën gebeurt door de schuldenaar-verzoeker of diens aangestelde. Het is niet de schuldbemiddelaar die instaat voor de aangifte.

De betaling van de personenbelasting over de inkomsten verworven na de toelaatbaarheid behoren tot een normaal vermogensbeheer. Deze belastingschulden kunnen worden beschouwd als een *onvrijwillige boedelschuld*, omdat zij betrekking hebben op inkomsten die dienstig waren voor het uitvoeren van het aanzuiveringsplan¹¹⁵. Er stelt zich geen probleem t.a.v. het functionele criterium zodat de belastingschuld als boedelschuld kan worden beschouwd.

51. Voor wat de inning betreft, kan hier worden gewezen op een arrest van het Hof van Cassatie van 31 maart 2014 (S.12.0078.F/8) hetwelk betrekking heeft op de mogelijkheid in hoofde van de FOD Financiën om op basis van art. 334 van de Programmawet van 27 december 2004 (Programmawet) wettelijke schuldvergelijking van fiscale schulden (fiscale en niet-fiscale vorderingen) en tegoeden (belastingkredieten die normaliter moeten worden terugbetaald aan de verzoeker-schuldenaar voor de beroepsactiviteit uitgeoefend na de toelaatbaarheid) toe te passen, en dit in geval van samenloop, en dus ook i.g.v. een collectieve schuldenregeling.

Inzake de schuldvergelijking en de 'volgorde' van aanwending ervan door de FOD Financiën werd recent een interessant arrest geveld¹¹⁶.

¹¹³ Vgl. met faillissement: de vorderingen van de verhuurder op de failliete huurder zijn bevoorrecht op de inboedel van het verhuurde goed. Wanneer de curator beslist om de huurovereenkomst na het faillissement in stand te houden, zijn alle schulden die dateren van na het faillissement ten laste van de boedel/de curator. Hetzelfde geldt voor een eventuele bezettingsvergoeding voor de periode dat de curator het pand bezet na een eventuele verbreking. De schulden die evenwel ontstaan in de periode tussen het faillissement en de beslissing tot beëindiging door de curator, kwalificeren niet als boedelschulden en ondergaan de samenloop met de andere schulden van voor het faillissement, weze het uiteraard dat zij bevoorrecht blijven.

¹¹⁴ E. VAN ACKER, C. VERBEKE en B. WYLLEMAN, o.c., 140, nr. 224.

¹¹⁵ ArbH. Brussel (11e k.) 5 december 2016, *Soc.Kron.* 2017, 06.

¹¹⁶ ArbH. Gent 28 oktober 2019, AR 2019/AG/160, *niet gepubliceerd* (noot in voorbereiding Mr. ANNICK RAMAN); zie ook: A. DE WILDE, "Boedelschulden en de fiscus", *TBH* 2002, 74 en de rechtsleer geciteerd in voetnoot 4.

Ingevolge dit arrest lijkt het meer dan wenselijk (voor zover het arrest overeind blijft) volgende clausule voortaan in elke minnelijke aanzuiveringsregeling op te nemen:

"De cel collectieve procedures (FOD FIN) kan de eventuele teruggaven (zie art. 334 van de Programmawet 27 december 2004 en als laatst gewijzigd door artikel 156 van de Programmawet van 25 december 2017) onbepaald aanwenden, met dien verstande dat: (1) De gelden (teruggave) eerst moeten aangewend worden voor de schuldvorderingen van Davo, daarna voor de nog openstaande penale boeten (en eerst

VII.3.B. Onroerende voorheffing – boedelschuld

52. Deze belasting wordt via een voorheffing geheven op de inkomsten verworven uit onroerende goederen. De belangrijkste belastbare grondslag voor deze belasting in de praktijk is het kadastraal inkomen. De belasting wordt geheven op het 'hebben' van een onroerend goed. De onroerende voorheffing is verschuldigd door de eigenaar, bezitter, erfpachter, opstalhouder of vruchtgebruiker van de belastbare goederen.

Het functionele criterium wordt hier geconcretiseerd in twee handelingen, nl. het gebruik van de gebouwen door de schuldenaar en zijn gezin, en het ontvangen van huurgelden die deze bezittingen eventueel zouden opbrengen. De onroerende voorheffing kan zonder meer worden aanzien als een schuld van de boedel.

In het vonnis *d.d.* 11/01/2017 van de rechtbank van koophandel Antwerpen, afdeling Antwerpen¹¹⁷, verwijst de rechtbank naar het arrest van het Hof van Cassatie *d.d.* 16/06/1988 waarbij het Hof heeft geoordeeld dat de onroerende voorheffing die ontstaan is na de uitspraak van het faillissement een boedelschuld is, ongeacht of de curator met betrekking tot dat onroerend goed enige verbintenis was aangegaan ten gunste van de boedel. De jaarlijkse belasting op de inkomsten uit onroerende goederen is een schuld die samengaat met het genot van die goederen, ongeacht of ze al dan niet in huur zijn gegeven. Er geldt een (onweerlegbaar) wettelijk vermoeden van genot voor de eigenaar van onroerende goederen, op basis waarvan de onroerende voorheffing verschuldigd is, tenzij tijdig een vrijstelling of vermindering werd gevraagd wegens onvrijwillige improductiviteit.

VII.3.C. Verkeersbelasting – boedelschuld

53. Zowel voor de onroerende voorheffing als voor de verkeersbelasting wordt de belastbaarheid van een actiefbestanddeel gekoppeld aan het gebruik dat ervan wordt gemaakt of de inkomsten, al dan niet fictief, die deze opleveren. Voor autovoertuigen wordt, zolang het voertuig ingeschreven is, dit gebruik op een onweerlegbare wijze wettelijk vermoed. De functionele voorwaarde is derhalve vervuld op grond van dit wettelijke vermoeden van gebruik.

De dubbele werking van het vermoeden bestaat er derhalve in dat het niet alleen de schuldvordering van de fiscus doet ontstaan, maar ook het karakter ervan als boedelschuld bepaalt¹¹⁸.

Zolang de inschrijving niet is geschrapt, blijft de verkeersbelasting verschuldigd¹¹⁹.

VII.4. ADMINISTRATIEVE EN PENALE BOETEN

54. Zoals hoger reeds werd aangegeven, kleeft er aan deze boeten een parfum van fout en opzet. Voor deze schulden valt o.i. bijgevolg niet in te zien waarom zij als nieuwe schuld uit rechtsfeiten de samenloop zouden moeten ondergaan. Hier kan genoegzaam worden verwezen naar de pragmatische redenen die hoger werden aangegeven. Inbreuken en overlast kunnen voor de debiteur geen andere meer gunstige gevolgen hebben om de loutere reden dat de verzoeker tot de collectieve schuldenregeling is toegetreden.

VII.4.A. Penale boeten – boedelschuld

55. Na een jarenlange juridische discussie is het nu duidelijk dat penale boeten in het kader van een collectieve schuldenregeling niet langer kunnen worden kwijtescholden. Dat betekent dat ze integraal dienen te worden betaald hetzij tijdens de duur van de collectieve schuldenregeling, hetzij voor het onbetaalde gedeelte ervan na het einde van de collectieve schuldenregeling¹²⁰.

De penale boeten verwerven na het arrest evenwel geen statuut van voorrecht of voorrang, zelfs niet om de 'fresh start'-gedachte te helpen realiseren. De gelijkheid tussen de schuldeisers is nog steeds het uitgangspunt (vandaar dat voor wat het onbetaalde gedeelte betreft dit na het einde van de collectieve schuldenregeling verder kan worden betaald).

Ook 'nieuwe' penale boeten ontstaan tijdens de collectieve schuldenregeling (rechtsfeit en veroordeling liggen na de toelaatbaarheid) zijn bijgevolg niet kwijtscheldbaar. Bovendien zal de penale boete ook binnen een bepaalde termijn dienen te worden betaald, en tracht de overheid penale boeten steeds efficiënter te innen. In ieder geval zal de ontvanger van penale boeten invorderen.

Wat de inning betreft kan worden verwezen naar de toepassing van de Programmawet en de aanwending van de belastingkredieten (*cf.* hoger).

VII.4.B. GAS-boeten – boedelschuld

56. Gemeentelijke administratieve sancties (GAS) zijn straffen die gemeentes kunnen opleggen bij overtreding van het gemeentereglement. Meestal gaat het om boeten. Met deze GAS-boeten kan de gemeente overlast zoals sluijkstorten, wildplassen, graffiti spuiten enz. bestraffen. Vóór de invoering van de 'GAS' werden kleine gevallen van overlast vaak niet behandeld. Sinds het bestaan van de wet kunnen gemeentes daar toch tegen optreden. Het is op die manier een instrument om op lokaal niveau een antwoord te bieden aan de problematiek van *openbare overlast*.

De overtredingen worden dan niet doorgestuurd naar het parket maar afgehandeld door een ambtenaar. Die kan bemiddelen, boeten opleggen of taakstraffen uitspreken.

op de effectieve boeten), en dan pas voor de andere schulden; (2) De cel collectieve procedures moet de schuldenaar zijn voornemen daartoe kenbaar maken en dient tevens mee te delen op welke schulden de aanwending aangerekend worden."

117 Kh. Antwerpen (afd. Antwerpen) 11 januari 2017, AR A/11/07692 te vinden op <https://belastingen.vlaanderen.be/rechtspraak-ii-faillissement-%E2%80%93-kwalificatie-van-de-onroerende-voorheffing-van-na-het-faillissement-0>.

118 A. DE WILDE, o.c., Antwerpen, Intersentia, 2005, p. 300.

119 Cass. 27 april 2012, F.11.0047.F.

120 Cass. 21 november 2016, S.16.001.N.

Elke gemeente kiest zelf vanaf welke leeftijd ze GAS-boeten oplegt en voor welke vorm van overlast¹²¹.

De boete waarvan sprake wordt opgelegd door de sancti-
onerend ambtenaar van de gemeente. Indien de overtreder
niet akkoord gaat, is beroep bij de politierechtbank moge-
lijk. De administratieve geldboete bedraagt thans maximaal
350 euro.

De focus ligt bijgevolg op de overlast en de bestraffing er-
van.

Hier kan worden opgemerkt dat voor sommige gasboeten
het functionele criterium moeilijk ligt omdat de nauwe band
tussen de schuld en het beheer van de boedel om een
creatieve invulling vraagt. Sluikstorten, wildplassen, graffiti
spuiten etc. laten zich moeilijker kwalificeren als beheer van
de boedel. Al kan het 'verkeerd' gebruik van de boedel ook
als een beheer van de boedel worden gezien zoals bij sluik-
storten of graffiti spuiten.

We beschouwen hier als herhaald de kritische opmerkin-
gen die in deze bijdrage worden ontwikkeld rond de vreem-
de onaanvaardbare gevolgen indien deze GAS-boeten au-
tomatisch de samenloop zouden ondergaan. Gelet op de
beperkte omvang van het bedrag van de GAS-boete lijkt
ze aan te zetten tot de hypothesen onder randnr. 16 hoger.

VII.4.C. Verkeersboeten en parkeerretributies – boedelschuld

57. Nieuwe schuldvorderingen uit verkeersboeten en par-
keerretributies dienen o.i. te worden beschouwd als het
'accessorium' (gevolg of samenhang met het 'dienstige'
karakter) van het gebruik en genot van de wagen door de
schuldenaar-verzoeker, zodat is voldaan aan de boedel-
schuldenvoorwaarde en zij als boedelschulden kunnen
worden beschouwd. Wanneer bv. een verzoeker de aan-
koop van een wagen wordt gemachtigd, dan volgt o.i. daar
ook uit dat deze instaat voor wat daaruit volgt of kan volgen
aan taksen en boeten, zo bv. de eventuele inschrijvingstaks,
de verkeersbelasting, parkeerretributies bij fout parkeren,
de boeten bij (verkeers)inbreuken etc.

Er anders over oordelen maakt dat het 'sanctiebeleid' voor
incivieke debiteurs zou worden onderuitgehaald. Dit kan
bezwaarlijk worden onderschreven.

Met de invoering van nieuwe procedures inzake verkeers-
boeten zullen deze immers nog efficiënter worden geïnd
door de overheid door een recente wijziging van de pro-
cedure¹²².

VII.5. LEEGSTANDSHEFFING – BOEDELSCHULD INDIEN LEEGSTAND IS TOE TE REKENEN AAN DE SCHULDENAAR

58. Daar niemand een woning of gebouw leeg laat staan
om rechtsgevolgen te creëren, is de kwalificatie van de
leegstandsheffing als een schuldvordering uit rechtsfeit
voor de hand liggend. Uiteraard kan het steeds dat leeg-
stand zich ook kwalificeert als rechtshandeling, wanneer
(het voortduren van) de leegstand gewild is met het oog op
bepaalde rechtsgevolgen (vrijwillig; bv. een buurman bena-
delen of willen schaden, een gewilde waardevermindering).
Dit vraagt steeds een beoordeling *in concreto*.

Inzake de leegstandsheffing besliste de schuldbemidde-
lingsrechter te Gent (niet gepubliceerd) dat in tegenstel-
ling tot de onroerende voorheffing, waar de decreetgever
een wettelijk vermoeden van genot invoerde (art. 7, § 1 en
251 WIB), de leegstandsheffing niet als boedelschuld kan
worden gekwalificeerd. De schuldenaar heeft geen genot
van de leegstaande woning waardoor dit geen normaal ver-
mogensbeheer betreft¹²³. Als gevolg van deze beslissing
ondergaat de heffing de samenloop.

De rechter geeft een oplossing voor de vaak voorkomen-
de situatie dat een onroerend goed voor de verkoop een
niet-productief bestaan lijdt¹²⁴. Een leegstandsheffing is na-
tuurlijk een hinderlijke zaak na de toelaatbaarheid. De leeg-
standsheffing loopt snel op. Het impliceert bovendien dat
de schuldenaar-verzoeker eigenaar is van een onroerend
goed (dat wellicht dringend nood heeft aan herstel en in
die zin moeilijker verkoopbaar), het pand bovendien geen
huuropbrengsten genereert en een verkoop allicht enige
tijd in beslag zal nemen.

121 De wet van 24 juni 2013 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties (BS 1 juli 2013) laat toe volgende misdrijven administratiefrechtelijk te sanctioneren. Zie *supra* voetnoot 65.

122 Voorheen, bij niet-akkoord met de onmiddellijke inning of minnelijke schikking, werd de overtreder verplicht om voor de rechtbank te verschijnen (al werd dit vaak niet uitgevoerd wegens overbelasting van het rechtssysteem). Nu is dit proces veranderd. De overtreder ontvangt nog steeds een onmiddellijke inning en minnelijke schikking maar hierna wijzigt het proces. Zo wordt er nu, indien de overtreder niets doet na de minnelijke schikking (zoals de boete betwisten), een betalingsbevel opgesteld. Dit betalingsbevel ligt 35% hoger dan de minnelijke schikking en staat de FOD Financiën toe de boete te innen middels de tussenkomst van een gerechtsdeurwaarder of middels toepassing van de schuldvergelijking via art. 334 (*cf. supra*).

De meest ingrijpende wijziging is wanneer de overtreder een boete wil betwisten, hij dit nu zelf moet aangeven en hier stappen voor dient te ondernemen. De overtreder komt nu niet meer voor de rechtbank, waar hij de boete kan betwisten, tenzij de overtreder dit zelf vraagt.

123 Arbrb. Gent 3 mei 2016, 11/418/B, *onuitg.*

124 Zie ook A. DE WILDE, "Boedelschulden en de fiscus", *TBR* 2002, 75 en de rechtsleer geciteerd in de voetnoten 7 tot 9.

Tot 2010 was er op gewestelijk niveau sprake van drie lijsten binnen de inventaris van woningen of gebouwen:

(1) de ongeschikte en/of onbewoonbare woningen; (2) de verwaarloosde woningen of gebouwen; (3) de leegstaande woningen of gebouwen.

Met het decreet van 27 maart 2009 werd de leegstandsheffing op woningen en gebouwen overgeheveld naar de steden en gemeenten. Vanaf 1 januari 2010 vervalt dus de gewestelijke heffing op leegstaande gebouwen en woningen.

Met het decreet van 23 december 2016 werd ook de heffing op verwaarloosde woningen of gebouwen overgeheveld naar de steden en gemeenten. Tegelijkertijd werd van de woningen die overeenkomstig artikel 135 van de Nieuwe Gemeentewet werden geïnventariseerd, een afzonderlijke lijst gemaakt.

Sinds 1 januari 2017 bestaat de inventaris uit twee lijsten: (1) Ongeschikte of onbewoonbare woningen; (2) Onbewoonbaar verklaarde woningen (art. 135 Nieuwe Gemeentewet).

Opgelet! Heffingen leegstand en heffingen verwaarlozing met belastbare datum respectievelijk voor 1 januari 2010 en 1 januari 2017, kunnen nog steeds geïnd worden door de Vlaamse Belastingdienst.

Het is onbekend in het geciteerde vonnis wanneer het pand werd opgenomen in de inventaris van leegstaande woningen en gebouwen. Het vonnis lijkt alleen relevant in de mate dat de opname in het inventaris en de heffing beide van na de toelaatbaarheid dateren. Het bedrag van de heffing stijgt evenredig met het aantal jaren dat de woning op de inventaris blijft staan. De heffing is geen straf¹²⁵. Dit alles neemt niet weg dat de schuldenaar bij de beheerder van de inventaris een opschorting of vrijstelling van de belasting kan worden gevraagd.

De redenering van de rechter dat leegstand geen normaal vermogensbeheer impliceert, berust op een 'nalaten' door de schuldenaar (zie hoger verboden handelingen). Wanneer de rechter besluit tot een niet normaal vermogensbeheer, kan machtiging *post factum* het abnormale karakter wegnemen enerzijds, en anderzijds valt niet in te zien wanneer het voortduren van de leegstand is toe te rekenen aan de schuldenaar-verzoeker ze niet als een boedelschuld dient te worden beschouwd¹²⁶. In dit laatste geval zal bovendien de verzoeker zich mogelijk blootstellen aan de sanctie van de herroeping¹²⁷.

VII.6. DWANGSOM

59. Kwalificeert de dwangsom zich als een schuldvordering uit rechtsfeit?

De regeling inzake de dwangsom is te vinden in het Gerechtelijk Wetboek, onder de artikelen 1385*bis* t.e.m. *nonies*. Daar waar de wet zelf een duidelijke definitie geeft van de dwangsom (art. 1385*bis* Ger.W.), geniet in de rechtsleer de door M. STORME gegeven definitie veel bijval. Hij omschrijft de dwangsom als: "een *bijkomende veroordeling van de schuldenaar om aan de schuldeiser een geldsom te betalen, zonder enig verband met de schade die de schuldeiser ondergaat of zal ondergaan ingevolge niet- of niet-tijdige uitvoering van de hoofdverbintenis, teneinde aldus op de schuldenaar druk uit te oefenen opdat hij de tegen hem uitgesproken hoofdveroordeling zou nakomen*".

Bij de dwangsom gaat het dus om een middel dat de schuldenaar moet aansporen – *aansporende functie* – tot het naleven van een vonnis of arrest, waaruit meteen het *voorwaardelijke karakter* van de dwangsom blijkt¹²⁸. Het gaat om een voorwaardelijke veroordeling die als doel heeft om de schuldenaar aan te sporen de rechterlijke uitspraak na te leven, en heeft niet als doel om daadwerkelijk te worden verbeurd. Wanneer een dwangsom wordt gevorderd

en opgelegd, wordt in de eerste plaats gehoopt dat de hoofdveroordeling wordt nageleefd¹²⁹. De dwangsom is daarmee steeds gekoppeld aan een hoofdveroordeling, dit vloeit voort uit de wet. Om deze reden spreekt men van een *bijkomende veroordeling of accessorium* die is gekoppeld aan een bepaalde hoofdveroordeling¹³⁰. Wanneer de veroordeelde partij nalatig of onrechtmatig heeft gehandeld door de norm uit het vonnis of arrest niet na te leven, en de veroordeling tot betaling definitief wordt, is de dwangsom bestraffend. De veroordelende partij krijgt als het ware een boete opgelegd. Dit is het *punitatieve of bestraffende karakter* van de dwangsom hetwelk ligt in de tweede fase. Het gaat om een private straf, vermits de dwangsom wanneer verbeurd, ten volle toekomt aan de partij die de veroordeling heeft verkregen (art. 1385*quater* Ger.W.).

De schuldenaar blijft beperkt aan het hoofd van zijn vermogen, hetgeen maakt dat dwangsommen na de toelaatbaarheid verder verbeuren. Probleem lijkt evenwel dat krachtens de wet voor een geldsom de executie geschorst is tijdens de collectieve schuldenregeling. Indien er een situatie van onmogelijkheid is in hoofde van de veroordeelde, kan deze nog steeds de dwangsomrechter vatten¹³¹.

Dit alles betekent dat de schuldenaar ook tijdens de collectieve schuldenregeling daar waar nodig, kan worden toegelaten door de rechter, of om zelf het nodige te doen om aan de hoofdveroordeling te voldoen. Bij de dwangsom staat voor de veroordeelde een (duidelijke) *keuze* voorop om al of niet gevolg te geven aan de hoofdveroordeling. Wanneer de veroordeelde gewaarschuwd, uitgenodigd, en van hem verwacht wordt zich te conformeren naar de hoofdveroordeling, laat een 'nalaten' zich niet langer kwalificeren als 'zouden geen rechtsgevolgen worden beoogd'.

Wanneer het verbeuren van de dwangsom te wijten is aan de (koppige) houding van de schuldenaar-verzoeker, stelt er zich mogelijk een reden tot herroeping.

Het thema dwangsom wordt hier niet verder behandeld¹³².

VIII. BEVOEGDE RECHTER – SCHULDVORDERING UIT RECHTSFEIT – ARBEIDSRECHTBANK

60. Voor het hier behandelde thema gaven we op verschillende plaatsen aan waar er betwistingen kunnen rijzen, en die vervolgens aan de rechter kunnen worden voorgelegd. Over welke rechter bevoegd is in geval van betwisting is er nog steeds discussie. Hiernavolgend wordt een korte poging ondernomen de actuele discussie kort even te beschrijven.

125 Brussel 28 juni 2017, 2012/AR/1633, <https://belastingen.vlaanderen.be/standpunten-commentaren/rechtspraak/leegstand-en-verkrotting/20170628-heffing-is-geen-sanctie>.

126 Vgl. Cass. 4 februari 2016, P.15.0045.N: Leegstandsheffing wordt als boedelschuld beschouwd wanneer het voortduren van de leegstand is toe te rekenen aan de curator.

127 Voor toepassing hiervan: Arbrb. Brussel (NI.) 31 januari 2020, 17/387/B, *onuitg.*

128 Zie: T. VERMEIREN, *De dwangsom: een straf?*, Masterproef van de opleiding 'Master in de rechten', academiejaar 2013-14, Faculteit Rechtsgeleerdheid Universiteit Gent, 80 p.; M. STORME, "Een revolutionaire hervorming: de dwangsom", *TPR* 1980, 223.

129 K. WAGNER, *Dwangsom in APR*, Gent, Story-Scientia, 2003, 17.

130 J. VAN COMPENOLLE, *L'astreinte*, Brussel, Larcier, 2007, 37.

131 In het kader van de collectieve schuldenregeling doet de dwangsommenproblematiek zich al eens voor in het kader van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO).

132 Zie J. VAN CAMPENHOUT, "De dwangsom bij insolventie en inzonderheid in de procedure collectieve schuldenregeling", noot onder Arbrb. Gent (afd. Brugge) 18 oktober 2019 (AR 2019/AR/016), *TIBR*, RS 29-41. Hier kan worden opgemerkt dat de wetgever de dwangsomproblematiek onvoldoende heeft bekeken vanuit de systematiek van het insolventierecht. In de wet op de collectieve schuldenregeling komt het begrip dwangsom niet voor.

VIII.1. Gegrondheid van de schuldvordering – bevoegdheid van de bodemrechter

61. Het oordeel over de gegrondheid van een schuldvordering komt toe aan de bevoegde bodemrechter, die een titel kan verlenen. Het verkrijgen van een uitvoerbare titel – zelfs voor een schuldeiser in de boedel – is nog mogelijk. Zulks staat los van de vraag of een schuldvordering in het kader van de collectieve schuldenregeling *van of in* de boedel is.

VIII.2. Bevoegdheid inzake schuld *van of in* de boedel in het kader van de collectieve schuldenregeling

62. De arbeidsrechtbank neemt kennis van vorderingen en geschillen die rechtstreeks ontstaan uit de procedure collectieve schuldenregeling overeenkomstig de voorschriften van de wet collectieve schuldenregeling, en waarvan de gegevens voor de oplossing zich bevinden in het bijzonder recht dat van toepassing is op het stelsel van de collectieve schuldenregeling (art. 578, 14° j° 1675/14, § 2 Ger.W.). Deze bevoegdheid betreft een exclusieve bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

De vraag of een schuld van of in de boedel betreft, is een geschil dat zijn juridische oorzaak vindt in de collectieve schuldenregeling en de oplossing bevindt zich in het bijzonder recht dat het stelsel van de collectieve schuldenregeling beheerst. Een dergelijk geschil behoort derhalve tot de uitsluitende bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

VIII.3. Bevoegde rechter in geval van betwistingen naar aanleiding van geschillen n.a.v. bewarend of uitvoerend beslag (voor nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten)

63. Bij de overheveling van de materie van de beslagrechter naar de arbeidsrechtbank heeft de wetgever nagelaten om in een uitzondering te voorzien op artikel 1395 Ger.W die de exclusieve bevoegdheid van de beslagrechter regelt. Wat de bevoegdheid betreft is de doctrine en rechtspraak verdeeld¹³³.

Volgens de arrondissementsrechtbank van Luik en Bergen blijft de beslagrechter exclusief bevoegd. Zij benadrukken dat de wetgever niet voor ogen had om van de arbeidsrechtbank een multidisciplinaire rechter te maken om alle geschillen te beslechten die enige impact kunnen hebben op de uitwerking of uitvoering van een collectieve schuldenregeling.

De doctrine bij monde van GEORGES en GRELLA en anderzijds DE LEVAL concluderen in afwachting van een arrest van het Hof van Cassatie tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank.

Hier wordt verdedigd dat de beslagrechter bevoegd blijft. Op geen enkele manier heeft de wetgever te kennen gegeven of voor ogen gehad om bij de arbeidsrechtbank een centralisatie van bevoegdheden te creëren teneinde de efficiëntie te vergroten. De overheveling naar de arbeids-

rechtbanken door de wet van 13 december 2005 is enkel bedoeld om rekening te kunnen houden met de 'sociale dimensie van deze specifieke materie'¹³⁴.

In het licht van de door de gewezen minister van Justitie GEENS vooropgestelde bevoegdheidswijziging van de arbeidsrechter naar de vrederechter inzake collectieve schuldenregeling, kan moeilijk worden voorgesteld dat eenzelfde redenering zou worden gehanteerd om bij de vrederechter een centralisatie van bevoegdheden te creëren. Het kan toch bezwaarlijk de bedoeling zijn de vrederechter ook bevoegd te maken voor wat overeenkomstig artikel 1395 Ger.W. tot de exclusieve bevoegdheid van de beslagrechter hoort.

E. DIRIX stelt daarenboven voor om de problematiek van de bescherming van borgen en andere zekerheidsstellers te centraliseren in het BW, zodat deze materie (art. 2043bis BW) zou worden onttrokken aan de arbeidsrechtbank en worden toevertrouwd aan de burgerlijke rechter waar zij thuishoort.

IX. NIEUWE SCHULDEN UIT RECHTSFEIT – EEN KRITISCHE BEOORDELING

Doorheen deze bijdrage wordt gepleit tegen de toepassing van de verbintenisrechtelijke dogmatiek om nieuwe schulden uit rechtsfeiten ten allen tijde de samenloop te laten ondergaan.

Bij herhaling is gewezen naar de behandeling van deze schulden in het huidige faillissementsrecht, de stelling-PATART, en o.i. de onhoudbaarheid van dit verschil in behandeling. Een vraag aan het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie dringt zich op.

Tot echter de hoogste rechtscolleges zich zullen hebben uitgesproken, zal een zekere mate van rechtsonzekerheid aanhouden voor een bepaalde groep. Het verlaten van de verbintenisrechtelijke dogmatiek maakt een einde aan de rechtsonzekerheid, en wordt om die reden hier verdedigd.

Het 'automatisch ondergaan van de samenloop' ontlokt om verschillende redenen een kritische houding.

Hoger onder randnr. 44 werd al gewezen op de vreemde gevolgen van het ondergaan van de samenloop voor nieuwe schulden uit rechtsfeiten na tussenkomst van bv. de strafrechter, en voor alle nieuwe schulden uit rechtsfeiten waaraan een 'sanctionerend' karakter kleeft.

Eenzijds is er een complete miskennis van de opgelegde sanctie, en 'denatureert' als het ware anderzijds die sanctie voor de schuldenaar-verzoeker in het kader van de collectieve schuldenregeling.

Het scheidt de sociaal laakbare perceptie dat de schuldenaar-verzoeker voor nieuwe schulden binnen de collectieve schuldenregeling 'beter af is' dan buiten de collectieve schuldenregeling. Er zijn ons trouwens geen gevallen in de rechtspraak gekend waarin deze 'algemene regel' in die zin zou zijn toegepast.

Daar waar de penale boete in de huidige stand van de wetgeving weliswaar niet langer kwijtscheldbaar is, valt ander-

133 S. BRUIS en R. LINDEMANS, o.c., Herentals, KnopsPublishing, 2015, p. 127-128.

134 E. DIRIX, "Het insolventierecht op nieuwe wegen", *RW* 2011-12, p. 75-76.

zijds niet te verantwoorden waarom de geleden 'schade' niet volledig zou dienen te worden terugbetaald lopende de procedure, en zo nodig zelfs na het einde van de collectieve schuldenregeling voor het onbetaalde gedeelte ervan.

Daar waar nodig kan het aanzuiveringsplan worden 'geschorst' om eerst de boete te kunnen betalen, en na betaling van de boete en eventuele schade, het plan te laten 'hervatten'. Deze techniek verdient de voorkeur omdat 'de samenloop ondergaan' inhoudt dat de schuldeisers *in* de boedel minder zullen ontvangen.

IX.1. Het 'automatisch ondergaan van de samenloop' – deepest pocket rule

64. Wanneer de verzoeker (beperkt) aan het hoofd van zijn vermogen staat en over voldoende leefgeld beschikt binnen de door de wet opgelegde grenzen¹³⁵, neemt de schuldenaar opnieuw deel aan het sociale en economische leven, hetgeen o.i. impliceert dat hij net als elke andere particulier de risico's van zijn eigen handelen dient te dragen ook al waren rechtsgevolgen niet-beoogd.

De zogenaamde 'tweede kans' die de wetgever biedt, heeft zich o.i. nl. reeds gerealiseerd door en vanaf de toelaatbaarheid, en de daaraan gekoppelde mogelijkheid van – zelfs volledige – kwijtschelding van de schulden *in* de boedel. Er anders over oordelen zou betekenen dat gebeurtenissen, omstandigheden, handelingen en tijdsverloop, voor de verzoeker éénmaal deze is toegelaten, voor nieuwe schulden uit rechtsfeiten andere (gunstigere) gevolgen inhoudt dan voor iedere andere particulier met relatief beperkte draagkracht maar die niet is togetreden tot de procedure collectieve schuldenregeling.

Zelfde vaststelling in de vergelijking tussen de schuldenaar-verzoeker in de collectieve schuldenregeling en de gefailleerde natuurlijke persoon-ondernemer. Immers in het gewijzigde insolventierecht ondergaan de nieuwe schulden uit rechtsfeiten de samenloop niet.

Dit verschil in behandeling valt o.i. niet (langer) te verantwoorden door de loutere insolventie of beperkte relatieve financiële draagkracht van de tot de collectieve schuldenregeling toegelaten debiteur. Dit kan niet langer worden weggezet onder de noemer 'de wisselvalligheden van het recht' of een 'verdelende rechtvaardigheid'.

Zulks volgt o.i. noodzakelijkerwijze uit de nauwe band met het beheer van de boedel door de verzoeker.

Het kan bezwaarlijk onder de noemer *verdelende rechtvaardigheid* worden geplaatst om de schuldenaar-verzoeker automatisch, geheel of gedeeltelijk, van betaling van schulden uit rechtsfeiten vrij te stellen (in verhouding tot de kwijtschelding voorzien in het aanzuiveringsplan en pas vanaf het zich voordoen van het rechtsfeit) indien die schuld uit rechtsfeiten ontstaat na de toelaatbaarheid, en dit enkel

omdat de schuldenaar tot de collectieve schuldenregeling is toegelaten¹³⁶.

65. Om welke redenen zou er naar recht kunnen worden verantwoord – behoudens een gevoels- of emotioneel argument – dat de verzoeker-schuldenaar mogelijk een minder grote inspanning zou dienen te leveren tot terugbetaling van de nieuwe door zijn handelen ontstane schuldvordering(en) ook al waren geen rechtsgevolgen beoogd, dan pakweg iedere andere particulier die (geheel of zelfs de gefailleerde) aan het hoofd van zijn vermogen staat.

O.i. kan er voor dit *automatisme* geen argument worden gevonden in de afwezigheid van of verminderde financiële draagkracht van de verzoeker. De door de wetgever beoogde 'tweede kans' voor de schuldenaar-verzoeker ontstond zoals gezegd op het ogenblik van de toelaatbaarheid met de mogelijkheid tot kwijtschelding, en o.i. kan daar bezwaarlijk uit volgen dat voor wat nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten betreft ontstaan na de toelaatbaarheid, de schuldenaar-verzoeker 'automatisch' een 'derde kans' (3^e ... -igste kans ... zo vaak als er schulden uit rechtsfeiten zich voordoen) zou worden geboden waaraan er bovendien een de-responsabilisering en moraliteits-inflatie voor de schuldenaar kleeft. Voor de schuldenaar-verzoeker gelden rechtsgevolgen dan kennelijk '*minder*' en volgt (gehele of gedeeltelijke) bevrijding (mogelijk) automatisch zonder enige verdere toets via de tussenkomst van de schuldbemiddelingsrechter (in vergelijking met iedere andere particulier die niet tot een collectieve schuldenregeling is toegelaten).

66. Het ondergaan van de samenloop voor nieuwe schulden uit rechtsfeiten impliceert dat de concurrente schuldeisers '*met meer delen*' (er komt een nieuwe schuldeiser *in* de boedel bij) en deze dus ook (wellicht) '*minder zullen ontvangen*' daar de nieuwe schuldeiser uit rechtsfeiten vanaf dat ogenblik meedeelt uit de boedel, maar ook een mogelijke kwijtschelding ondergaat; en zulks telkens er zich een schuldvordering uit rechtsfeit voordoet.

Bovendien wordt ook de kost van de kwijtschelding – weliswaar in beginsel proportioneel – op de nieuwe schuldeiser uit rechtsfeiten afgewenteld (art. 1675/13 Ger.W.). Voor de schuldeisers *in* de boedel heeft zulks tot gevolg dat zij (andermaal) de kost dragen van een 'derde kans' [3^e ... -igste kans] die op deze manier aan de verzoeker wordt geboden.

Dit gaat niet langer om een door de overheid gegarandeerd menswaardig leven dat samenhangt met een tweede geboden kans op kosten van de schuldeisers¹³⁷, maar om een doorgeschoten '*derde ... igste-kans*'-bevrijding van de schuldenaar en zulks (andermaal) op kost van de concurrente schuldeisers, ditmaal aangevuld met de schuldeiser(s) uit rechtsfeit(en). Dit alles impliceert dat het financiële verlies hier (andermaal) wordt gedragen door de partij

135 Art. 1675/9, § 4 Ger.W.

136 'De verdelende rechtvaardigheid-theorie' stelt dat de samenleving de plicht heeft om mensen in nood te helpen en dat alle individuen de plicht hebben om anderen in nood te helpen.

De centrale plaats van de distributieve rechtvaardigheid betekent dat de volgende vraag beantwoord moet worden: "Wie verdeelt wat aan wie op grond van welke criteria met behulp van welke procedures en met welk (verdelings)resultaat?" Zie S. GOSEPATH, *Gleiche Gerechtigkeit. Grundlagen ei nes liberalen Egalitarismus*, Frankfurt/M., 2004, p. 217.

137 M. STORME, *Dikè, Hydra, Zeno in het insolventierecht*, Rede t.g.v. de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar in de rechtsgeleerdheid aan de KU Leuven, gehouden op 25 maart 2013, Acta Falconis II, Intersentia, 2013, p. 14-15, randnr. (16).

met de grotere financiële middelen, ongeacht de mate en het karakter van de schuld (*deepest pocket rule*).

Deze 'nieuwe bevrijdingsronde' wordt niet automatisch onderworpen aan enige toetsing of controle door de schuldbemiddelingsrechter aan de voorwaarden van de goede procedurele trouw ('geen moraliteitstest') of het criterium van 'goed huisvaderschap' zoals vervat in art. 1675/15 Ger.W.; tenzij deze toets gebeurt via de beoordeling van de sanctie van de herroeping indien daar door een belanghebbende partij of de schuldbemiddelaar bij de schuldbemiddelingsrechter om wordt verzocht. In dit laatste geval wordt de nieuwe schuld tegen het licht gehouden; enkel naar aanleiding van de toelaatbaarheid gold een anti-misbruik-toets¹³⁸.

IX.2. Vragen bij de praktische uitwerking van het ondergaan van de samenloop

67. Ook om proceseconomische redenen valt dit 'automatisme' van het ondergaan van de samenloop niet te verdedigen. Het komt er immers op neer dat telkens – zo het aanzuiveringsplan niet voorziet in een clause om dergelijke situaties op te vangen – een nieuw aanzuiveringsplan dient te worden uitgewerkt. Gelet op de 'kost' en inzet aan middelen bij de schuldbemiddelaar en de rechtbank valt zulks niet te aanvaarden.

De kost van een herziening komt gelet op het aanrekenbare forfait en de aangetekende zendingen al gauw gemiddeld op zo'n 500 euro per herziening. Deze kost komt terecht bij de verzoeker. Bij onmogelijkheid in hoofde van de verzoeker, wordt de kost ten laste gelegd van de FOD Economie.

Zelfs in het geval waar een aanzuiveringsregeling een regeling of clause bevat die de situatie van nieuwe schulden uit rechtsfeiten voor de toekomst kan opvangen (zonder de voornoemde procedure te moeten doorlopen), zal de nieuwe schuldeiser uit rechtsfeiten (in principe) de samenloop ondergaan, en slechts in dezelfde verhouding kunnen 'meedelen' als de andere schuldeisers in de boedel. De mogelijkheid bestaat immers ook hier dat slechts een beperkt deel van de nieuwe schuld uit rechtsfeit zal worden terugbetaald.

Ook dit principe kan o.i. niet worden onderschreven, om de eenvoudige reden dat op dat moment *de beslissing* wordt overgelaten aan de schuldbemiddelaar zonder (noodzakelijke) tussenkomst van de schuldbemiddelingsrechter.

Een schuldeiser die houder is van een nieuwe schuldvordering uit rechtsfeiten kan zich weliswaar verzetten tegen het onderbrengen van de nieuwe schuld uit rechtsfeiten in de samenloop en dit onder de voorwaarden van de aanzuiveringsregeling. De nieuwe schuldeiser uit rechtsfeiten kan in die zin aansturen op een openbare zitting (overeenkomstig art. 1675/14, § 2 Ger.W.) of een zitting in raadkamer ten overstaan van de schuldbemiddelingsrechter, doch proceseconomisch is een schuldeiser daartoe niet

altijd bereid; als die schuldeiser al weet zou hebben van die mogelijkheid de opname te weigeren en om bij verdere onenigheid met de schuldbemiddelaar de rechter van de schuldbemiddeling te vatten.

Ook in het geval waar een gerechtelijke aanzuiveringsregeling werd opgelegd, leidt het ondergaan van de samenloop voor nieuwe schulden uit rechtsfeiten tot een herziening. Concreet kan dit betekenen dat de rechter voortdurend op aangeven van de schuldbemiddelaar *wordt verplicht* de gerechtelijke regeling telkens een nieuw vonnis aan te passen en te herzien met de voor de hand liggende kwijtschelding. Ook dit kan o.i. proceseconomisch niet worden verantwoord.

Anderzijds is er de auteur geen rechtspraak bekend waarin in een opgelegde gerechtelijke aanzuiveringsregeling een scenario voor de schuldbemiddelaar zou zijn opgenomen voor het geval nieuwe schulden uit rechtsfeiten zich zouden voordoen. Gaat het om een vergetelheid of eerder een pragmatische vergetelheid (zie *supra*, randnr. 16) van de rechtbank?

Het kan daarenboven ook niet uit het oog worden verloren dat hoewel de schulden uit rechtsfeiten veelal de overheid betreffen (penaal, fiscaal en parafiscaal), ook derden (andere dan de overheid) houder kunnen zijn van een schuldvordering uit rechtsfeiten. Waar die derden bij gebrek aan publiciteit geen weet hebben of kunnen hebben van het bestaan van een collectieve schuldenregeling, kan ook moeilijk worden volgehouden dat de (nieuwe) schadelijder of bv. betaler van een onverschuldigd bedrag de insolventie van de schuldenaar automatisch mee ondergaat.

Het is procedureel bovendien onduidelijk op welke manier 'dit automatisch ondergaan van de samenloop voor de nieuwe schulden uit rechtsfeiten' zich verhoudt ten aanzien van de in artikel 1675/10, § 6 Ger.W. vastgelegde maximale duurtijd van de aanzuiveringsregeling van 7 jaar voor de minnelijke aanzuiveringsregeling? Wat als de 7 jaar bijna bereikt is wanneer de nieuwe schuld uit rechtsfeiten ontstaat? Worden dan de nieuwe boedelschulden uit rechtsfeiten automatisch kwijtgescholden voor het onbetaalde gedeelte bij het einde van de regeling?

Zelfde vraagstelling in geval van een gerechtelijke aanzuiveringsregeling.

Hoe kan dit naar recht worden verantwoord? Hoe kan van een schuldeiser die houder is van een schuldvordering uit rechtsfeiten worden verwacht dat hij dit 'automatisme' zonder meer zou aanvaarden? Zo iets gaat in tegen de billijkheid en het rechtvaardigheidsgevoel.

De correcties op de verbintenisrechtelijke dogmatiek leiden in zichzelf dan weer tot (rechts)onzekerheid.

Voor een rechtscategorie van nieuwe schulden uit rechtsfeiten bieden de correcties niet meteen een oplossing wanneer de nauwe band tussen de schuld en het beheer van

138 E. DIRIX, "Het insolventierecht op nieuwe wegen", *RW* 2011-12, p. 75: "In plaats van een moraliteitstoets komt de meer objectieve norm van het niet kennelijk zijn onvermogen hebben bewerkstelligd. Het gaat hier niet om een moraliteitstest, maar om een antimisbruikclausule. De omstandigheid dat de debiteur boter op het hoofd heeft, staat de toegang tot de procedure niet in de weg. Enkel wanneer de schuldenaar desbewust ten nadele van zijn schuldeisers heeft gehandeld, moet hem de toegang tot de collectieve schuldenregeling worden geweigerd. De omstandigheid dat zijn positie van schuldoverlast aan de eigen schuld is te wijten, is bijgevolg niet doorslaggevend."

de boedel niet ruim wordt ingevuld. Een ruime interpretatie en invulling van die 'nauwe band' verdient bijgevolg aanbeveling.

De noodzakelijke rechtszekerheid wordt evenwel pas gegarandeerd wanneer voor die (onzekere) categorie rechtsschulden wordt besloten tot het integraal verlaten van de verbintenisrechtelijke dogmatiek in haar geheel.

68. Het verlaten van de privaatrechtelijke dogmatiek wil niet zeggen dat loutere willekeur of opportuniteit het overnemen, integendeel. O.i. heeft het *niet ondergaan van de samenloop* voor de nieuwe schulden uit rechtsfeiten juist meer zekerheid tot gevolg, en wordt een einde gesteld aan een reeks 'creatieve' redeneringen of pogingen tot correctie via de leer van de boedelschulden, of het normale vermogensbeheer.

Het pleiten voor het *niet ondergaan van de samenloop* wint aan belang wanneer wordt gekeken naar de behandeling van nieuwe schulden uit rechtsfeiten in het faillissement en de hoger beschreven in de collectieve schuldenregeling toegepaste visie-PATART.

Insolventierecht gaat ook nog over de vraag welke rechten standhouden bij insolventie. Is er voor schuldeisers (in de collectieve schuldenregeling) nog een *equal protection of the law*? Is er in het insolventierecht nog een gemeen recht dat voor alle rechtssubjecten gelijkelijk geldt? Wordt de collectieve schuldenregeling (zoals hoger reeds opgemerkt stilaan) niet gekenmerkt door steeds meer situaties waarin er geen duidelijke afgebakende rechten en verantwoordelijkheden meer bestaan? Beslissingen en oplossingen zijn niet zelden ingegeven door gevoelsargumenten voor de 'patiënt' die bevrijding bekommt en waar activering te wensen overlaat¹³⁹.

IX.3. GEVOLGEN VAN RECHTSFEITEN VOOR DE SCHADELIJDER

69. Volledigheidshalve dient hier ook nog te worden geïd op de positie van de schadelijder i.g.v. onrechtmatige daad of huur- en/of ongeval-schade ..., veroorzaakt door de schuldenaar-verzoeker. Het kan toch bezwaarlijk worden geaccepteerd dat een dergelijke nieuwe schuld de samenloop zou dienen te ondergaan. Daarmee wordt de schuldvordering van de schadelijder, door het loutere feit dat de veroorzakende debiteur is toegelaten tot de collectieve schuldenregeling, 'gedenatureerd'.

Hier duikt ook het probleem van de niet-kwijtscheldbaarheid op. Immers voor de schulden die een schadevergoeding inhouden, toegestaan voor het herstel van lichamelijke

schade veroorzaakt door een misdrijf, is er in het kader van de gerechtelijke aanzuiveringsregeling geen kwijtschelding mogelijk. Deze schuldeiser zal in het kader van de minnelijke aanzuiveringsregeling in regel niet akkoord gaan met een plan dat een kwijtschelding zal inhouden.

De samenloop ondergaan betekent voor deze schulden dat er binnen de procedure collectieve schuldenregeling allicht geen definitieve oplossing kan worden gevonden. De problemen zijn in zekere mate gelijklopend met de problematiek van de penale boeten, zij het dat die laatste ook in de minnelijke aanzuiveringsregeling als niet-kwijtscheldbaar worden aanzien.

IX.3.A. De processuele wederpartij van de min(der)-vermogende

De redenering die inhoudt om nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten in het kader van de collectieve schuldenregeling zonder meer – zonder enige nuance t.a.v. feiten en context – de samenloop te laten ondergaan, komt bv. bij een door de schuldenaar-verzoeker veroorzaakt schadegeval (behoudens afdoende verzekering) erop neer dat de schadelijder het risico draagt de veroorzaakte schade (materieel, lichamelijk) al dan niet terugbetaald te zien.

Neem daarbij dat wanneer die schadelijdende partij bovendien verplicht werd om te dagvaarden omdat de verzoeker zijn verplichtingen niet nakomt, daarenboven zijn advocatenkosten wel of niet kan recupereren al naargelang die tegenpartij (*in casu* de verzoeker) financieel draagkrachtig is of niet, procederen een loterij wordt¹⁴⁰.

IX.4. Pragmatische redenen tegen het automatisch ondergaan van de samenloop

70. Gelijklopend met BRUIS en LINDEMANS onderschrijven we tegen het automatisch ondergaan van de samenloop voor nieuwe schulden uit rechtsfeiten. BRUIS en LINDEMANS geven evenwel geen redenen waarom ze besluiten tot een executieopshorting. Deze (pragmatische) redenen kunnen o.i. zonder meer worden gevonden in o.m.:

- De vaststelling dat het Hof van Cassatie de visie-PATART lijkt te onderschrijven en de verschillende behandeling van nieuwe schulden in deze visie;
- De vraag naar de *houdbaarheid* van het verschil tussen faillissement en collectieve schuldenregeling inzake de behandeling van nieuwe schulden uit rechtsfeiten;

¹³⁹ V. HOOGHE, *De collectieve schuldenregeling. Vloek of zegen*, openingsrede jonge balie Kortrijk 9 november 2012, Larcier, Gent, 2012, p. 68 e.v.; zie eveneens E. DIRIX, "Het insolventierecht op nieuwe wegen", *RW* 2011-12, p. 78: "... Deze evolutie laat dus zien dat, eens dat de privaatrechtelijke dogmatiek wordt verlaten, men komt tot oplossingen die men als louter willekeurig kan beschouwen. Het gaat namelijk om beleidsbeslissingen die niet op enige empirische grondslag berusten en niet zelden zijn ingegeven door gevoelsargumenten."

¹⁴⁰ Zie hierover: M. STORME, *Diké, Hydra, Zeno in het insolventierecht*, Rede t.g.v. de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar in de rechtsgeleerdheid aan de KU Leuven, gehouden op 25 maart 2013, Acta Falconis II, Intersentia, 2013, 50 p. De auteur formuleert kritiek op het niet-recupereren van de advocatenkosten via de rechtsplegingsvergoeding i.g.v. een niet-financieel daadkrachtige tegenpartij, en het antwoord van het GwH hierop. Aldus de auteur: "Het antwoord van het Grondwettelijk Hof in overweging B.14.3. van arrest 182/2008 (GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, <http://www.grondwettelijkhof.be/public/n/2008/2008-182n.pdf>) is ontwapenend en bedenkelijk tegelijk: "Het feit dat een in het gelijk gestelde rechtzoekende zich bevindt tegenover een in het ongelijk gestelde partij die juridische tweedelijksbijstand geniet" (d.i. minvermogen is) "en bijgevolg geheel of gedeeltelijk ervan zou kunnen worden vrijgesteld de rechtsplegingsvergoeding te betalen maakt overigens deel uit van de wisselvalligheid van de procedure, zoals het feit dat iedere rechtzoekende kan worden geconfronteerd met een insolvente tegenpartij. De wetgever kan niet verweten worden geen rekening te hebben gehouden met die wisselvalligheden." Op die manier wordt procederen een loterij, en mag wie geen geld heeft (of het kan wegsteken) daarin wellicht grats gokken."

- De vraag naar rechtszekerheid voor alle nieuwe schulden uit rechtsfeiten, reden waarom de verbintenisrechtelijke dogmatiek moet worden verlaten;
- De *privaatrechtelijke dogmatiek* dient te worden verlaten om in te zetten op de interne en externe doeleinden zoals rehabilitatie maar ook responsabilisering van de debiteur; de realisatie van een doorwerking van de wet;
- De debiteur dient de risico's van zijn eigen handelen na de toelaatbaarheid te dragen ook al waren rechtsgevolgen niet-beoogd bij rechtsfeiten (bij het beheer van de boedel);
- Het kan moeilijk worden aanvaard dat de verzoeker-schuldenaar een minder grote inspanning zou dienen te leveren tot terugbetaling van de nieuwe door zijn handelen ontstane schuldvordering(en) ook al waren geen rechtsgevolgen beoogd;
- De door de wetgever beoogde 'tweede kans' voor de schuldenaar-verzoeker ontstond op het ogenblik van de toelaatbaarheid, de schuldenaar-verzoeker 'automatisch' een 'derde kans' (-igste kans) bieden zo vaak als er nieuwe schulden uit rechtsfeiten zich voordoen, houdt een niet te aanvaarden de-responsabilisering en moraliteits-inflatie voor de schuldenaar in;
- Dat zulks (andermaal) gebeurt op kost van de concurrente schuldeisers, nu aangevuld met de schuldeiser(s) uit rechtsfeit(en), kan ook bezwaarlijk worden onderschreven. Het financieel verlies hier wordt (andermaal) gedragen door de partij met de grotere financiële middelen, ongeacht de mate van schuld (*deepest pocket rule*);
- Telkens automatisch een 'nieuwe bevrijdingsronde' ondergaan n.a.v. het ontstaan van een nieuwe schuld uit rechtsfeiten zonder toetsing of controle door de schuldbemiddelingsrechter, bv. aan de voorwaarden van de goede procedurele trouw ('geen moraliteitstest') of het criterium van 'goed huisvaderschap' zoals verwoord in art. 1675/15 Ger.W., dient te worden afgewezen;
- Om proceseconomische redenen kunnen opeenvolgend herzieningen van de aanzuiveringsregeling (MAR of GAR), telkens een nieuwe schuld uit rechtsfeiten opduikt, niet worden geaccepteerd;
- Procedureel is het onduidelijk op welke manier 'dit automatisch ondergaan van de samenloop voor de nieuwe schulden uit rechtsfeiten' zich verhoudt ten aanzien van de in artikel 1675/10, § 6 Ger.W. vastgelegde maximale duurtijd van de aanzuiveringsregeling van 7 jaar voor de minnelijke aanzuiveringsregeling; evenzo voor de gerechtelijke aanzuiveringsregeling.

Allicht kunnen nog andere *pragmatische redenen* aan deze lijst worden toegevoegd die pleiten tegen de dogmatiek van het automatisch ondergaan van de samenloop voor nieuwe schulden uit rechtsfeiten.

X. EINDCONCLUSIE

71. Insolventierecht gaat ook over de vraag welke rechten standhouden bij insolventie. In het kader van de rechtsfiguur van de collectieve schuldenregeling is deze vraag nog meer aan de orde, daar waar de schuldenaar-verzoeker in de 'tweede kans' die

hem wordt geboden – gedeeltelijk – aan het hoofd van zijn vermogen staat en handelingsbekwaam blijft. Het ontstaan van nieuwe schulden valt bijgevolg niet uit te sluiten. De regeling van nieuwe schuldenpost-toelaatbaarheid is in de wet collectieve schuldenregeling evenwel onduidelijk en onvolledig geregeld. Rechtspraak en doctrine lijken verdeeld over dit thema.

Het insolventierecht omvat in grote mate delen van het privaatrecht *pur sang*, dat logischerwijze aan het insolventierecht in engere zin voorafgaat. De toepassing van theoretische rechtsdogmatische concepten uit het verbintenisrecht m.b.t. rechtsfeiten in de collectieve schuldenregeling – *schulden uit rechtsfeiten ondergaan de samenloop* – lijkt i.t.t. in het faillissement, en de visie-PATART, aanleiding te geven tot gevolgen waarbij de financiële regeling van de nieuwe schuldvordering uit rechtsfeiten niet meer vooropstaat of zelfs wordt opzijgeschoven. Dit gebeurt (andermaal) op kosten van de schuldeisers in de boedel, maar ook van de nieuwe schuldeiser uit rechtsfeiten wanneer deze de samenloop mee dient te ondergaan.

Hier wordt gepleit tegen het ondergaan van de samenloop voor schulden uit rechtsfeiten ontstaan post-toelaatbaarheid. Dit omwille van een reeks praktische, juridische en pragmatische bezwaren.

De samenloop niet ondergaan impliceert dat ze worden beschouwd als schulden *van* de boedel.

In de Nederlandstalige rechtspraak en doctrine wordt er aan deze schulden een preferentie toegekend; de middelen van tenuitvoerlegging en de intresten zijn niet geschorst.

In tegenstelling daarmee is er in de Franstalige rechtspraak en rechtsleer geen bezwaar tegen het bekomen van een titel en reële executie. Uitvoering voor een geldsom is uitgesloten en geschorst tot na het einde van de procedure collectieve schuldenregeling op grond van art. 1675/7, § 2 Ger.W.

Daar waar de visie-PATART wordt aangehangen gaat het eveneens om een schuld *van* de boedel, met beperkte uitwinningsmogelijkheid tijdens de loop van de procedure collectieve schuldenregeling.

In de Nederlandstalige rechtspraak en doctrine werden tot dusver correcties op de verbintenisrechtelijke dogmatiek aangebracht, via de leer van de boedelschuldvoorwaarden (functionele criterium = nauwe band tussen de schuld en beheer van de boedel door de verzoeker) en de koppeling tussen de schuld en het normale vermogensbeheer.

Die *correcties* vormen een oplossing om de grootste groep schulden uit rechtsfeiten, ontstaan post-toelaatbaarheid, als schulden *van* de massa te kwalificeren.

Voor een rechtscategorie van nieuwe schulden uit rechtsfeiten bieden de correcties niet meteen een oplossing wanneer de nauwe band tussen de schuld en het beheer van de boedel niet ruim wordt ingevuld. Een ruime interpretatie en invulling van die 'nauwe band' wordt hier verdedigd. Het begrip boedel is in het kader van de procedure collectieve schuldenregeling immers een ruim en 'flexibel' begrip (*cf.* voetnoot 33).

De noodzakelijke rechtszekerheid wordt evenwel pas gegarandeerd wanneer voor die (onzekere) categorie rechtsschulden wordt beslist tot het integraal verlaten van de verbintenisrechtelijke dogmatiek in haar geheel.

De figuur van de collectieve schuldenregeling opent voor de schuldenaar-verzoeker een 'tweede kans' onder waarborg van de menselijke waardigheid voor de schuldenaar en zijn gezin (art. 1675/10, § 2 Ger.W.). Zulks houdt o.i. evenwel niet in, dat ten aanzien van het dynamische karakter van de collectieve schuldenregeling waarin het niet uit te sluiten valt dat nieuwe schulden ontstaan, er automatisch voor (bepaalde) nieuwe schulden uit rechtsfeiten een mogelijke proportionele afwenteling van 'betaling' wordt geopend door hen de samenloop te doen ondergaan.

Een 'tweede kans' en het menswaardige bestaan – dat een vrij open begrip blijft zonder concrete invulling¹⁴¹ – staat niet gelijk aan een 'derde kans' [3^e ... -igste kans], waarbij nieuwe schulden uit rechtsfeiten die ontstaan tijdens de procedure, geheel of gedeeltelijk worden 'kwijtgescholden' op kosten van de schuldeisers. Zulks leidt o.i. leidt tot een discriminatoire ongelijkheid t.a.v. pakweg iedere ander particulier die aan het hoofd van zijn vermogen staat en die wel belastingen en boeten dient te betalen en niet kan rekenen op een 'quasi automatische' kwijtschelding; zo ook in vergelijking met de natuurlijke persoon-ondernemer onder faillissement en in de stelling-PATART.

Deze 'nieuwe automatische bevrijdingsronde', telkens er nieuwe schulden uit rechtsfeiten ontstaan (voor zover ze niet als boedelschuld kwalificeren), is bovendien niet onderworpen aan enige voorwaarde van "goede trouw" bij de oorzaken ('geen moraliteitstest') waaraan in een aantal gevallen een de-responsabilisering en moraliteits-inflatie voor de schuldenaar kleeft.

Voor de schuldenaar-verzoeker in de collectieve schuldenregeling gelden rechtsgevolgen (van bv. een veroordeling tot een geldboete of schade) dan kennelijk '*minder*', en volgt gehele of gedeeltelijke bevrijding (mogelijk automatisch) zonder de minste toets. Een dergelijke toets is slechts aan de orde in geval de sanctie van de herroeping zou worden gevraagd. Een dergelijk automatisme kan niet standhouden. Rechtvaardigheid is geen loterij.

72. De lijst van rechtsfeiten zoals hierboven geschetst is omvangrijk, niet-exhaustief en ook niet-definitief. Nieuwe feitsituaties kunnen nieuwe rechtsfeiten creëren (via rechtspraak of gewoonte).

Daarenboven is de scheidingslijn tussen rechtsfeiten en rechtshandelingen ook niet altijd even duidelijk. De vraag of een rechtsfeit een rechtshandeling is, is bijaldien een vraag die niet *in abstracto* kan worden beantwoord. Zij veronderstelt telkens een beoordeling *in concreto* van de motieven van de persoon die de handeling heeft gesteld. De afwezigheid van rechtspraak rond rechtsfeiten, hun positie en rechtsgevolgen, lijkt zich te laten verklaren doordat zij zich aan eenieder, en in de eerste plaats aan de verzoeker en de schuldbemiddelaar, opdringen als een schuldvordering die naar aanleiding van de opeisbaarheid dient te worden betaald zonder dat het hier om een 'voorrecht' zou handelen bij gebrek aan een wettekst.

73. Ook in de collectieve schuldenregeling mag het ondanks een open kader niet ontbreken aan afgebakende rechten en verantwoordelijkheden. Niets belet dat een aanzuiveringsplan kan worden geschorst, om eerst de schuld uit rechtsfeiten te betalen, en om na betaling ervan het plan te laten 'hervatten'. Elk plan kan in beginsel inhoudelijk in een dergelijk scenario voorzien, al was het slechts vanuit een *opvoedkundig signaal* naar de verzoeker toe.

Dat de verzoeker zich in dit alles dient te gedragen volgens het concept van goede huisvader en zich mogelijk blootstelt aan de sanctie van de herroeping, maakt dat nieuwe schuldvorderingen uit rechtsfeiten indirect een '*moraliteitstoets*' moeten doorstaan wanneer de schuldbemiddelaarsrechter wordt gevat op grond van een verzoek tot herroeping¹⁴². Indien geen herroeping, dan zullen zij noodzakelijk als schulden van de boedel dienen te worden aanzien.

Een automatische bevrijdingsronde op kosten van de schuldeisers bij elke nieuwe schuldvordering uit rechtsfeiten, is o.i. '*a method of madness*', wat neerkomt op een onrechtvaardige discriminatoire 'derde kans', '-igste kans' ... voor de schuldenaar.

Ook nieuwe schulden uit rechtsfeiten ontstaan tijdens de procedure moeten o.i. worden geregeld, en kunnen worden ingevorderd, net zoals dat het geval is in het huidige faillissementsrecht. Daarin schuilt ook de aantrekkelijkheid van de toepassing van de visie-PATART.

"There is only one way to avoid criticism: do nothing, say nothing, be nothing."

– Aristoteles

141 Y. WERBROECK, "Twintig jaar collectieve schuldenregeling en de uitdagingen voor de toekomst", *TIBR* 2019, RL 26.

142 Voor een reeks voorbeelden inzake het foutief verhogen van het passief, zie: C. BEDORET (ed.) *et al.*, *Le fil d'Ariane du règlement collectif de dettes*, Anthemis, 2015, p. 598-602.

XI. BIJLAGEN: SYNOPTISCHE TABELLEN

XI.1. Overzicht visies en praktische werkwijze bij nieuwe schulden uit rechtsfeiten

OVERZICHT VISIES EN PRAKTISCHE WERKWIJZE BIJ NIEUWE SCHULDEN UIT RECHTSFEITEN ONTSTAAN NA DE TOELAATBAARHEID IN DE PROCEDURE COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

I. GAAT HET OM SCHULDEN UIT RECHTSFEITEN OF RECHTSHANDELING? ZIJN RECHTSGEVOLGEN BEOOGD?

Ja = rechtshandeling (= rechtsgevolgen beoogd) ➤ Boedelschuld

Schuldeiser kan op betaling aandringen / betaling bij voorrang / en gedwongen uitvoeren (tenzij verboden handeling!)

Neen = rechtsfeit (= rechtsgevolgen niet beoogd)

In geval van betwisting voorleggen aan (bevoegde) rechter

II. VOOR NIEUWE SCHULDEN UIT RECHTSFEIT = HET RECHTSFEIT ÉN DE SCHULDVORDERING DOEN ZICH VOOR NÁ DE TOELAATBAARHEID

- **Visie-PATART** (Cass. lijkt deze bij te treden) ➤ **Ondergaan de samenloop niet**
- **Vergelijking met faillissement** (Boek XX) ➤ **Ondergaan de samenloop niet**

Vraag of de verschillende behandeling (voor de nieuwe schulden uit rechtsfeiten) in de collectieve schuldenregeling in vergelijking met het faillissement en de visie-PATART, nog langer redelijk en objectief verantwoord en houdbaar is?

Vraag aan het Grondwettelijk Hof: vanuit de positie van de verzoeker-schuldenaar in vgl. met de gefailleerde en visie-PATART, maar evenzeer vanuit de positie van de schuldeiser die houder is van een nieuwe schuldvordering uit rechtsfeiten in vgl. met diezelfde schuldeiser in het faillissement en visie-PATART.

- **Visie van DIRIX en De WILDE** ➤ **Ondergaan de samenloop**
 - **Koppeling schuld en normaal vermogensbeheer** ➤ **Nuancering**
 - **Correctie via figuur van de boedelschuld:** wanneer schuld is ontstaan buiten normaal vermogensbeheer, dan gaat het niet om een boedelschuld en ondergaat deze de samenloop.
 - **Visie van De Wilde** ➤ **Nuancering: correctie via boedelschuldvoorwaarden**
 - **Toetsing aan de boedelschuldvoorwaarden**
 - ❖ Chronologisch criterium: ontstaan na de toelaatbaarheid – is meestal geen probleem
 - ❖ Functioneel criterium: nauwe band met het beheer van de boedel
- In geval van betwisting voorleggen aan de schuldbemiddelingsrechter.
Een chronologisch en functioneel criterium **aanwezig** → **boedelschuld**
Schuldeiser kan op betaling aandringen/betaling bij voorrang/en gedwongen uitvoeren.
Functioneel criterium **niet aanwezig** → **schuld ondergaat samenloop**

Voor de meeste nieuwe schulden uit rechtsfeiten biedt de toetsing aan de boedelschuldvoorwaarden een oplossing om deze als boedelschulden te kwalificeren wanneer deze bv. vallen onder normaal vermogensbeheer / of met en na machtiging (en o.i. ook voor het gevolg en/of wat voortvloeit of samenhangt met het 'dienstige karakter' daarvan).

- **Visie Brijs en Lindemans** (pragmatisch) ➤ **Tegen het ondergaan van de samenloop**
- **Hier ontwikkelde visie** (pragmatisch) ➤ **Tegen het ondergaan van de samenloop**

Hier wordt gepleit tegen het ondergaan van de samenloop voor schulden uit rechtsfeiten ontstaan post-toelaatbaarheid.

Dit omwille van een reeks praktisch-juridische en pragmatische bezwaren, zo o.m. omwille van de rechtsonzekerheid.

De samenloop niet ondergaan impliceert dat ze worden beschouwd als schulden van de boedel.

Wil ingaan tegen de vaststelling voor wat de collectieve schuldenregeling betreft, dat in steeds meer situaties geen duidelijke afgebakende rechten en verantwoordelijkheden meer bestaan (moraliteitsinflatie en deresponsabilisering voor de debiteur).

XI.2. Rechtsfeiten

GEEN MENSELIJKE HANDELINGEN MET RECHTSGEVOLG

RECHTSFEITEN IN RUIME ZIN

(feiten met rechtsgevolg, zijnde geen menselijke handelingen)

Natuurlijke gebeurtenissen	Bij nieuwe schuld evt. beschouwen als nieuw feit art. 1675/14, § 2 Ger.W.
Natuurfenomenen	→ herziening of schorsing plan
Feitelijke situaties	

FEITELIJKE MENSELIJKE HANDELINGEN OF GEDRAGINGEN MET NIET-BEOOGD RECHTSGEVOLG

VERBINTENISSEN BUITEN OVEREENKOMST (BW Titel IV, art. 1371-1386bis BW)

Onrechtmatige daad art. 1382-1386bis BW

Buitencontractuele aansprakelijkheid of aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad

(vroeger delictuele of quasi-delictuele aansprakelijkheid)

Veroorzaken ongeluk
Gebrek aan voorzorg
Gebrek aan voorzichtigheid

En/of

Strafbaar feit
Opzettelijk misdrijf
Onopzettelijk misdrijf

[geoorloofd]

Art. 1371-1381 BW

Quasi-contracten of oneigenlijke verbintenissen

Zaakwaarneming
Onverschuldigde betaling
Verrijking zonder oorzaak

RECHTSFEITEN UIT DE WET MET NIET-BEOOGD RECHTSGEVOLG

(feiten met rechtsgevolg, menselijke handelingen)

Fiscaal:

Personenbelasting	Onvrijwillige boedelschuld
Onroerende voorheffing	Boedelschuld
Verkeersbelasting	
Inschrijvingstaks	

Penaal en administratief (voorbeelden):

Penale boeten
Minnelijke schikking en onmiddellijke inning
Administratieve en bestuurlijke geldboeten (GAS)
Burgerlijke en disciplinaire geldboete
Leegstandheffing

Boete De Lijn, NMBS

Burgerlijk:

Onderhoudsverplichtingen Boedelschuld uit de wet art. 1675/7, § 3 Ger.W. → geen schorsing uitwinningsrechten
Schadevergoeding bij huur

XI.3. Rechtsfeitenschema België – Verbintenissen uit de wet – Synoptische tabel

FEITEN (gebeurtenissen, omstandigheden, handelingen, tijdsverlopen)				
RECHTSFEITEN (gebeurtenissen, omstandigheden, handelingen, tijdsverlopen) MET RECHTSGEVOLG			FEITEN	
MENSELIJKE HANDELINGEN OF GEDRAGINGEN MET RECHTSGEVOLG			ZONDER RECHTSGEVOLG	
RECHTS-HANDELINGEN	FEITELIJKE MENSELIJKE HANDELINGEN OF GEDRAGINGEN		RECHTSFEITEN IN RUIME ZIN	
MET BEOOGD RECHTSGEVOLG	MET NIET-BEOOGD RECHTSGEVOLG			
<p>[Valt buiten bestek van deze uiteenzetting]</p> <p>omvat o.m.: rechtshandelingen door de overheid verbintenissen eenzijdige rechtshandelingen meerzijdige rechtshandelingen</p>	VERBINTENISSEN BUITEN OVEREENKOMST (BW Titel IV, art. 1371-1386bis BW)		<p>(feiten met rechtsgevolg, zijnde geen menselijke handelingen)</p> <p>Natuurlijke gebeurtenissen Natuurfenomenen Feitelijke situaties</p> <p>Vb.: Geboorte Overlijden Verjaring Nabuurschap</p>	
	Onrechtmatige daad Art. 1382-1386bis BW	[geoorloofd] Art. 1371-1381 BW		<p>(feiten met rechtsgevolg, menselijke handelingen)</p> <p>Fiscaal: Personenbelasting Onroerende voorheffing Verkeersbelasting</p> <p>Penaal en administratief: Penale boeten Minnelijke schikking Onmiddellijke inning Administratieve en bestuurlijke geldboetes (GAS) Retributies Burgerlijke geldboete Disciplinaire geldboete Leegstandheffing</p> <p>Boete De Lijn Boete NMBS</p> <p>Onderhoudsverplichtingen</p>
	Buitencontractuele aansprakelijkheid of Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad	Quasi-contracten of Oneigenlijke verbintenissen		<p>(feiten met rechtsgevolg, zijnde geen menselijke handelingen)</p> <p>Natuurlijke gebeurtenissen Natuurfenomenen Feitelijke situaties</p> <p>Vb.: Geboorte Overlijden Verjaring Nabuurschap</p>
	<p>(vroeger delictuele of quasi-delictuele aansprakelijkheid)</p> <p>Veroorzaken ongeluk Gebrek aan voorzorg Gebrek aan voorzichtigheid</p> <p>En/of</p> <p>Strafbaar feit Opzettelijk misdrijf Onopzettelijk misdrijf</p>	<p>Zaakwaarneming Onverschuldigde betaling Verrijking zonder oorzaak</p>		